

Digital dermatitt i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane

NORSØK RAPPORT | VOL. 9 | NR. 19 | 2024

Berit Blomstrand (NORSØK), Torunn Rogdo (TINE), Åse M. Sogstad (Animalia), Cecilie Løkken (NORSØK)

TITTEL

Digital Dermatitt i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane

FORFATTERE(E)

Berit Marie Blomstrand, Torunn Rogdo, Åse M. Sogstad, Cecilie Løkken

DATO:	RAPPORT NR.		PROSJEKT NR.:	
18.12.2024	9/19/2024	Åpen	3240	
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER:	ANTALL VEDLEGG:	
978-82-8202-214-9		86	6	

OPPDRAAGSGIVER:Møre og Romsdal Fylkeskommune
Vestland Fylkeskommune**KONTAKTPERSON NORSØK:**

Cecilie Løkken

STIKKORD:

Klauvhelse, dyrevelferd, smittsomme sykdommer

Hoof health, animal welfare, infectious diseases

FAGOMRÅDE:

Veterinærmedisin, husdyrfag

Veterinary medicine, animal science

SAMMENDRAG:

Prosjektet Digital dermatitt har bestått av prosjektmedarbeidere fra Tine, Animalia og NORSØK. Prosjektets hovedmål var å finne gode metoder for å bremse spredning av digital dermatitt i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Prosjektet varte fra 2022 til 2024.

Bakgrunnen for prosjektet var de smittsomme klauv sykdommene digital dermatitt (DD) og klauvspalteflegmone (KSF). I nesten alle land hvor man har melkekyr er det rapportert om tilfeller av DD som gir både dyrevelferdsmessige og økonomiske utfordringer. DD og KSF har mindre utbredelse i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane enn ellers i Norge. Det er flere påvisninger i løsdriftsfjøs og i store besetninger.

Hovedfokus i dette prosjektet var DD da denne sykdommen er vanskeligere å håndtere enn KSF, men mange av risikofaktorene for sykdommene er de samme og det har derfor felles nytte når en forebygger den ene av de to. Prosjektet så kun på melkekyr.

Prosjektet har kartlagt klauvstatusen i regionen. Klauvskjæringsfrekvensen er lavere for Sogn og Fjordane på alle besetningsnivå enn både Møre og Romsdal og landet som helhet. De aller fleste besetningene har kun noen få tilfeller av DD, men både regionalt og nasjonalt øker forekomsten. Trenden viser en økning også for KSF.

Det ble sendt ut spørreundersøkelser til melkeprodusenter, rådgivere og veterinærer, og intervjuer ble gjennomført med seks livdyrformidlere, ti veterinærer, 20 gårdbrukere og intervju/samkjøring med ti klauvskjærere. Resultater fra disse aktivitetene fremhever blant annet viktigheten av forsiktighet ved livdyromsetning, for lite informasjonsflyt og samarbeid mellom aktuelle aktører,

variasjon av håndtering ved og påvist DD, flere skulle ha hatt tilgang på klauvboks og bedre tilgang på klauvskjærer.

Det ble laget en prosedyre som beskriver roller og ansvar ved første gangs påvisning av DD som er ment som hjelp til gårdbrukeren.

Prosjekter som dette kan gi økt bevissthet blant klauvskjærer og veterinærer og mulig bidra til økt innrapportering av smittsomme klauvsjukdommer. Prosjektet viser at det er et behov for økt bevissthet rundt risiko for smitte forbundet med livdyrkjøp og annen trafikk i fjøset.

SUMMARY:

The Digital dermatitis project consisted of project staff from Tine, Animalia, and NORSØK. The main goal of the project was to find effective methods to slow the spread of digital dermatitis in Møre og Romsdal and Sogn og Fjordane. The project ran from 2022 to 2024.

The background for the project was the infectious hoof diseases digital dermatitis (DD) and interdigital phlegmon (IP). DD has been reported in almost all countries with dairy cattle, posing both animal welfare and economic challenges. DD and IP are less widespread in Møre og Romsdal and Sogn og Fjordane than in the rest of the country. More cases have been detected in loose housing systems and large herds.

The main focus of this project was DD, as it is more difficult to manage than IP, but many of the risk factors for both diseases are the same, making it beneficial to prevent one of them. The project focused exclusively on dairy cows.

The project mapped the hoof status in the region. The frequency of hoof trimming is lower in Sogn og Fjordane at all herd levels compared to both Møre og Romsdal and the country as a whole. Most herds have only a few cases of DD, but the prevalence is increasing both regionally and nationally. The trend also shows an increase in IP.

Surveys were sent to dairy producers, advisors, and veterinarians, and interviews were conducted with six livestock dealers, ten veterinarians, twenty farmers, and ten hoof trimmers. The results from these activities highlighted, among other things, the importance of caution when trading livestock, insufficient information flow and collaboration between relevant actors, variation in handling of detected DD cases, and the need for more access to hoof boxes and hoof trimmers.

A procedure was created to describe the roles and responsibilities when DD is first detected, intended to assist the farmer.

Projects like this can raise awareness among hoof trimmers and veterinarians and potentially contribute to increased reporting of infectious hoof diseases. The project demonstrates the need for greater awareness of the risk of transmission associated with livestock purchases and other traffic in the barn.

LAND:	Norge
FYLKE:	Møre og Romsdal
KOMMUNE:	Tingvoll

GODKJENT

Turid Strøm

NAVN

PROSEKTLERER

Cecilie Løkken

NAVN

Forord

Dette treårige prosjektet har mottatt økonomisk støtte fra Møre og Romsdal fylkeskommune og Vestland fylkeskommune. NORSØK har stått for den administrative prosjektledelsen, mens TINE har hatt den faglige ledelsen, med støtte fra Animalia.

Hovedmål for prosjektet var å fremskaffe mer kunnskap om hvordan vi kan bremse spredningen av digital dermatitt i disse to fylkene. Gjennom bruk av intervjuer, spørreundersøkelser, gårdsbesøk og tilstedeværelse på klauvskjæringer er det opparbeidet erfaringer og kunnskap som kan formidles ut til både gårdbrukere, veterinærer og rådgivere.

NORSØK ønsker å takke samarbeidspartene for godt arbeid. I tillegg vil vi takke fylkeskommunene for deres finansielle støtte og alle klauvskjærere, veterinærer og gårdbrukere som har bidratt med sin tid.

Tingvoll, 18.12.24

Cecilie Løkken

Prosjektleder

Innhold

1	Innledning.....	4
1.1	Bakgrunn.....	4
2	Metode.....	6
2.1	Forekomst og statistikk.....	6
2.2	Spørreundersøkelser.....	6
2.3	Intervjuer og besetningsbesøk.....	6
3	Resultater.....	7
3.1	Forekomst og statistikk.....	7
3.1.1	Besetningsstørrelse og klauvskjæringsfrekvens.....	7
3.1.2	Forekomst av DD og KSF.....	8
3.1.3	Klauvskjæreres arbeid i regionen.....	11
3.2	Spørreundersøkelser.....	11
3.2.1	Produsenter.....	11
3.2.2	Rådgivere.....	17
3.2.3	Veterinærer.....	18
3.3	Intervjuer.....	19
3.3.1	Oppsummering av intervjuer med produsenter.....	19
3.3.1.1	<i>Påvisning av DD i besetningen og kilder til informasjon.....</i>	<i>20</i>
3.3.1.2	<i>Tiltak etter påvisning.....</i>	<i>21</i>
3.3.1.3	<i>Rutiner og vurderinger rundt innkjøp av dyr.....</i>	<i>22</i>
3.3.1.4	<i>Vurdering av påvirkning på trivsel og produksjon.....</i>	<i>23</i>
3.3.1.5	<i>Kunnskap om DD før påvisning.....</i>	<i>23</i>
3.3.1.6	<i>Mål for DD i besetningen.....</i>	<i>23</i>
3.3.1.7	<i>Data til støtte i arbeidet med besetningsoversikt.....</i>	<i>23</i>
3.3.1.8	<i>Kunnskap om klauvspalteflegmone (KSF).....</i>	<i>24</i>
3.3.1.9	<i>Kunnskap om bransjeretningslinjer for omsetning av livdyr og klauvstatus.....</i>	<i>24</i>
3.3.2	Oppsummering av intervjuer med veterinærer.....	24
3.3.2.1	<i>Halvhet som tilkallingsårsak.....</i>	<i>24</i>
3.3.2.2	<i>Samarbeid med klauvskjærer og bruk av klauvboks.....</i>	<i>25</i>
3.3.2.3	<i>Erfaring med DD.....</i>	<i>25</i>
3.3.2.4	<i>DD som tema ute hos bonden.....</i>	<i>25</i>
3.3.2.5	<i>Kilder til informasjon og assistanse og vurdering av egen kompetanse.....</i>	<i>25</i>
3.3.2.6	<i>Erfaring med klauvspalteflegmone.....</i>	<i>26</i>
3.3.2.7	<i>Kunnskap om bransjeretningslinjer for omsetning av livdyr og klauvstatus.....</i>	<i>26</i>
3.3.2.8	<i>Veterinærens anbefalinger til bonde.....</i>	<i>26</i>
3.3.2.9	<i>Konklusjoner/oppsummering:.....</i>	<i>26</i>
3.3.3	Oppsummering av intervju med klauvskjærere.....	27
3.3.3.1	<i>Innhenting av kunnskap om DD.....</i>	<i>27</i>
3.3.3.2	<i>Oppfatning av DD.....</i>	<i>27</i>
3.3.3.3	<i>Rutiner ved påvisning.....</i>	<i>27</i>

3.3.3.4	<i>Erfaringer med utvikling i besetningene</i>	28
3.3.3.5	<i>Diagnostikk</i>	28
3.3.3.6	<i>Samarbeid med veterinær</i>	29
3.3.3.7	<i>Om anbefalingene for livdyromsetning</i>	29
3.3.3.8	<i>Konklusjoner/oppsummering etter intervjuene:</i>	29
3.3.4	Oppsummering av intervju med livdyrformidlere	30
3.3.4.1	<i>Generelt om livdyrformidling i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane</i>	30
3.3.4.2	<i>Kompetanse, erfaring og opplæring</i>	31
3.3.4.3	<i>Roller i selve livdyrformidlingen</i>	31
3.3.4.4	<i>Vurdering av smitterisiko, attester og dokumentasjon av helsestatus</i>	31
3.3.4.5	<i>Bondens fokus</i>	33
3.3.4.6	<i>Behov som livdyrformidlerne ser</i>	33
3.3.4.7	<i>Konklusjon</i>	34
3.4	Prosedyre	34
4	Diskusjon	36
4.1	Statistikk/data	36
4.2	Spørreundersøkelser	37
4.3	Intervju	38
4.3.1	Produsent	38
4.3.2	Veterinær	39
4.3.3	Klauvskjærer	40
4.3.4	Livdyrformidler	41
5	Konklusjon	42
	Vedlegg	45

Forkortelser/begrep

- BCoV: Bovine corona virus
- BRSV: Bovine respiratory syncytial virus
- DD: Digital dermatitt
- KSF: Klauvspalteflegmone
- NMBU: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
- NoKL: Norsk klauvskjærerlag
- MR: Møre og Romsdal
- SF: Sogn og Fjordane

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Digital dermatitt (DD) er en smittsom klauvsykdom hovedsakelig forårsaket av bakterier av slekten *Treponema*, selv om årsaksforholdene ikke er helt klare. Bakterien forårsaker betennelse i huden i klauvspalten, med påfølgende sår (Veterinærinstituttet 2021). Sykdommen gir både dyrevelferdsmessige og økonomiske utfordringer. Nedsatt velferd kommer i første rekke av smerten denne sykdommen fører med seg. Dette gir utslag som blant annet halthet med den følgen at dyra vegrer seg for å bevege seg (Thomas et al. 2022), men dyra kan også ha det vondt uten å vise halthet (Laven & Proven 2000). Kyr med DD kan ha nedsatt melkeytelse, dårlig reproduksjonsevne og vektttap (Gomez et al. 2015; Sullivan et al. 2013). Dette vil sammen med utgifter knyttet til behandling av sykdom og en eventuell utrangering resultere i dårligere økonomi for bonden (Sullivan et al. 2013; Bruijnjs et al. 2010).

I nesten alle land hvor man har melkekyr er det rapportert om tilfeller av DD, men det er også dokumentert tilfeller hos ammekyr (Sullivan et al. 2013). Utbredelsen er omtalt som endemisk i mange land (Holzhauer et al. 2006). Norge er mindre rammet av DD enn mange andre land, men også her ser man en økende forekomst (Veterinærinstituttet 2021). DD er mest utbredt i løsdrift (Ahlén et al., 2022). Løsdriftskravet trer i kraft i 2034 og man kan forvente at forekomsten vil øke. Per 2020 var 64 % av alle melkekyr i løsdrift, og dette utgjorde 46 % av alle gårdsbruk (Rognstad 2021).

DD sprer seg hovedsakelig direkte via kontakt mellom infiserte dyr, og avføring er vist å kunne være et reservoar for de patogene bakteriene (Ahlén et al. 2022; Evans et al. 2012; Klitgaard et al. 2017; Zinicola et al. 2014). Smitte kan også spres med ureint utstyr som har vært i en smittet besetning. Desinfeksjon og vasking av klauvskjæringsutstyr og klauvbokser reduserer risikoen for spredning betydelig, men det er vist at det i praksis kan være utfordrende å få rengjort utstyret godt nok (Sullivan et al. 2015, Ahlén et al. 2024). Å bruke sertifiserte, profesjonelle klauvskjærere og å vaske klauvene før skjæring kan bidra til at DD oppdages tidligere (Ahlén et al. 2022).

Livdyrkjøp utgjør en stor risiko for spredning (Ahlén et al. 2022; Laven 2001). Årlig omsettes det omtrent 100 000 storfe i Norge (Animalia 2021). Både det store antallet livdyromsetninger og at besetningene blir større utgjør et potensiale for større smittespredning. Nortura og Kjøtt- og fjørfeforbundets landsforbund (KFL) (2021) har utarbeidet retningslinjer for omsetning av livdyr hvor blant annet klauvhelsestatus er inkludert. Om man har en besetning uten DD, bør man unngå innkjøp av dyr om man har mulighet (Laven 2001). Andre risikofaktorer er blant annet gulvtype/klauvmiljø, laktasjonsstadium, rase, større besetninger og klauvskjæringsintervall (Fjeldaas et al. 2011; Holzhauer et al. 2006; Relun et al. 2013).

Nortura og KFL (2021) er enige om retningslinjer for livdyrhandel som gir sterke føringer for dokumentasjon og opplysningsplikt, samt krav og anbefalinger til helsestatus (Animalia 2021). Målet er å redusere risikoen for spredning av smittsomme sykdommer i forbindelse med omsetning av livdyr. For smittsomme klauvsykdommer sin del, er besetningens klauvstatus en viktig del av retningslinjene. Retningslinjene sier at det med visse unntak, bør omsettes dyr kun fra besetninger med grønn klauvstatus. Grønn status krever at alle punktene nedenfor er oppfylt:

- Klauvskjæringsfrekvens i besetningen siste 12 mnd. er minst 0,9 (kontroll i klauvboks må være utført av profesjonell klauvskjærer, veterinær eller produsent med gyldig kurs)
- Besetningen har ikke registrerte tilfeller av digital dermatitt (DD) siste 24 måneder.
- Dersom besetningen har hatt DD for mer enn 24 mnd. siden: krav om klauvskjæringsfrekvens på minst 1,8 per år siste 24 mnd. uten ny påvisning av DD.

- Det har vært maksimalt 2 tilfeller av klauvspalteflegmone siste 6 mnd.

DD kan påvises ved å teste tankmelk for antistoffer mot *Treponema* spp., men sensitiviteten er ikke god nok for norske forhold og det er nødvendig at dyret undersøkes i klauvboks (Holmøy et al. 2021). Det er likevel en risiko for feildiagnostisering eller at syke dyr ikke oppdages (Animalia 2020). Forebygging er viktig da sykdommen kan være vanskelig å bli kvitt om den først blir etablert i besetningen, og det finnes ingen spesifikk kur for DD (Palmer & O'Connell 2015).

Den viktigste faktoren for å begrense spredning innad i besetningen og eventuelle økonomiske tap, er å handle raskt når sykdommen først oppdages (Gomez et al. 2015; Bruijnis et al. 2010). Er det påvist DD, skal sårene behandles lokalt med for eksempel salisylsyrepulver og fortrinnsvis bandasjeres (Ahlén & Sogstad 2023). Det er ikke anbefalt å bruke antibiotika til behandling av DD i Norge (Sola 2017). Uansett hvilken behandlingsmetode man velger, er ofte gjentatt behandling nødvendig (Laven & Logue 2006). I tillegg til behandling av enkeltindivider ved påvisning, er det viktig å etablere rutiner for undersøkelse av klauvene i klauvboks for å oppdage og behandle tilfeller så tidlig som mulig. Helst bør alle dyr i en besetning undersøkes i klauvboks fire ganger i året. I tillegg må en se på muligheter for å bedre hygien i fjøset slik at klauvene blir mindre eksponert for gjødsel. Faktorer som dyretetthet, fjøsets utforming, komfortable liggebåser, fôringsrutiner og mye annet må da tas i betraktning. Vask og desinfeksjon av klauvene i klauvbad eller ved spyling før eller etter melking er et viktig element i forebyggingen og i en tiltaksplan.

Klauvspalteflegmone (KSF) er en relativt hyppig forekommende smittsom klauv sykdom som forårsakes av bakterien *Fusobacterium necrophorum* og forårsaker hevelser og illeluktende betennelse i klauvspalten, halthet og redusert allmenntilstand. Bakterien finnes i møkka i alle fjøs, men sykdommen oppstår i økt grad hvis huden mellom klauvene er svekket, f.eks. på grunn av fukt og møkk. Utbrudd skjer oftest i forbindelse med innkjøp av livdyr eller annen sammenblanding av dyr fra ulike besetninger eller ulike grupper i fjøset. Gjørmeste oppsamlingsplasser i beiteperioden er også risikofaktor. Sykdommen er, som ved DD, smertefull og forårsaker halthet, redusert melkeproduksjon og påvirker dermed bondens økonomi negativt. Sykdomsbildet er mer akutt enn ved DD, med flere syke individer, men som raskt blir bedre med behandling med antibiotika. I noen tilfeller holder det å behandle lokalt med salisylsyrepulver i bandasje dersom en kommer tidlig til.

Hovedfokuset i dette prosjektet var DD da denne sykdommen er vanskeligere å håndtere enn KSF, men mange av risikofaktorene for sykdommene er de samme og det har derfor felles nytte når en forebygger den ene av de to.

2 Metode

2.1 Forekomst og statistikk

Anonymiserte data ble innhentet fra Animalia sine databaser. Disse dataene inneholdt antall registrerte tilfeller av DD og KSF for hele landet i perioden 2014-2023. Antall klauvskjæringer i perioden 2022 og 2023 fordelt på antall besøk, antall individ og klauvskjæringsfrekvens ble også innhentet.

Kategorisering av "øvrig storfe", "melkekyr" og "ammekyr" ble gjort ut fra lister over de som søkte om produksjonstilskudd for perioden høst 2022 og høst 2023.

Det ble innhentet medlemsliste fra Norsk Klauvskjæringslag (pr 17.4.24).

2.2 Spørreundersøkelser

Spørreundersøkelsene ble utarbeidet i Forms og distribuert gjennom e-post til de forskjellige gruppene (1060 melkeprodusenter, 28 rådgivere og 55 veterinærer).

Diagrammer ble laget i Excel, mens statistiske analyser (Kji-kvadrat-tester) og krysstabeller ble gjennomført med MiniTab (versjon 22.1). Signifikansnivå ble satt til $p < 0.05$.

2.3 Intervjuer og besetningsbesøk

Det ble gjennomført intervjuer med produsenter, veterinærer og klauvskjærere.

Produsenter ble valgt ut på bakgrunn av forekomst av DD i besetningen kombinert med hvilket fylke gården befant seg i og tidspunkt for første påvisning av DD, dette for å få mer informasjon om ulike erfaringer i tiden rundt påvisning av DD og årene etter. Siden det i SF er både færre og mindre besetninger samt få registrerte DD per besetning sammenliknet med i MR, kom ca. 2/3 av intervjuobjektene fra MR.

Veterinærer som ble intervjuet ble valgt ut med bakgrunn i hvor de praktiserer og hvorvidt de var villige til å stille opp samt kjennskap til veterinærenes engasjement. Klauvskjærere ble plukket ut på bakgrunn av aktivitet som klauvskjærere innen den aktuelle regionen.

3 Resultater

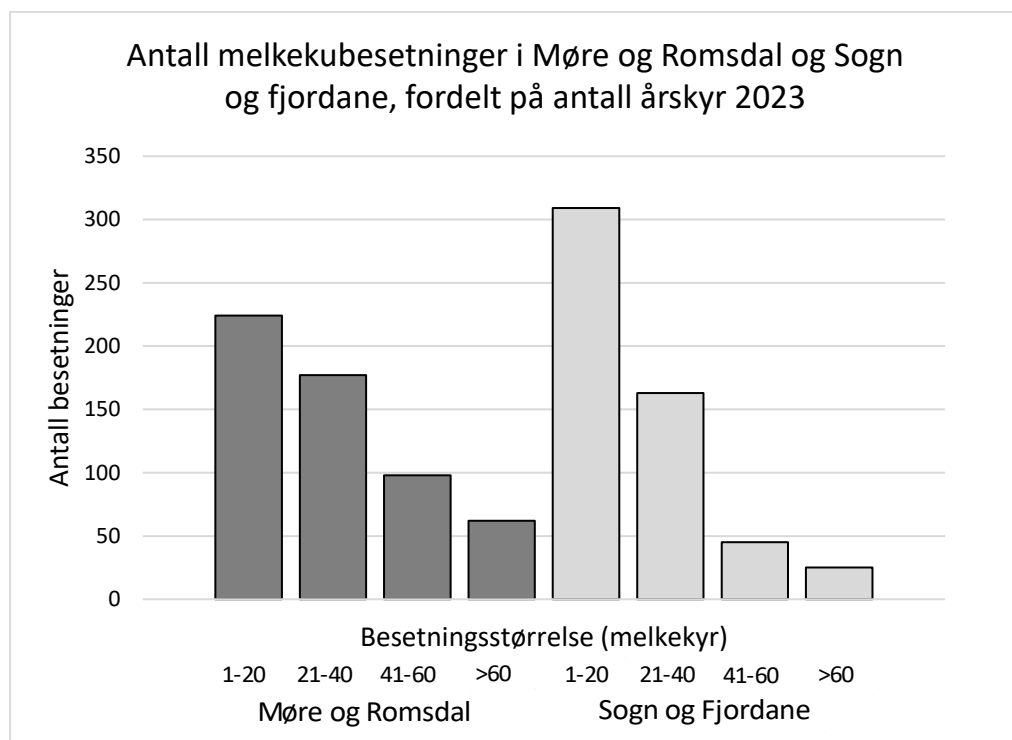
3.1 Forekomst og statistikk

På grunn av generelt lavere forekomst av DD og mindre hyppig klauvskjæring på ammeku, ble det besluttet å fokusere på melkekubesetninger.

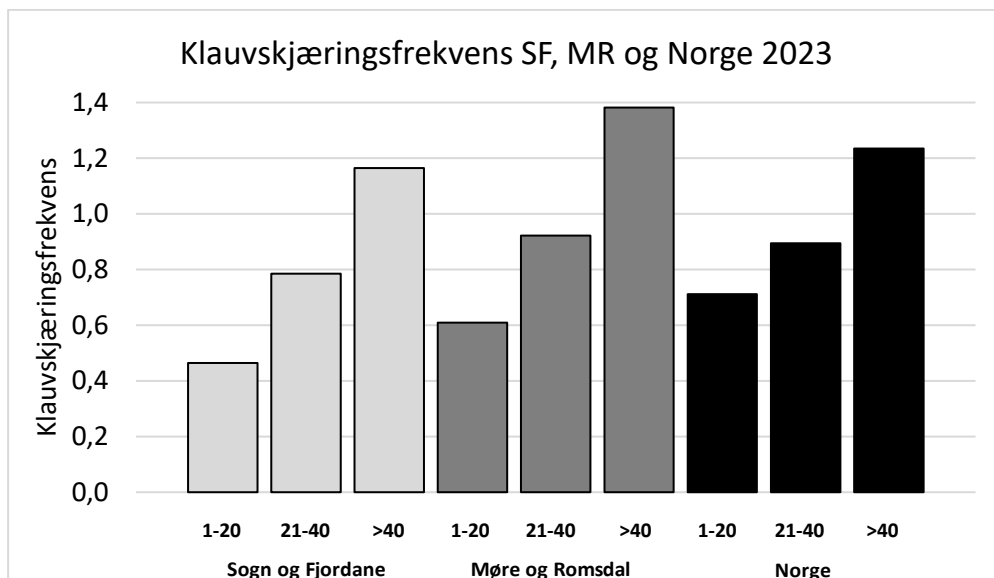
3.1.1 Besetningsstørrelse og klauvskjæringsfrekvens

Vi fant at SF har flere besetninger med under 20 årskyr (57% av besetningene) enn MR (40%) og landet (37%) (figur 1). Videre er det langt færre besetninger i SF med over 60 årskyr (5%) enn i MR (11 %) og landet (9%). Vi så også, som forventet, at størrelsen på besetningen var korrelert med fjøstype; løsdriftsfjøs har jevnt over flere årskyr enn båsfjøs.

For å avdekke enkelttilfeller av digital dermatitt (DD) og vurdere sykdommens forekomst på besetningsnivå, er det viktig med jevnlig kontroll i klauvboks for flest mulig dyr. Resultatene viser at store besetninger har en høyere klauvskjæringsfrekvens, det vil si flere registrerte klauvskjæringer per årsku, sammenlignet med små besetninger. Figur 2 illustrerer den gjennomsnittlige klauvskjæringsfrekvensen for besetninger i MR, SF og landet totalt, fordelt på ulike besetningsstørrelser (<20, 21–40 og >40 årskyr).

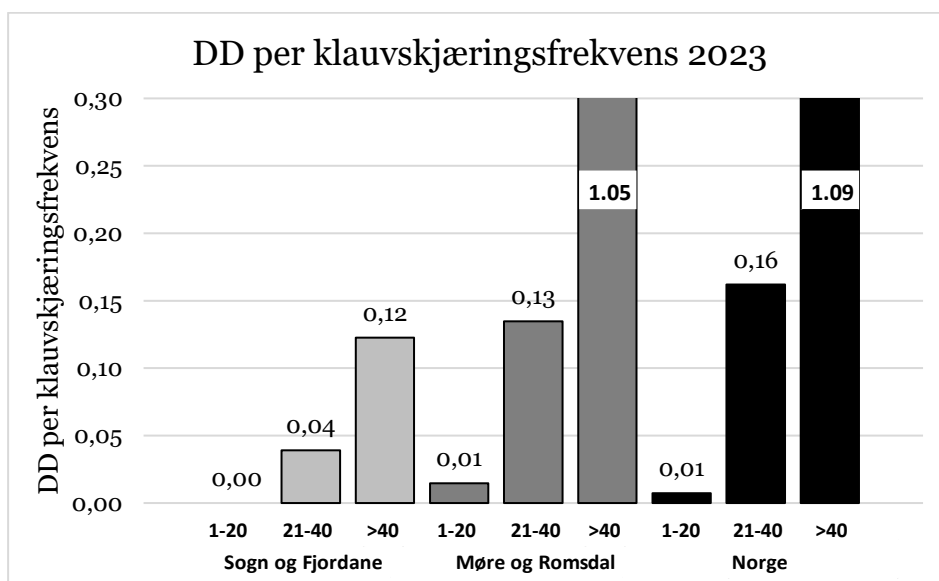
Figur 1: Antall besetninger av forskjellige størrelseskategorier i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Besetningene ble delt inn i følgende størrelseskategorier: 1-20, 21-40, 41-60 og over 60 årskyr.

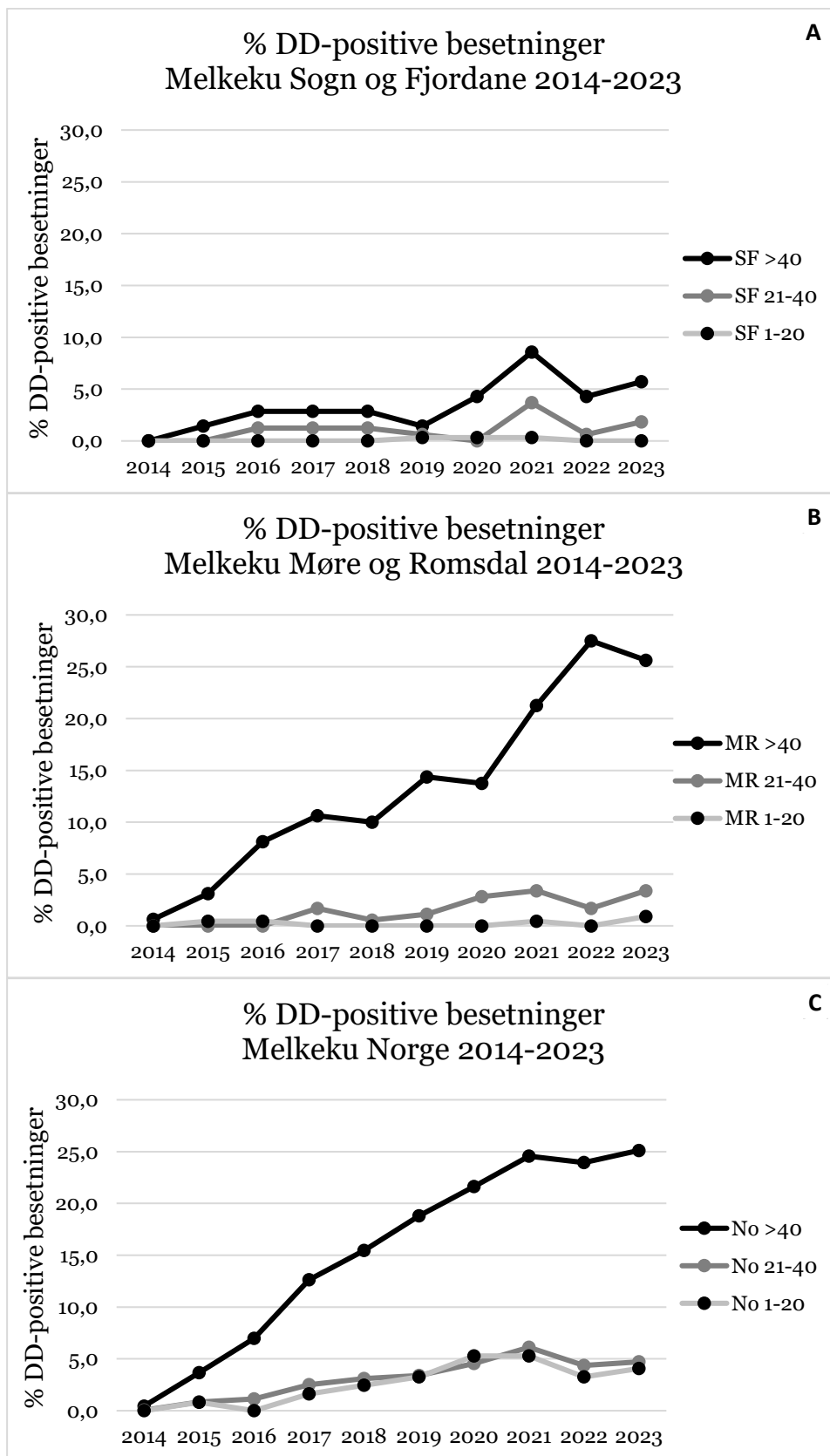
Figur 2: Klauvskjæringsfrekvens (gjennomsnittlig antall registrerte beskjæringer per årsku) fordelt på ulike besetningsstørrelser (1-20, 21-40 og >40 årskyr) i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og hele landet, for 2023.

3.1.2 Forekomst av DD og KSF

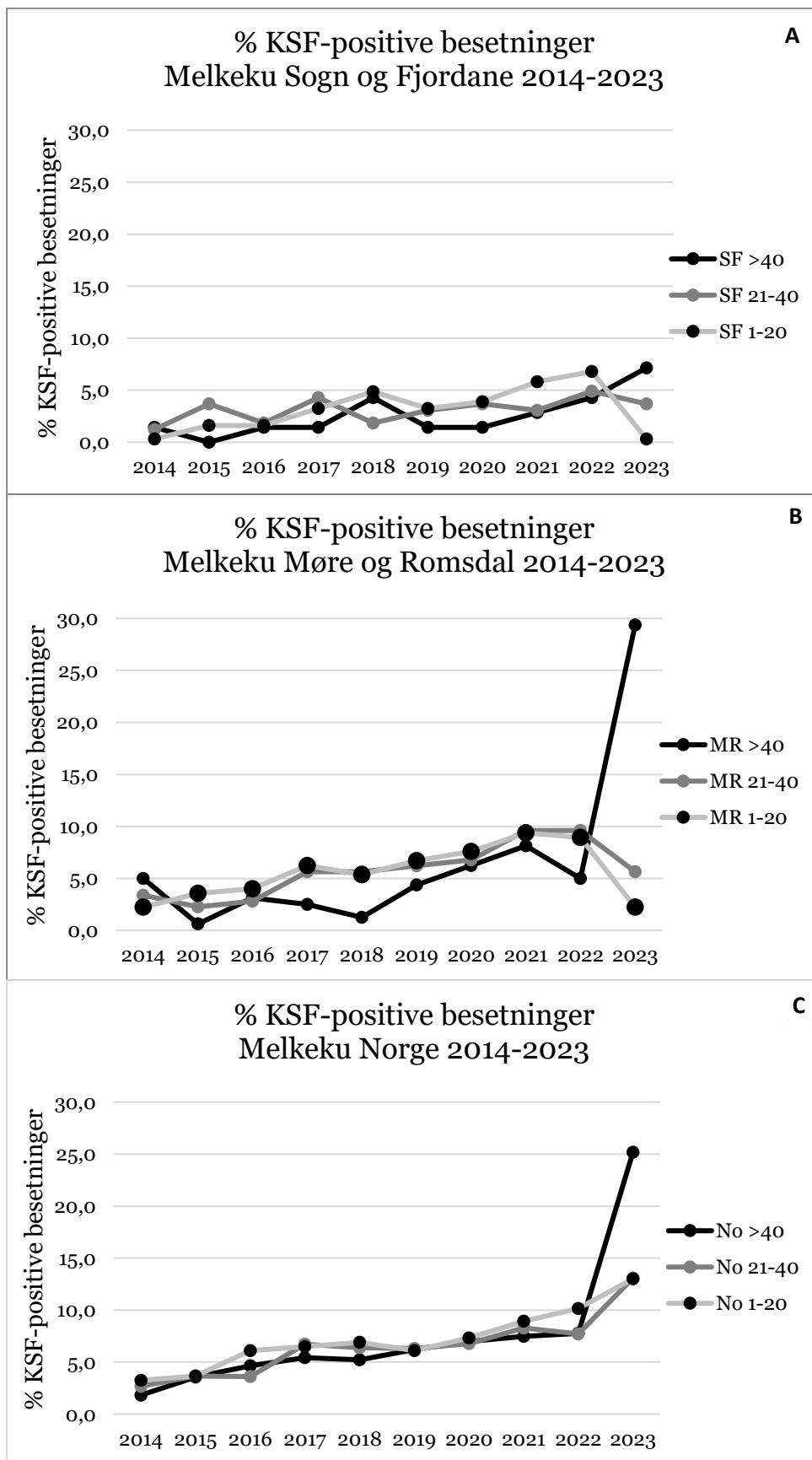
Videre ser vi at store besetninger har flere påviste DD per klauvskjæring i forhold til små besetninger og at SF har et lavere antall påviste DD per klauvskjæring enn både MR og Norge (figur 3). Nærmere 12 % av melkebesetningene med innrapportert klauvskjæring i Norge hadde registrerte tilfeller av DD i 2023. Undersøkelse av innrapportert data viser at forekomst av DD øker både regionalt og nasjonalt, som vist i figur 4 A, B og C. De aller fleste besetningene har kun få tilfeller av DD. Figur 5 A, B og C viser liknende trender for KSF.

Figur 3: Antall registrerte tilfeller med digital dermatitt (DD) per klauvskjæringsfrekvens for besetninger i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Norge fordelt på ulike besetningsstørrelser (1-20, 21-40 og >40 årskyr).

Figur 4 A, B og C viser utvikling av digital dermatitt (DD) i % av totalt antall besetninger i Sogn og Fjordane positive for DD (SF; A), Møre og Romsdal (MR; B) og Norge (C) i små (1-20 årskyr), mellomstore (21-40 årskyr) og store (>40 årskyr) besetninger.

Figur 5 A, B og C viser utvikling av klauvspalteflegmone (KSF) i % av totalt antall besetninger i Sogn og Fjordane (SF; A), Møre og Romsdal (MR; B) og Norge (C) i små (1-20 årskyr), mellomstore (21-40 årskyr) og store (>40 årskyr) besetninger.

3.1.3 Klauvskjæreres arbeid i regionen

Majoriteten av klauvskjærerne som registrerte klauvskjæring i over 90 % av besetningene i MR og SF var sertifiserte klauvskjærere (67 % i MR og 100 % i SF).

I Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane var det i 2023 totalt 36 klauvskjærere som registrerte klauvskjæring på melkeku. Av disse hadde totalt 20 klauvskjærere, hvorav 10 sertifiserte, registrert klauvskjæring i MR i 1-86 besetninger. Av disse igjen hadde 12 klauvskjærere, hvorav åtte sertifiserte, registrert besøk i 10 eller flere besetninger. Disse klauvskjærerne hadde registrert totalt 94% av besøkte besetninger i MR og registrert 96% av beskårede dyr i området (20700 dyr i 422 besetninger fordelt på 642 besetningsbesøk).

Sogn og Fjordane hadde i den samme perioden 21 klauvskjærere som registrerte klauvskjæring i 1-116 besetninger, seks av klauvskjærerne var sertifiserte. Fem av klauvskjærerne, alle sertifiserte, hadde registrert klauvskjæring i 10 eller flere besetninger. Disse fem klauvskjærerne hadde registrert klauvskjæring i totalt 91% av besetningene i SF, 96% av dyrene (9504 dyr i 283 besetninger fordelt på 337 besetningsbesøk).

14 av klauvskjærerne praktiserte kun i området MR og SF, mens 22 av klauvskjærerne også praktiserte i andre områder av landet. Totalt 23 klauvskjærere registrerte klauvskjæring i færre enn 10 besetninger i MR og SF, noe som utgjorde 6,6 % av besetningene med registrert klauvskjæring.

3.2 Spørreundersøkelser

Spørreundersøkelser for produsenter, veterinærer og rådgivere er gjengitt i vedlegg 1-3. Vedlegg 4-6 gjengir svar fra spørreundersøkelsene i form av diagrammer for henholdsvis produsenter, veterinærer og rådgivere. I punkt 3.2.1, 3.2.2 og 3.2.3 under er det fremhevet de resultatene som var av spesiell interesse.

3.2.1 Produsenter

Spørreundersøkelsen (vedlegg 1) ble sendt ut til 1080 produsenter, og vi mottok 386 svar, noe som utgjør en svarprosent på 36%. Tabell 1 viser andelen løsdrift og båsfjøs i forhold til besetningsstørrelse.

Tabell 1 Andel løsdriftsfjøs og båsfjøs i forhold til besetningsstørrelse i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane

Besetningsstørrelse	Båsfjøs		Løsdrift		Totalt	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
≥ 41	1	1	114	99	115	100
21-40	48	33	96	67	144	100
≤ 20	113	89	14	11	127	100
Totalt	162		224		386	

Fra spørreundersøkelsen hos produsenter var det spørsmål 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11 og 14 – 20 sett på i forhold til besetningsstørrelse og driftstype. I tillegg var spørsmål 16 sett på i forhold til spørsmålene 17, 18 og 19.

Tabell 2 viser fordelingen av svarene gitt på spørsmål 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, og 15 i spørreundersøkelsen fordelt på besetningsstørrelse (n=386)

Tabell 2 Fordeling av svar på utvalgte spørsmål fordelt på besetningsstørrelse (n=386)

Spørsmål	Besetningsstørrelse			Total
	≤ 20 årskyr	21 -40 årskyr	≥ 41 årskyr	
3. Kontroll-/beskjæringsfrekvens melkeku				
% av respondentenes besvarelse				
En gang i året	71.7	54.1	21.7	50.2
To ganger i året	16.5	38.9	59.1	37.6
Tre eller flere ganger i året	0.8	3.5	18.3	7.0
Kun ved behov	11.0	3.5	0.9	5.2
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
4. Kontroll-/beskjæringsfrekvens drektige kviger				
Kun ved behov	63.8	67.4	56.5	63.0
Aldri	13.4	8.3	8.7	10.0
Sjelden	11.0	12.5	15.7	13.0
Ofte	11.8	11.8	19.1	14.0
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
5. Gjennomføring av klauvskjæringsplan				
Ja	91.3	84.0	69.6	82.1
Nei, opplever ofte 1-3 mnd. forsinkelse	6.3	14.6	29.6	16.3
Nei, opplever ofte > 3 mnd. forsinkelse	2.4	1.4	0.8	1.6
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
8. Halte dyr første dagen etter klauvskjæring				
Aldri	42.5	20.8	13.0	25.6
Sjelden	43.3	52.1	50.4	48.7
Av og til	12.6	25.7	27.0	21.8
Ofte	1.6	1.4	9.6	3.9
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
9. Halte dyr etter klauvskjæring – hva gjør du?				
Kontakter klauvskjærer	17.3	19.4	11.3	16.3
Kontakter veterinær	24.4	16.0	20.0	19.9
Kontakter andre enn klauvskjærer/veterinær	2.4	0.0	0.0	0.8
Ordner det selv	11.0	18.1	14.8	14.8
Venter og ser	44.9	46.5	53.9	48.2
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
10. Tilgang klauvboks ved halte dyr og veterinærbehov				
Ja	40.7	48.6	53.0	47.2
Nei	53.0	36.8	39.1	43.0
Av og til	6.3	14.6	7.9	9.8
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
11. Noen gang påvist digital dermatitt i besetningen				
Ja	0.0	9.0	30.4	12.4
Nei	98.4	86.8	69.6	85.5
Vet ikke	1.6	4.2	0.0	2.1
Total	100.0	100.0	100.0	100.0
15. Innkjøp av dyr de tre siste årene				
Ja	51.2	47.2	40.9	46.6
Nei	48.8	52.8	59.1	53.4
Total	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabell 3 viser fordelingen av svarene gitt på spørsmål 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, og 15 i spørreundersøkelsen fordelt på driftstype (n=386)

Tabell 3 Fordeling av svar på utvalgte spørsmål fordelt på driftstype (n=386)

Variabler	Driftstype					
	Båsfjøs		Løsdrift		Total	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
3. Kontroll-/beskjæringsfrekvens melkeku						
Engang i året	114	70,4	80	35,7	194	50,3
To ganger i året	33	20,4	112	50,0	145	37,5
Tre eller flere ganger i året	1	0,6	26	11,6	27	7,0
Kun ved behov	14	8,6	6	2,7	20	5,2
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
4. Kontroll-/beskjæringsfrekvens drektige kviger						
Engang i året	112	69,1	131	58,5	243	62,9
To ganger i året	17	10,5	22	9,8	39	10,1
Tre eller flere ganger i året	18	11,1	32	14,3	50	13,0
Kun ved behov	15	9,3	39	17,4	54	14,0
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
5. Gjennomføring av klauvskjæringsplan						
Ja	153	94,4	164	73,2	317	82,1
Nei, opplever ofte 1-3 mnd. forsinkelse	6	3,7	57	25,5	63	16,3
Nei, opplever ofte > 3 mnd. forsinkelse	3	1,9	3	1,3	3	1,6
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
8. Halte dyr første dagen etter klauvskjæring						
Aldri	64	39,5	35	15,6	99	25,6
Sjelden	75	46,3	113	50,4	188	48,7
Av og til	22	13,6	62	27,7	84	21,8
Ofte	1	0,6	14	6,3	15	3,9
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
9. Halte dyr etter klauvskjæring						
Kontakter klauvskjærer	33	20,4	30	13,4	63	16,3
Kontakter veterinær	34	21,0	43	19,2	77	19,9
Kontakter andre enn klauvskjærer/veterinær	3	1,8	0	0	3	0,8
Ordner det selv	20	12,4	37	16,5	57	14,8
Venter og ser	72	44,4	114	50,9	186	48,2
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
10. Tilgang på klauvboks ved halte dyr						
Ja	70	43,2	112	50	182	47,2
Nei	76	46,9	90	40,2	166	43,0
Av og til	16	9,9	22	9,8	38	9,8
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
11. Noen gang påvist digital dermatitt i besetningen						
Ja	1	0,6	47	21,0	48	12,4
Nei	158	97,5	172	76,8	330	85,5
Vet ikke	3	1,9	5	2,2	8	2,1
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>
15. Innkjøp av dyr de tre siste årene						
Ja	79	48,8	101	45,1	180	46,6
Nei	83	51,2	123	55,9	206	53,4
<i>Total</i>	<i>162</i>	<i>100</i>	<i>224</i>	<i>100</i>	<i>386</i>	<i>100</i>

Tabell 4 viser svarene gitt i spørsmål 14 i fordelt på besetningsstørrelse, og tabell 5 viser svarene fordelt på driftstype.

Tabell 4 Svar på spørsmål 14 fordelt på besetningsstørrelse

Hvor foretrekker du å finne informasjon om tiltak for å forhindre og å redusere følgene av smittsomme klauv sykdommer?								
Antall årskyr	Veterinær	Klauvskjærer	Tine-veterinær	De tre foregående i samarbeid	animalia.no	Foretrekker å finne ut selv	Annet	Totalt
≥41	53	43	22	55	9	7	0	189
21-40	70	52	14	66	19	7	2	230
≤20	66	31	7	36	14	13	3	170
Totalt	189	126	43	157	42	27	5	589

Tabell 5 Svar på spørsmål 14 fordelt på driftstype

Hvor foretrekker du å finne informasjon om tiltak for å forhindre og å redusere følgene av smittsomme klauv sykdommer?								
Driftstype	Veterinær	Klauvskjærer	Tine-veterinær	De tre foregående i samarbeid	animalia.no	Foretrekker å finne ut selv	Annet	Totalt
Båsfjøs	86	41	12	45	19	13	5	221
Løsdrift	103	85	31	112	23	14	0	368
Totalt	189	126	43	157	42	27	5	589

180 produsenter hadde kjøpt inn livdyr. Tabell 6 viser svarene angitt i spørsmål 16 i fordelt på besetningsstørrelse, og tabell 7 viser svarene fordelt på driftstype.

Tabell 6 Svar på spørsmål 16 fordelt på besetningsstørrelse

Hvilke typer dyr har du kjøpt inn?					
Antall årskyr	Kalver	Drektige kviger	Melkekyr	Annet	Totalt
≥41	22	31	17	5	75
21-40	17	51	26	0	94
≤20	24	34	27	2	87
Totalt	63	116	70	7	256

Tabell 7 Svar på spørsmål 16 fordelt på driftstype

Hvilke typer dyr har du kjøpt inn?					
Driftstype	Kalver	Drektige kviger	Melkekyr	Annet	Totalt
Båsfjøs	26	47	28	2	103
Løsdrift	37	69	42	5	153
Totalt	63	116	70	7	256

Tabell 8 viser fordelingen av svarene gitt på spørsmål 17(n=180), 18 (n=154), 19 (n=180) og 20 (n=180) i spørreundersøkelsen fordelt på besetningsstørrelse. For spørsmål 18 er det trukket fra produsenter som svarte «får ikke helseattest» (n=26) i spørsmål 17.

Tabell 8 Fordeling av svar på spørsmålene 17-20 fordelt på besetningsstørrelse

Variabler	Besetningsstørrelse						Total	
	≤ 20 årskyr		21 -40 årskyr		≥ 41 årskyr			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
17. Helseattest på det innkjøpte dyret kommer ...								
Før dyret kommer til besetningen	26	38,2	12	18,5	13	27,7	51	28,3
Får ikke helseattest	5	7,4	9	13,8	12	25,5	26	14,5
Samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen	37	54,4	44	67,7	22	46,8	103	57,2
Total	68	100	65	100	47	100	180	100
18. Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse?								
Ja	32	57,1	33	52,4	20	57,2	85	55,2
Nei	4	7,2	9	14,3	1	11,4	17	11,0
Vet ikke	20	35,7	21	33,3	11	31,4	52	33,8
Total	56	100	63	100	35	100	154	100
19. Er du redd for å få inn smittsomme sykdommer i besetningen når du kjøper livdyr?								
Ja	21	30,9	20	30,8	25	53,2	66	36,7
Nei	20	29,4	17	26,1	12	25,5	49	27,2
Litt	22	32,3	24	36,9	10	21,3	56	31,1
Vet ikke	5	7,4	4	6,2	0	0	9	5,0
Total	68	100	65	100	47	100	180	100
20. Krever du noen form for dokumentasjon på helsestatus ved innkjøp av livdyr?								
Nei	36	52,9	29	44,6	27	57,4	92	51,1
Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ og for opprinnelsesbuskapen i forkant av kjøpet	17	25,0	19	29,2	13	27,7	49	27,2
Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status før ankomst til egen besetning	14	20,6	15	23,1	6	12,8	35	19,5
Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status OG at dyret er undersøkt i klauvboks kort tid før dyrets ankomst til egen besetning	1	1,5	2	3,1	1	2,1	4	2,2
Total	68	100	65	100	47	100	180	100

Tabell 9 viser fordelingen av svarene gitt på spørsmål 17 (n=180), 18 (n=154), 19 (n=180) og 20 (n=180) i spørreundersøkelsen fordelt på driftstype. For spørsmål 18 er det trukket fra produsenter som svarte «får ikke helseattest» (n=26) i spørsmål 17.

Tabell 9 Fordeling av svar på spørsmålene 17-20 fordelt på driftstype

Variabler	Driftstype				Total	
	Båsfjøs		Løsdrift			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
17. Helseattest på det innkjøpte dyret kommer ...						
Før dyret kommer til besetningen	39	49,4	12	11,9	51	28,3
Får ikke helseattest	12	15,2	14	13,9	26	14,5
Samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen	28	35,4	75	74,2	103	57,2
<i>Total</i>	<i>79</i>	<i>100</i>	<i>101</i>	<i>100</i>	<i>180</i>	<i>100</i>
18. Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse?						
Ja	39	54,2	46	56,1	85	55,2
Nei	8	11,1	9	11,0	17	11,0
Vet ikke	25	34,7	27	32,9	52	33,8
<i>Total</i>	<i>72</i>	<i>100</i>	<i>82</i>	<i>100</i>	<i>154</i>	<i>100</i>
19. Er du redd for å få inn smittsomme sykdommer i besetningen når du kjøper livdyr?						
Ja	21	26,6	45	44,5	66	36,7
Nei	27	34,2	22	21,8	49	27,2
Litt	25	31,6	31	30,7	56	31,1
Vet ikke	6	7,6	3	3,0	9	5,0
<i>Total</i>	<i>79</i>	<i>100</i>	<i>101</i>	<i>100</i>	<i>180</i>	<i>100</i>
20. Krever du noen form for dokumentasjon på helsestatus ved innkjøp av livdyr?						
Nei	40	50,6	52	51,5	92	51,1
Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ og for opprinnelsesbuskapen i forkant av kjøpet	20	25,3	29	28,7	49	27,2
Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status før ankomst til egen besetning	18	22,8	17	16,8	35	19,5
Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status OG at dyret er undersøkt i klauvboks kort tid før dyrets ankomst til egen besetning	1	1,3	3	3,0	4	2,2
<i>Total</i>	<i>79</i>	<i>100</i>	<i>101</i>	<i>100</i>	<i>180</i>	<i>100</i>

Tabell 10 viser en oversikt over spørsmål 16 sett i sammenheng med spørsmål 17 (n=180), 18 (n=154) og 19 (n=180). Type dyr er delt opp i to grupper: melkekyr (inkluderer både de som kun har svart melkekyr og de som i tillegg hadde kjøpt inn andre dyr) og annet (inkluderer alle som ikke huket av for innkjøp av melkekyr).

Tabell 10 Fordeling av svar på spørsmål 16 sett i forhold til spørsmål 17, 18 og 19

Variabler	Type innkjøpt dyr				Total	
	Melkeku		Annet			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
17. Helseattest på det innkjøpte dyret kommer ...						
Før dyret kommer til besetningen	16	22,9	35	31,8	51	28,3
Får ikke helseattest	10	14,3	16	14,6	26	14,5
Samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen	44	62,8	59	53,6	103	57,2
<i>Total</i>	<i>70</i>	<i>100</i>	<i>110</i>	<i>100</i>	<i>180</i>	<i>100</i>
18. Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse?						
Ja	30	50,0	55	58,5	85	55,2
Nei	6	10,0	11	11,7	17	11,0
Vet ikke	24	40,0	28	29,8	52	33,8
<i>Total</i>	<i>60</i>	<i>100</i>	<i>94</i>	<i>100</i>	<i>154</i>	<i>100</i>
19. Er du redd for å få inn smittsomme sykdommer i besetningen når du kjøper livdyr?						
Ja	21	30,0	45	40,9	66	36,7
Nei	18	25,7	31	28,2	49	27,2
Litt	27	38,6	29	26,4	56	31,1
Vet ikke	4	5,7	5	4,5	9	5,0
<i>Total</i>	<i>79</i>	<i>100</i>	<i>101</i>	<i>100</i>	<i>180</i>	<i>100</i>

Tabell 11 viser en oversikt over resultatene fra Kji-kvadrat-tester, hvor de utvalgte spørsmålene er sammenlignet med besetningsstørrelse, driftstype og type innkjøpte dyr. For spørsmål 9 er svaralternativet «kontakter andre enn klauvskjærer/veterinær» utelatt for variabelen besetningsstørrelse på grunn av for få svar (n = 3). Spørsmål 14 er utelatt på grunn av spørsmålets oppbygging. Se resultater i tabell 4 og 5 for dette spørsmålet.

* = $p < 0,05$, ** = $p < 0,00$

Tabell 11 Sammenligning av besetningsstørrelse, driftstype og type innkjøpte dyr ved bruk av Kji-kvadrat-tester

Spørsmål	n	Besetningsstørrelse			Driftstype			Type innkjøpte dyr			
		P	DF	Pearson	P	DF	Pearson	P	DF	Pearson	
3	Alle melkekyr kontrolleres og/eller beskjæres	386	0,00**	6	103,593	0,00**	3	67,121	-	-	-
4	Alle drektige kviger kontrolleres og eller beskjæres	386	0,28	6	7,369	0,07	3	6,934	-	-	-
5	De fleste har en plan for klauvskjæring. Blir klauvskjæring som oftest gjennomført etter planen?	386	0,00**	4	24,932	0,00**	2	32,549	-	-	-
8	Ser du halte dyr de første dagene etter klauvskjæring?	386	0,00**	6	44,639	0,00**	3	37,499	-	-	-
9	Hva gjør du hvis du ser halte dyr etter klauvskjæring?	383/386	0,20	8	14,651	0,06	4	9,023	-	-	-
10	Dersom du har halte dyr (uavhengig av årsak) og ringer veterinær, har du da tilgang på klauvboks?	386	0,01*	4	12,580	0,38	2	1,911	-	-	-
11	Er det noen gang påvist DD i besetningen din?	386	0,00**	4	58,607	0,00**	2	36,151	-	-	-
15	Har du kjøpt inn dyr de siste tre årene?	386	0,27	2	2,611	0,47	1	0,511	-	-	-
16	Hvilke typer dyr har du kjøpt inn?	180	0,86	2	0,301	0,40	1	0,703	-	-	-
17	Helseattest på det innkjøpte dyret og på opprinnelsesbesetningen kommer ...	180	0,01*	4	13,210	0,00**	2	33,709	0,39	2	1,850
18	Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse?	154	0,79	4	1,652	0,96	2	0,063	0,42	2	1,708
19	Er du redd for å få inn smittsomme klauv sykdommer i besetningen når du kjøper livdyr	180	0,10	6	10,410	0,04*	3	8,316	0,30	3	3,650
20	Krever du noen form for dokumentasjon på helsestatus ved innkjøp av livdyr?	180	0,79	6	3,127	0,66	3	1,582	0,74	3	1,254

3.2.2 Rådgivere

Undersøkelsen ble sendt ut til 28 TINE-rådgivere i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, med svar fra 27 og inneholdt ni spørsmål hvorav to muligheter for kommentar og et rangeringsspørsmål (spørsmål 6, 7 og 9). Svar på disse og diagram er gjengitt i vedlegg 6.

Resultater fra resterende spørsmål er gjengitt i tabell 12 og er sett opp imot type rådgiver (spørsmål 1).

Tabell 12 Fordeling av svar i forhold til type rådgiver (n=27?)

Variabler	Type rådgiver						Total	
	Avl		Fôring		Økonomi og bygg			
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
2. Tanker om klauvskjærer-tilgjengelighet i distriktet?								
Mange nok klauvskjærere	0	0	1	9,1	0	0	1	3,7
For få klauvskjærere	6	100	7	63,6	5	50,0	18	66,7
Ingen formening	0	0	2	18,2	5	50,0	7	25,9
Annet	0	0	1	9,1	0	0	1	3,7
<i>Total</i>	6	100	11	100	10	100	27	100
3. Hvordan oppfatter du produsentens kunnskap om klauvhelse?								
Veldig god	0	0	0	0	0	0	0	0
God	0	0	1	9,1	0	0	1	3,7
Kunne vært bedre	6	100	8	72,7	9	90,0	23	85,2
Dårlig	0	0	1	9,1	0	0	1	3,7
Jeg har ingen formening	0	0	1	9,1	1	10,0	2	7,4
<i>Total</i>	6	100	11	100	10	100	27	100
4. Hvordan vil du karakterisere DIN kunnskap om klauvhelse?								
Kan mye	0	0	0	0	0	0	0	0
Kan en del	5	83,3	3	27,3	4	40,0	12	44,4
Kan lite	1	16,7	8	72,7	5	50,0	14	51,9
Kan ingenting (ut over at det er viktig for kyrne med gode klauver)	0	0	0	0	1	10,0	1	3,7
Annet	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Total</i>	6	100	11	100	10	100	27	100
5. Klauvspalteflegmone og digital dermatitt er smittsomme sykdommer som kan forårsake problemer i besetningen. Under forberedelsene til møtet, legger du merke til om disse sykdommene er registrerte?								
Ja	2	33,3	4	36,4	1	10,0	7	25,9
Som regel	4	66,7	4	36,4	0	0	8	29,6
Sjelden	0	0	3	27,2	6	60,0	9	33,3
Nei	0	0	0	0	3	30,0	3	11,1
<i>Total</i>	6	100	11	100	10	100	27	100
8. Føler du at du har en rolle i det forebyggende klauvhelsearbeidet?								
Ja	6	100	5	45,4	7	70,0	18	66,7
Nei	0	0	2	18,2	0	0	2	7,4
Vet ikke	0	0	4	36,4	3	30,0	7	25,9
<i>Total</i>	6	100	11	100	10	100	27	100

3.2.3 Veterinærer

Undersøkelsen ble sendt ut til 55 veterinærer i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, og 35 svar ble mottatt. Undersøkelsen inneholdt 22 spørsmål hvorav to muligheter for kommentar og ett rangeringsspørsmål.

Alle veterinærene hadde arbeidet i produksjonsdyrpraksis de siste tre årene (spørsmål 1, n = 35).

Tabell 13 viser en krysstabell der spørsmål 3 er sett opp mot spørsmålene 7, 10, 11, 17 og 20. Det var ingen som svarte alternativ «svært lav» på spørsmål 3 og denne kategorien er dermed utelatt fra tabellen.

Tabell 13 Utvalgte spørsmål sett i forhold til veterinærenes egen oppfatning av kunnskap om klauvhelsesykdommer (n=35)

Variabler	Hvordan vil du karakterisere din kunnskap om klauvsjukdommer?									
	Svært høy		Høy		Middels		Lav		Total	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
7. Har du sett digital dermatitt på storfe?										
Ja	3	60,0	7	87,5	7	41,2	2	40,0	19	54,3
Nei	2	40,0	1	12,5	6	35,3	3	60,0	12	34,3
Vet ikke	0	0	0	0	4	23,5	0	0	4	11,4
Total	5	100	8	100	17	100	5	100	35	100
10. Føler du deg trygg på å stille diagnosen digital dermatitt?										
Ja	4	80,0	3	37,5	4	23,5	0	0	11	31,4
Som oftest	1	20,0	5	62,5	5	29,5	1	20,0	12	34,3
Sjelden	0	0	0	0	4	23,5	0	0	4	11,4
Nei	0	0	0	0	4	23,5	3	60,0	7	20,0
Annet	0	0	0	0	0	0	1	20,0	1	2,9
Total	5	100	8	100	17	100	5	100	35	100
11. Har du gitt råd eller satt opp tiltaksplan i besetninger med digital dermatitt?										
Ja	1	20,0	5	62,5	1	5,9	1	20,0	8	22,9
Nei	4	80,0	3	37,5	16	94,1	4	80,0	27	77,1
Total	5	100	8	100	17	100	5	100	35	100
17. Samarbeider du med klauvskjærer?										
Ofte	0	0	1	12,5	0	0	0	0	1	2,9
Av og til	2	40,0	3	37,5	5	29,4	2	40,0	12	34,3
Sjelden	1	20,0	4	50,0	9	52,9	1	20,0	15	42,9
Har aldri samarbeidet med klauvskjærer	2	40,0	0	0	3	17,7	2	40,0	7	20,0
Total	5	100	8	100	17	100	5	100	35	100
20. Har du kontaktet klauvskjærer for faglig samarbeid eller råd?										
Ja	3	60,0	4	50,0	5	29,4	1	20,0	13	37,1
Nei	2	40,0	4	50,0	12	70,6	4	80,0	22	62,9
Vet ikke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	5	100	8	100	17	100	5	100	35	100

3.3 Intervjuer

3.3.1 Oppsummering av intervjuer med produsenter

I perioden september 2023 - august 2024 ble det intervjuet 20 produsenter med påvist DD i besetningene. Intervjuobjektene representerte ulike størrelser av løsdriftsfjøs (tabell 15). Siden det var mye mindre påvisning av DD i SF enn i MR, har alle i SF med minimum to påviste DD i 2022 blitt intervjuet. Av samme grunn er fordelinga ulik ved at kun ca. en tredel av besetningene er fra SF, og ikke halvparten slik planen var. Alle produsentene som er intervjuet fra MR har eller har hatt mellom 5 og 37 tilfeller av DD i året, mens i SF er tilsvarende tall 2-3.

Tabell 14 Årstall for når intervjuobjektene ble diagnostisert med DD for første gang (n=20)

Årstall	Nysmittede besetninger
2016	3
2017	1
2018	2
2019	1
2020	1
2021	4
2022	3
2023	4
2024 (første halvår)	1

Tabell 15 Fordeling av intervjuobjektene i forhold til besetningsstørrelsen regnet i årskyr (n=20)

Besetningsstørrelse	Antall intervjuobjekter
21-40	4
41-60	8
61-80	4
81-100	4

Noen besetninger har overveiende eller kun Holstein, men de fleste har reine eller tilnærma reine besetninger med Norsk Rødt Fe (NRF). Noen har også en del krysninger, og Jersey er hovedrasen i én besetning. De fleste besetningene har spaltegolv og de har hele tida hatt, eller har de siste åra skaffa seg feierobot. Fire av de fem besetningene med heldekkende golv med skrapet er både store og har mange tilfeller av DD. Andre variasjoner som kan ha betydning for klauvhelsa er at én besetning har gummi på spalt, én har fjerna gummi på heldekkende golv, én har slitt asfalt og skal legge inn gummi og én har dårlig fungerende feierobot. Det er ikke registrert golvtype hos kvigene.

Tre besetninger får gjennomført planen om klauvskjæring tre ganger årlig. Fem besetninger har to men ønsker tre klauvskjæringer per år, og resten har to klauvskjæringer i året. To har kun hatt én gang årlig tidligere, men har økt til to nå. Flere påpeker at de ønsker hyppigere klauvskjæring, men at det ikke passer inn i den geografiske logistikken til klauvskjærere eller at klauvskjærere ikke har tid til å ta det oftere fordi kundeporteføljen allerede er for full. Noen ganger er det produsenten som er årsak til at klauvskjæringa blir seinere enn ønska/planlagt.

3.3.1.1 Påvisning av DD i besetningen og kilder til informasjon

18 produsenter fikk diagnosen stilt under rutinemessig klauvskjæring, én undersøkte sjøl ei halt ku og sendte bilde til veterinæren og en annen fikk telefon fra klauvskjærere fordi produsenten hadde kjøpt inn dyr fra DD-positiv besetning. For noen ligger dette flere år tilbake i tid, så det foreligger noe usikkerhet i hva som ble sagt/gjort i forbindelse med påvisningen. De fleste sier klauvskjæreren viste fram såret og forklarte hva det var, men det er relativt stor variasjon i hvor mye informasjon de fikk.

Noen syntes de fikk god informasjon og forslag til hva som burde gjøres med tanke på forebygging. Bare besetningen med kun én skjæring i året fikk råd om at besetningen burde sjekkes oftere, mens to produsenter fikk råd om å sjekke aktuelle dyr etter to-tre måneder. Én fikk råd om at dyr med påvisning ved neste klauvskjæring burde utrangeres.

Av generelle råd i forbindelse med funnet, blei reinhold løfta fram av de fleste klauvskjærerne som det viktigste, og noen fikk tips om å lese på Animalia sin hjemmeside og å ta kontakt med TINE-veterinæren i området. To sier de oppfatta at sjukdommen var viktig å ta tak i, én hadde klauvskjærer som satte seg ned etterpå og viste bilder og hvor en kunne hente mer informasjon, én husker at det blei delt ut faktaark fra TINE og én sier at han ikke husker noe fra første registreringsdato.

Mange produsenter svarer at de henta informasjon fra flere kilder i etterkant. Over halvparten var i kontakt med lokal veterinær etter påvisning, flere henta informasjon fra Animalia/Helsetjenesten for storfe og like mange tok kontakt med TINE-veterinæren. Noen søkte «alt» de kunne finne på nett, et par ba om informasjon fra nabo de visste hadde DD, én henta mer informasjon fra klauvskjærer, én kontakta TINE-rådgiveren sin og én siste gjorde ikke noe. To blei selv kontakta av TINE-veterinæren før de hadde rukket å finne noe særlig selv.

Når det gjelder generell tilgang på informasjon, svarer de fleste at det er sikrest å spre informasjonen på alle aktuelle steder, som infonettsider, fagblader, fysiske møter, veterinærer, rådgivere og på e-post/nyhetsbrev hvis det kan stå at avsender er f.eks. Animalia eller TINE. Nesten alle peker på mer enn én kanal.

3.3.1.2 *Tiltak etter påvisning*

Alle prøvde å forbedre reinholdet i ulik grad, men ellers var det nesten like stor variasjon i svarene som det er intervjuobjekter. Tabell 16 viser en oversikt over alle svarene på spørsmålet om hvilke tiltak som har blitt gjennomført i besetningen etter at DD har blitt påvist.

Tabell 16 Oversikt over behandling og oppfølging etter påvist digital dermatitt (DD) i besetningen

Besetning	Behandling og oppfølging ved påvisning av DD
1	Fotbad 2 x ukentlig og seinere ukentlig dusjing.
2	Mislykka forsøk på fotbad i noen uker, deretter kun vask av robotområde og spyle golv der det er mye dyr.
3	Reinhold, desinfiserende klauvspyling daglig når kyrne er i melkegrava, sprayer alle sår med lokalbehandling, sjekker dyr før fellesbeite m.m.
4	Samler dyra og høytrykkspylar klauvene hos alle med påfølgende desinfiserende klauvspyling lokalt på klauvene hos DD-kyr.
5	Ingen endringer siden de allerede hadde starta med desinfiserende fotbad pga. klauvspalteflekmone.
6	Slaktet etter hvert ut problemdyr. Videre økt bruk av strø og mye bedre reinhold av golv.
7	Desinfiserende klauvbad i nye avdelingen (2-8 x per mnd.). Det har vært problemer med skrapene i den andre avdelingen, men disse skal skiftes.
8	Etterbehandler (desinfiserende klauvspyling) på aktuelle dyr 2 x per uke i noen uker etter klauvskjæring.
9	Etterbehandling med gel fra 3B på aktuelle dyr, dusjing av bakklauver (3B) av alle dyr 2 x i uka over flere uker.
10	Prøvde å spyle med desinfeksjon mer enn én gang per uke, men det ble bare ca. tre ganger i måneden.
11	Slakta ut noen, andre var på beite, ellers ikke noen tiltak til nå
12	Forsøkt desinfiserende fotbad, først Felleskjøpets, så 3B sitt, så Lelys Meteor klauvspyler. Det brukes nå med desinfeksjon i både vask og etterspylingsdelen i melkerobot-klauvspyleren.
13	Har kjøpt feierobot og etterbehandler med vannspyling og lokalbehandling.
14	Klauvspyling i robot med vann, presis dusjing av alle klauver med desinfeksjon helst ukentlig. Økt reinhold.
15	Først spyling med desinfeksjonsmiddel annenhver uke to påfølgende dager for å være sikker på at alle fikk. Har fått ledet vaskevann fra robot vekk fra området. Tar dyra i klauvboks for etterbehandling to ganger med salisylsyregel og bandasje med påfølgende lokalbehandling etter siste bandasje.
16	Ikke noe annet enn en evig kamp med møkka på skrapegolvet og klauvskjæring tre ganger per år.
17	Kjøpte vannspyling til DL-robot, spylar noen kyr hver dag i forbindelse med vasking av robotområde. Desinfiserende klauvspyling alle dyr ukentlig, spylar også alle i forbindelse med klauvskjæring.
18	Vurderte klauvspyler i robot ved innkjøp av robot, men foreløpig har ikke det blitt noe av. Skraprobot ble bestilt etter påvisning av DD.
19	Etter mislykka forsøk med klauvbad, ble spyling med desinfeksjon montert i Lely-roboten. I tillegg ble golv rillet og klauvskjæringsfrekvensen økt.
20	Ingen tiltak utover det vanlige reinholdet.

3.3.1.3 Rutiner og vurderinger rundt innkjøp av dyr

Alle besetningene har på et tidspunkt kjøpt livdyr. De fleste har kjøpt livdyr via livdyrformidler. Noen har kjøpt livdyr over flere år og har ikke oversikt over hvor dyra kommer fra. Tre stykker har nylig starta opp med melkeproduksjon og derfor måtte kjøpe dyr fra flere, og noen har kjøpt inn Holstein de seinere åra for å bytte rase. Andre har mange år mellom innkjøp og påvisning, har ikke kjøpt kyr fra løsdrift, og kun fra bås eller kun kviger. De som har kjøpt inn dyr fra flere dyrehold har i tillegg til

dyr fra lokaldistriktet også fått dyr utenfra, her er både Trøndelag, Østlandet og Rogaland representert som opphav til innkjøpte dyr. To av besetningene med omlegging til Holstein har kjøpt dyr fra henholdsvis Trøndelag og Rogaland de siste åra.

Fem av de intervjuede produsentene svarer at de kjøper livdyr via livdyrformidler. Tre kjøper også utenom livdyrformidler (direktesalg), fire kjøper kun kalver og åtte stykker kjøper ikke livdyr lenger. De få som fortsatt kjøper kyr sier at de krever eller vil kreve grønn klauvstatus. En peker på at det dermed kanskje hentes dyr fra områder lenger unna, noe som jo er negativt med tanke på smitterisiko. Av dem som fortsatt kjøper kyr, svarer kun én at de krever å få dyret undersøkt i klauvboks i forbindelse med utfylling av veterinærattest. Alle vil fremover stille større krav ved livdyrinnkjøp hvis det blir aktuelt.

3.3.1.4 Vurdering av påvirkning på trivsel og produksjon

Noen produsenter tror ikke DD påvirker dyras trivsel og produksjon, de fleste mener det kun har en negativ effekt hvis det er tydelige sår. Noen få er ikke i tvil om at dyra påvirkes og har egne erfaringer både med halthet og reduserte produksjonsresultater. Det siste er tilfelle også hos enkelte som ikke har hatt mange tilfeller av sjukdommen i besetningen. Én påpeker at den generelle klauvhelsen har blitt mye bedre etter påvisningen, da det er blitt både bedre reinhold og mer regelmessig klauvskjæring. En annen som hadde ganske mange tilfeller for noen år siden og nå fått kontroll, er overbevist om at de gode celletallsresultatene (jurhelse) han har nå har sammenheng med nedgangen i antall DD-tilfeller.

3.3.1.5 Kunnskap om DD før påvisning

De fleste visste at dette er en smittsom sjukdom som kan være problematisk, at det er i utlandet en sliter med dette og at det er «noe svineri vi ikke vil ha», som én av dem utrykte det. Sju sa de visste svært lite, og tre sa de ikke visste noen ting. De fleste som visste noe om DD fra før, nevnte hyppigst bladet Buskap som informasjonskilde. Ellers ble det nevnt landbruksskolen, Tine Medlem-nettsiden, kollega, produsentlagsmøte, diverse fagblad, utstyrsleverandører og nettsteder. I tillegg er flere som ikke kan spesifisere kilden til informasjon med annet enn «overalt».

Om lag en tredel svarer at de ikke har savnet mer støtte rundt påvisningen, Fire har savnet at noen fulgte tettere opp i etterkant, mens åtte utrykte de nå ser at dette ville vært lurt. Noen hadde ønska at veterinær og klauvskjærer hadde vært tettere på etter påvisning. Av andre kommentarer er et ønske om mer føre-var-informasjon i forbindelse med bygging av fjøs, at det er viktig at veterinæren kan klauvhelse og at det var noen som hadde blitt kobla på automatisk når diagnosen var stilt.

3.3.1.6 Mål for DD i besetningen

En tredel sier at de vil bli kvitt DD, mens resten av de intervjuede vil i utgangspunktet bli kvitt det, men er skeptisk til om det går. Følgende kommentarer ble gitt til spørsmålet om målet for besetningen: «Skal jo selge livdyr, så ja...», «Klauvmiddelselger tok fra meg håpet», «Kunne sikkert gjort mer», «Vil bli fri, men ser mørkt ut», «I første omgang få det på et levelig nivå» og «Ikke tenkt over det». De fleste peker på klauvskjærer og veterinær sammen som best til å hjelpe med tiltaksplan. Som enkeltperson er veterinæren oftest nevnt, og flere sier også Tine-veterinæren. Én sier klauvskjærer gir nok informasjon.

3.3.1.7 Data til støtte i arbeidet med besetningsoversikt

Ca. halvparten av de intervjuede produsentene ser på rapportene i Kukontrollen. Kommentarer fra tre stykker er «Alltid etter klauvskjæring», «Nyttig ved valg av utrangeringskandidater» og «Kjekt å se at antall hornforrånelser har gått ned etter tiltakene». Av forbedringsforslag for Kukontrollen er innspillene: «Mer oppsummering» og «Varselmarkering på individ».

3.3.1.8 Kunnskap om klauvspalteflegmone (KSF)

Ca. halvparten av intervjuobjektene har kjennskap og/eller erfaring med KSF, mens resten har enten kun hørt om eller husker ikke å ha hørt om det. Noen har redusert forekomsten av KSF av henholdsvis bedre reinhold og ved å ta de drektige kvigene inn i fellesarealet på et tidligere tidspunkt i drektigheten. To produsenter sier at hvis de kommer tidlig til med lokalbehandling med salisylsyre og bandasje, så trengs det ikke antibiotika, noe som selvsagt betyr mye for å unngå kostnadene til dyrlegebehandling og kassering av melk i forbindelse med antibiotikabehandling. Tre har hatt problemer med KSF tidligere, men ikke nå lenger, og én opplever sjukdommen som mye verre enn DD.

3.3.1.9 Kunnskap om bransjeretningslinjer for omsetning av livdyr og klauvstatus

Én vet at DD og KSF kommer fram på helseattesten og en annen vet at det skal være et minimum antall dyr som skal være registrert klauvskjært. Ut over dette, vet resten kun at det finnes retningslinjer uten at de kan spesifisere hva disse retningslinjene sier. Etter å ha fått forklart innholdet i anbefalingene svarer alle at de synes anbefalingene er hensiktsmessige. Noen få legger til at de burde vært strengere, og én mener at det burde kun vært sertifiserte klauvskjærere som var godkjent til å kunne registrere klauvanmerkninger.

Konklusjoner/oppsummering

- De fleste hadde lite kunnskap om DD på før sykdommen ble påvist i egen besetning.
- De fleste ønsket tettere oppfølging og flest ønsker hjelp fra en veterinær.
- Ca. halvparten ønsker hyppigere klauvskjæring.
- Næringas retningslinjer for omsetning av livdyr er lite kjent, men få kjøper kyr lenger og produsentene gir uttrykk for at de er bevisste på at de må innhente informasjon om helsestatus i selgerbesetningen på forhånd.
- Mange vil være mer varsomme ved livdyrinnkjøp fremover, dersom det i det hele tatt blir aktuelt.
- Alle ønsker å bli kvitt DD, men det er varierende hvor mye tiltak som settes inn.
- Flere er skeptiske til om de klarer å bli kvitt DD.
- Intervjuobjektene ønsker informasjon fra et bredt spekter av kilder.
- Det er stor variasjon i hvordan DD ble håndtert etter påvisning.

3.3.2 Oppsummering av intervjuer med veterinærer

Intervjuene er gjort i perioden januar-juni 2024. Det ble gjennomført 10 intervjuer der tre er fra Sogn og Fjordane (SF) og syv fra Møre og Romsdal (MR). Dette ble gjort fordi det er langt færre besetninger med DD i SF. Utvalget utfyller bildet av hva som kommer fram i intervjuene av produsenter og klauvskjærere. Noen av svarene er lite presise, og derfor er også intervjuers kommentar tatt med under flere av spørsmålene.

3.3.2.1 Halthet som tilkallingsårsak

Fire veterinærer løftet fram KSF som en klar årsak nummer én av hva en blir tilkalt for av halthetsrelatert sykdomsproblematikk, mens hos andre er denne diagnosen helt eller nesten fraværende. Én mener at det tidligere var en del KSF, men at det nå er ingenting av dette og mener det kan være sammenheng med at veterinærene har stor oppmerksomhet rundt livdyrinnkjøp der de har vært klare på anbefalinger om minst mulig innkjøp av dyr og helst i fra nærområdet (SF).

Tre veterinærer blir først og fremst tilkalt på grunn av ikke-klauvrelaterte traumer, som rideskader i forbindelse med brunst. Andre nevner såleknusning, løsning/byll i hvite linje og nedslitte såler pga. lave drakter og/eller skifte av underlag.

3.3.2.2 Samarbeid med klauvskjærer og bruk av klauvboks

Tre av veterinærene tar av og til kontakt med klauvskjærer, men de fleste har aldri direkte kontakt annet enn ved tilfeldige treff på fjøset. Noen kommuniserer via bonde for å få klauvskjærer på plass, og én oppgir at klauvskjærer via bonden henviser til veterinær for oppfølging. Det er kun én veterinær som av og til blir kontakta av klauvskjærer.

Alle veterinærene oppfordrer til å ha egen klauvboks. Det er stor variasjon mht. andelen produsenter som har dette, men tre veterinærer tror at rundt halvparten av løsdriftsfjøs har dette. Noen steder er det også disponibel fellesboks. Fire veterinærer ber produsenten om å få tak i klauvboks hvis de ikke har en stasjonær boks på fjøset for å gjennomføre undersøkelsen. Fire foreslår klauvboks eller å kontakte klauvskjærer (avhengig av motivasjon og tilgjengelighet) og to ber produsenten ta direkte kontakt med klauvskjærer.

3.3.2.3 Erfaring med DD

To av intervjuobjektene er i områder der DD ikke er påvist. Sju er i områder med mer enn én besetning med DD og de fleste har flere DD-positive besetninger i sitt område. Fire svarer at de ikke har erfaring med DD. Fire av veterinærene har vært/er involvert i DD-oppfølging i henholdsvis én, to, tre og flere besetninger. De siste to har noe indirekte erfaring med DD ved at de har hatt diskusjoner om sjukdommen med sine produsenter.

Sju veterinærer har aldri stilt diagnosen DD. Én har satt den via bilde, de siste to har satt diagnosen én eller to ganger.

Én har kunnskap om DD fra studieplassen i utlandet der det var mye DD og noen har fått kunnskapen via forskjellige kurs i Norge. De fleste viser til kilder som ulike tidsskrifter, Animalia eller ulike kilder på internett for å skaffe seg kunnskap om DD. Én veterinær sier hen «kan ikke noe».

3.3.2.4 DD som tema ute hos bonden

De fleste veterinærene sier at DD sjelden blir tatt opp ute hos bonden, heller ikke der det er flere besetninger i området hvor sjukdommen er påvist. Én forteller at det er et tema når det kommer fram under DVP-besøket at DD er registrert ved tidligere klauvskjæring, mens en annen forteller at de snakker om sjukdommen i forbindelse med livdyrsalg. De fleste veterinærene mener produsentene har relativt lite kunnskap om DD, men at de fleste produsentene vet at denne sykdommen er noe «en ikke vil ha». Produsenter som har fått påvist sjukdommen vet en god del.

Veterinærer får informasjon om at det er påvist DD i enkeltbesetninger fra ulike kilder: «Via helsedata/Tine Medlem», «sjelden og i så fall tilfeldig», «fra produsentene», «ev fra bonde», «ja, den ene jeg vet om», «ev tilfeldig fra kukontroll-data ved besetningsgjennomgang og DVP-besøk», «ser det i DHP og ville ikke fått beskjed», «ikke noen ennå, men ville fått fra produsenten, tror jeg», «ville ha fått, ja» og ett klart «nei».

Fem av veterinærene med en del DD-besetninger i sin praksis sier at de ikke blir involvert for å lage tiltaksplan. To har blitt inkludert én gang hver (begge har få besetninger med DD i området sitt), én er ofte involvert og to har ikke DD i området.

3.3.2.5 Kilder til informasjon og assistanse og vurdering av egen kompetanse

De fleste intervjuobjektene vet at de finner kompetanse på klauv og klauvsykdommer hos Animalia. Noen vet også at de kan kontakte Tine-veterinæren, ellers er det kollegaer og nettsteder som nevnes som kilder til informasjon om DD.

Fem veterinærer sier de ikke føler de har tilstrekkelig kompetanse, mens to stykker mener de har. De tre siste gir uttrykk for at de vet hvordan de skal kunne komme i posisjon til å utføre dette på en ok måte. De fleste ønsker å vite hvor de kan finne en oversikt (plan, råd, aktuelle fagartikler, hvem de kan spørre osv.) over hva som kan være aktuelt å gjøre, der Animalia nevnes av flere. Noen etterlyser også at produsenten informerer om DD-situasjonen og tar initiativ overfor veterinæren at de ønsker hjelp.

3.3.2.6 Erfaring med klauvspalteflegmone

De fleste har erfaring med KSF og opplever at penicillin og NSAID (ikke-steroid, antiinflammatorisk legemiddel) virker godt de fleste gangene, spesielt hvis det ikke har utvikla seg til et besetningsproblem. Én sier at i problembesetninger er tre dagers behandling sjelden nok, og flere forteller om at noen besetninger «aldri» blir kvitt det. To har ikke vært borti KSF på mange år. En av disse hadde god effekt av kloraminomslag hvis behandling ble igangsatt tidlig i forløpet. En annen som har noen produsenter som er ekstra observante og tidlig ute, har god effekt av salisylsyre og bandasje. Av forebygging løftes godt reinhold høyt og ikke minst det å unngå innkjøp av livdyr. Få produsenter har fotbad, og dette oppleves av flere som vanskelig å få gehør for og eller vanskelig å få til praktiske løsninger på.

3.3.2.7 Kunnskap om bransjeretningslinjer for omsetning av livdyr og klauvstatus

Ingen kan detaljene om bransjeretningslinjene, men de vet at det eksisterer anbefalinger og at klauvhelseregistreringene kommer fram på den elektroniske helseattesten. Én vet at retningslinjene sier noe om maks antall tilfeller smittsom klauvsjukdom i løpet av en gitt periode. Flere vet at dyret bør sjekkes i klauvboks i forbindelse med attestutskrivning, men ellers har de lite konkret kunnskap om dette. Én poengterer «at dette ikke fungerer i praksis uansett så lenge attesten kommer samtidig eller etter dyret» og at veterinæren ikke kobles på for råd ved innkjøp.

Retningslinjene blei forklart under intervjuet, og alle er positive til dem. Noen påpeker at de burde vært strengere.

3.3.2.8 Veterinærens anbefalinger til bonde

Det er sjelden produsenten tar opp risiko for smittsom klauvsjukdom ved livdyrhandel selv, men de fleste veterinærene prøver å løfte dette ute i besetningene. Flere påpeker at de helt klart kunne gjort dette oftere, og to sier dette tas opp under DVP-besøket (dyrevelferdsprogram-besøket).

Alle veterinærene er tydelige på at en bør unngå livdyrkjøp. Noen ber også produsentene studere helseattesten nøye, unngå løsdrift og de tre fra SF poengterer viktigheten ved å kjøpe dyr lokalt.

3.3.2.9 Konklusjoner/oppsummering:

- Flest veterinærer oppgir KSF som vanligste årsak til at produsenten kontakter veterinær pga. halthetsproblematikk. Nest vanligste årsak er ikke-klauvrelaterte traumer som f.eks. rideskader.
- Mange (6/10) sier de har lite eller ingen erfaring med DD, og kun 3/10 har stilt diagnosen selv
- Kun 2/10 føler de har tilstrekkelig kompetanse på klauvsjukdommer, og de fleste spurte etterspør et sted den kan finne informasjon og råd om tiltak.
- Veterinærene snakker sjelden med produsentene om DD, og når temaet kommer opp, er det som oftest tilfeldig og spontant – veterinærene mener det bør snakkes mer om smittsomme klauvsjukdommer.
- De færreste (3/10) har vært involvert i å lage tiltaksplan når DD har blitt påvist i besetninger.

- Alle de spurte anbefaler produsentene å ha egen klauvboks. Ved utsteding av livdyrattester og ved klauvrelaterte problemer ber de ofte bonden om å få tak i klauvboks der hvor de ikke har det tilgjengelig.
- Veterinærene har hørt om «Bransjeretningslinjer for livdyromsetning», men de kjenner ikke til detaljene.
- Alle de intervjuede veterinærene er tydelig på at en bør unngå livdyrkjøp.
- Alle de intervjuede veterinærene mener veterinærer og klauvskjærere bør samarbeide mer og bedre.
- Veterinærene mener at de må bli involvert i klauvproblematikk av klauvskjærere og bonde for å kunne utvikle seg og bli trygg på jobbing med klauvhelse og smittsomme klauvsjukdommer.

3.3.3 Oppsummering av intervju med klauvskjærere

Det ble gjennomført ti intervjuer i perioden oktober 2023 - august 2024. Klauvskjærerne har vært i yrket i omtrent 7-30 år. Halvparten jobber som klauvskjærere på heltid, og disse har fra ca. 6000 til 11000 dyr i klauvboksen årlig. De som skjærer klauver på deltid, ligger på ca. 3500-4000 dyr årlig. De som driver på heltid, har en mye større andel løsdriftsbesetninger vs. båsbesetninger enn de som driver deltid, men dette varierer fra år til år. Nesten alle skjærer mest i melkebesetninger, men noen tar i varierende grad ammekubesetninger også. De fleste som bor i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, kjører også i dette området. Flere er bosatt utenfor distriktet, og noen av disse har bare en liten andel kunder i her. Det er naturlig nok en viss bevegelse i kundemassen mellom klauvskjærerne, avhengig av faktorer som tilgjengelighet og tilfredshet.

3.3.3.1 Innhenting av kunnskap om DD

Både sertifiserte og ikke sertifiserte klauvskjærere deltar på samlingene som er et tilbud til alle medlemmer i Norsk Klauvskjærerlag (NoKL). Alle ti intervjuobjektene peker på disse samlingene som hovedkilde til egen kunnskap. Disse arrangeres årlig, og en må være med hvert 3. år for å opprettholde sertifiseringen sin, eventuelt delta på annen faglig oppdatering. I tillegg nevnes Klauvskjærerforum på Facebook, Animalia, NMBU, kollegaer, klauvatlas og uspesifiserte nettsteder. Kun én av intervjuobjektene er ikke sertifisert.

3.3.3.2 Oppfatning av DD

Alle har fått med seg at sykdommen er på frammarsj i Norge. Siden det er svært ulike forhold i de to fylkene, varierer svarene. Klauvskjærere i Møre og Romsdal sier det er økende antall besetninger med DD, men noen opplever at det er stabilt og tilsynelatende synkende på besetningsnivå. I Sogn og Fjordane er det fortsatt få besetninger med påvisning av DD, så her opplever det som stabilt innenfor distriktets grenser.

3.3.3.3 Rutiner ved påvisning

Det er stor variasjon i hvordan et ny-oppdaget DD-tilfelle kommuniseres til produsenten og hvilke råd som blir gitt i den forbindelse. Hvis produsenten er i nærheten når DD-lesjonen oppdages, sier alle at de viser det til produsenten og forteller hva det er. To stykker sier de deler ut faktaark om DD, og en sier han viser fram bilder fra klauvatlas.

De fleste sier de alltid behandler med salisylsyre (de fleste bruker pulver, noen få bruker gel) og bandasje. Et par ser an produsenten og av frykt for at bandasjen ikke blir tatt av, så dette droppes

hos noen. Kun én anbefaler, hvis klauvboks er tilgjengelig, ny tilsvarende behandling ved bandasjefjerning. Anbefalingen om repeterende behandling ved behov er relativt ny. Noen anbefaler å spyle aktuelle DD-behandla dyr med egna desinfeksjonsmiddel daglig i etterkant, og det er ulike angivelser av antall dager.

Klauvskjærerne sier at best mulig reinhold av alle stedene kyrne ferdes er viktig for å kunne få kontroll med sjukdommen. Bedring eller forsøk på bedring av skrapene og ulike gjødsel-roboter blir ofte anbefalt av klauvskjærerer, selv om skrapesystemene på tette golv ikke alltid er like lett å fikse. Desinfiserende klauvbad er det få som anbefaler, da flere av klauvskjærerne mener det er for mye styr for bonden. Der en kan montere klauvspylere med desinfiserende middel i melkeroboten, blir dette løfta fram som en mulighet. Noen anbefaler at alle dyr spyles manuelt med egna desinfeksjonsmiddel 1 -3 ganger per uke og med ulike angivelser av antall uker. Denne praksisen kan en se på som både etterbehandling av DD-behandla dyr, som behandling av dyr som har begynnende symptomer uten at lesjonene er synlige, men mest av alt å forebygge sykdom hos friske dyr. Det er stor variasjon i hva klauvskjærerne anbefaler av vask og desinfisering av klauver.

Noen av klauvskjærerne har nesten ingen erfaring mens andre har lang erfaring med DD. De fleste svarte at de har rutiner med klauvskjæring to ganger per år i besetningene der DD påvises og endrer ikke på det. Det var bare to som svarte at de oppfordra til hyppigere sjekk/skjæring av hele besetningen og også ta det første besøket etter påvisningen etter kun 2-3 mnd. For klauvskjærerere med full ordrebok og store geografiske områder, er det ikke praktisk å beskjære i noen besetninger to ganger og andre tre ganger per år. Noen besetninger har rutine med eller eget ønske om tre besøk årlig, men dette er altså ikke så lett å få gjennomført. Noen av klauvskjærerne undersøker på nytt behandlede dyr etter 3 uker til 2 måneder dersom sårene var store. Én oppfordra produsenten til å kontakte Tine-veterinæren, en annen trodde Tine-veterinæren hadde oversikt over nye tilfeller og tok kontakt på eget initiativ.

3.3.3.4 Erfaringer med utvikling i besetningene

Ingen har opplevd at noen av besetningene i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane har blitt kvitt DD. Flere har opplevd at det ikke har vært funn av DD-lesjoner på fra én til tre påfølgende skjæringer, men så finner en på nytt tilfeller. Men det skjer mye lovende arbeid som gir grunn til optimisme, som for eksempel tiltak og resultater både med hensyn til antall tilfeller og alvorlighetsgraden av lesjonene. Én klauvskjærer har en besetning utenfor MR og SFsom tilsynelatende er kvitt DD etter nå å ha gjennomført sjekk/skjæring mange ganger uten å finne noe.

Med bakgrunn i hva en lærer fra samlingene og på kurs, svarer klauvskjærerne at de underveis har lært mye om hvordan DD best bør håndteres. De fleste sier de har justert både hva de gjør og hva de anbefaler etter hvert som erfaringene kommer, som å holde seg til anbefalingene når en sjekker klauver og behandler DD, å fremme regelmessig klauvskjæring med ikke for lange intervaller, å poengtere at miljøet bør være tørrest og reinest mulig, å se på mulighetene til å få til regelmessig behandling med desinfiserende middel, og noen sier de er blitt bedre til å spyle sjøl eller få klauvene spylt med vann før inspeksjon. Store besetninger, heldekkende golv med dårlig hygiene og innkjøp av livdyr trekkes fram som viktige årsaker til spredning. En poengterer spesielt risikoen med livdyrkjøp.

3.3.3.5 Diagnostikk

Det er få som har rutine på å få klauvene spylt før klauvskjæring, men noen få sier de prøver å huske å oppfordre til dette hvis det er påvist DD i besetningen. Én bruker rutinemessig vannbøtte og kost på alle som er skitne, en annen hvis det trengs på enkeltdyr og med begrunnelsen at det er lite ønskelig med for mye vann på heldekkende golv. De som ikke har rutine på dette, mener de ser DD-sårene godt uten å få klauva vaska, selv om de fleste medgir at de selvsagt kan overse de aller minste lesjonene eller noen som er utypiske. De fleste har altså et system for å kunne vaske enkeltkyr hvis

de har mistanke eller er usikre. Noen påpeker at de er påpasselig med at det blir måkt vekk møkk under klauvskjæringa. Ingen sjekker i utgangspunktet klauvspalten, da dette vil ta altfor lang tid. På direkte spørsmål om hva de kanskje kunne gjort bedre for å avdekke DD, sier flere at de oftere burde oppfordret produsenter som har mulighet til dette å rigge det slik at spyling av alle bakklauver blir utført før inspeksjon i klauvboksen.

Alle mener det er viktig å registrere klauvsjukdom. Klauvskjærerne er stort sett trygge på diagnostikken og vet at de kan ta bilder og få hjelp hvis de er i tvil. Flere synes det er ubehagelig å fortelle det til produsenten når det er første gang sjukdommen påvises, da jo de fleste produsentene vet eller får vite hva DD er og mulige konsekvenser av sjukdomsfunnet. Hos dem som driver med livdyrsalg er konsekvensene store, og én forteller at produsenten ba ham om ikke å registrere DD-funnet.

Alle er godt fornøyde med støtten de har tilgjengelig for til diagnostikk og noen føler seg trygge nok. Alle ser at temaet må holdes varmt på fagsamlinger og kurs, ikke minst fordi erfaring med dette varierer. Bilder som viser både sikre og mer usikre tilfeller er veldig nyttige, og én ønsker seg en liste over alternative diagnoser til DD. Avhengig av erfaringa og om de er i tvil, så sier alle at de rådfører/har rådført seg med andre ved å sende bilder og tar en prat eller kommuniserer via SMS.

3.3.3.6 *Samarbeid med veterinær*

Halvparten henviser aldri til veterinær, mens noen gjør det ofte. Alle gir også råd selv. En sier at veterinær ikke kan noe særlig om sjukdommen. Klauvskjærerne arbeider i noen få til veldig mange veterinærrområder, så for flere er det veldig mange veterinærer å forholde seg til. Kun én klauvskjærer sier han har god kontakt med veterinærene i områdene han arbeider. Noen har aldri direkte kontakt med veterinær, mens flere sier de har kontakt med én eller få veterinærer. Dette består av kontakt via produsent eller direkte kontakt fra enten klauvskjærer eller veterinær, og de fleste sier det er sjelden.

3.3.3.7 *Om anbefalingene for livdyromsetning*

De fleste kjenner til at det finnes anbefalinger, men ingen prøver seg på nærmere detaljer. Én sier han vet at dyret bør inspiseres i klauvboks før salg. Etter å ha fått presentert anbefalingene, svarer alle at det er viktig å følge disse, og noen sier det burde vært strengere. Én gir uttrykk for at spesifiseringa av antall KSF burde vært relatert til besetningsstørrelsen.

Besetningsrapportene i klauvskjærer-appen blir brukt og satt pris på av de fleste i denne studien. De fleste er klar over at diagnostikk av DD er til dels subjektiv og usikker, og de er dermed usikre på om det er godt nok grunnlag for å redusere/stoppe livdyromsetning i enkeltbesetninger.

Flere sier at bruken av sertifiserte klauvskjærere er sikrest, og noen hevder også at sertifisering burde vært et krav. For å bedre kvaliteten på innrapporteringer mener flere at mer enn én fagsamling per år for klauvskjærere arrangert av NoKL, hadde vært nyttig. Likeledes det å informere bedre om viktigheten ved å bruke sertifiserte klauvskjærere, registrere funn i klauvappen, bruke frosne klauver med symptomer på DD på kurs, økt bruk av bilder på kurs, samkjøring med andre klauvskjærere og tilskudd til gratis klauvskjæring ved bruk av sertifisert klauvskjærer, etter svensk modell.

3.3.3.8 *Konklusjoner/oppsummering etter intervjuene:*

- Intervjuer har inntrykk av at klauvskjærerne stort sett har en samvittighetsfull og dyktig tilnærming til faget sitt.

- Flere har for stor etterspørsel, noe som førere til at frekvensen i enkeltbesetninger ikke tilfredsstillende behovet.
- Alle de spurte mener registrering av klauvsjukdom er viktig og er klar over at DD er på frammarsj i Norge
- Det er stor variasjon i erfaring med DD mellom klauvskjærere, men de føler seg trygge på hvordan de skal stille diagnosen.
- Få har rutine for å spyle klauvene før skjæring, men de fleste vasker klauvene på enkeltdyr ved behov. De mener dette er et forbedringspotensial, å ordne det slik at det er praktisk mulig å få spylt klauvene før skjæring, selv om dette kan bli utfordrende å få til som en rutine.
- Det er stor interesse for faglig påfyll, og flere mener det hadde vært nyttig med flere samlinger per år. De spurte klauvskjærerne synes samlinger og kurs i regi av Animalia er verdifulle og viktig for kvaliteten på klauvskjæringsarbeidet, inkludert rapportering av klauvsjukdommer.
- Det er få av de spurte klauvskjærerne som samarbeider med lokale veterinærer.
- Klauvskjærerne har hørt om «Bransjeretningslinjer for livdyromsetning», men de kjenner ikke til detaljene. Etter informasjon om dette, støtter de anbefalingene.
- DD-brosjyren fra Animalia leveres for sjelden ut ved påvisning eller ved seinere besøk.
- De fleste mener det er en usikkerhet rundt diagnostikk av DD, og er derfor usikre på om besetningens klauvstatus gir godt nok grunnlag for å styre livdyrtrafikken.

3.3.4 Oppsummering av intervju med livdyrformidlere

Målet med denne delen av prosjektet DD i MR og SF var å finne ut mer om hvordan livdyrformidling skjer i regionen, med fokus på smittsomme klauvsjukdommer. Vi ønsket også å finne ut mer om livdyrformidlers kompetanse og deres søkelys på smitterisiko og vurderinger i forbindelse med kjøp og salg av livdyr. Seks livdyrformidlere er intervjuet, hvorav to representerer Nortura, tre private slakterier og én er selvstendig livdyrformidler.

3.3.4.1 Generelt om livdyrformidling i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane

Omfang av livdyrformidling, bakgrunn og opplæring varierer mye blant de som ble intervjuet. Én er 100 % ansatt som livdyrformidler, mens andre beskriver livdyromsetning som en mindre del av jobben. Antallet årlig omsatte dyr varierer derfor mellom ca. 50 (mest kalv) til og opp til 600 dyr i 2022. Intervjuobjektene erfaring med livdyrformidling varierte fra to til 35 år. Inntrykket er at antallet livdyr som omsettes er stabilt eller økende. Det er stor etterspørsel etter avlsdyr (mjølk), spesielt nå som det er mangel på mjølk.

Et av slakteriene skal legges ned og dermed vil andre få mer av livdyromsetningen. En av intervjuobjektene sa at livdyrformidling ikke er noe som slakteriet egentlig satser på. En annen er selvstendig (ikke ansatt i slakteri) og omsetter mindre nå enn tidligere. En livdyrformidler sier at ca. 10 % av omsetningen er livkyr/kviger.

Angående i hvilke områder livdyrformidlingen skjer, så varierer også det. De fleste handler skjer innad i regionen - Møre og Romsdal/Sogn og Fjordane. Ett mindre slakteri står stort sett for avregning mellom bønder i samme bygda. Et annet slakteri formidler ofte ut av regionen, til øst og Nord-Norge, spesielt gjelder dette kalv. Innen enkelte raser er det også mangel på avlsokser. Holstein og Jersey er veldig populært, og markedet er nesten skrapet for Holstein. Det flyttes også på kjøttfekyller og -okser fra Jæren, og det foregår handel begge veier. Lakterende dyr går stort sett fra Rogaland og nordover. Disse har bedre dokumentasjon på klauvhelse pga. høyere klauvskjæringsfrekvens. En livdyrformidler sa at det ikke stilles strengere krav dersom det flyttes på tvers av region sammenliknet med handel innad i regionen.

3.3.4.2 *Kompetanse, erfaring og opplæring*

Det kan virke som de fleste ansatte i slakteriene har blitt sluset inn i jobben og fått muntlig opplæring. For to av livdyrformidlerne har oppgaven ligget til familien i flere generasjoner. Erfaring og kompetanse varierer fra master eller bachelor i husdyrvitenskap til at man har fått tildelt oppgaven uten opplæring og erfaring/kompetanse på området. Inntrykket er at det ikke er noe organisert system for opplæring av livdyrformidlere ved noen av slakteriene, men at veien blir til mens man går. For noen er dette en oppgave de har fått tildelt. Informasjons- og opplæringskilder varierer og kan være ukentlige møter, informasjon fra Nortura/KLF og/eller animalia.no. Noen har lest seg opp selv, får personlig oppfølging fra mer erfarne og diskuterer seg mellom. En av livdyrformidlerne spør Mattilsynet når det er noe hen er usikker på.

Alle unntatt én sa de kjente til/hadde hørt om DD og KSF. De samme kjente også til Bransjeretningslinjene for omsetning av livdyr (BRL). En av de intervjuede hadde ikke hørt om DD og BRL. Generelt er inntrykket at livdyrformidlerne gjerne kan tenke seg mer og bedre opplæring og mer støtte til vurderinger i hverdagen. Ønsker som ble nevnt var at de ønsket å se mer «i praksis», opplærings- og informasjonswebinarer, mer kontakt med fagfolk for å ta bedre vurderinger i vanskelige tilfeller og gardsbesøk. En livdyrformidler vil helst ha informasjon skriftlig, gjerne en sjekklister. De burde hatt en punkt-for-punkt-liste for hvordan selgerbesetninger med DD skal håndteres.

3.3.4.3 *Roller i selve livdyrformidlingen*

Det varierer hvilken rolle slakteriet/livdyrformidler har i selve omsetningen av dyret, fra å ha fullt ansvar for hele omsetningsprosessen, til kun å transportere dyret eller kun å ta hånd om det økonomiske oppgjøret. Intervjuene gir generelt inntrykk av at jo mindre rolle slakteriet har i omsetningsprosessen (les: kun fakturering), jo mindre ansvar tar livdyrformidler for ivaretagelse av smittevern. Når livdyrformidlerne transporterer livdyrene, er de fleste av livdyrformidlerne opptatt av å ivareta kravene i BRL for transport av dyr med hhv. Rød eller grønn klauvstatus og BRSV/BCoV status. Flere sier de sjekker helsestatus ekstra nøye når de har ansvar for transporten.

3.3.4.4 *Vurdering av smitterisiko, attester og dokumentasjon av helsestatus*

Det er stor variasjon i hvor mye livdyrformidlerne vurderer smitterisiko og gir råd rundt dette. Halvparten av livdyrformidlerne kjenner godt til BRL og har de i bakhodet, og de samme går også inn på Matkjedeinformasjon (MKI) og ser på klauvstatus (3 av 6). To av intervjuobjektene har hørt om BRL og MKI, og en har ikke kjennskap til BRL eller MKI. Det er litt varierende om man tror BRL følges av alle livdyrformidlerne. Noen svarte at de fulgte BRL og noen svarte at de ikke gjorde det. En av de intervjuede livdyrformidlerne sa at flere bønder selv ikke er klar over at de har sjukdom i fjøset. Derfor må livdyrformidler gå inn og sjekke.

En livdyrformidler sjekker kun «helsestatus» i besetningen når slakteriet er involvert i transporten. Vedkommende sjekker MKI, men stiller ikke krav om noen livdyrattester og vet heller ikke om dette blir ordnet mellom kjøper og selger. Kjøper blir forelagt noe informasjon, og livdyrformidler lar det være opp til kjøper. Livdyrformidler sier sjelden nei til å formidle dyr for bonden får solgt dyra uansett. Den samme livdyrformidleren sa at bonden i 90 % av tilfellene henter dyret selv, og i 80 % av tilfellene har slakteriet kun ansvar for avregning/fakturering. Da vet man ingenting om dyra og selgerbesetningen. Dette er ofte naboer eller produsenter fra samme bygda. Dermed blir dette stort sett en sak mellom kjøper og selger, noen sender med attest, men dette hører til sjeldenheter. Bønder har ulike «vaner» avhengig av hva de er vant med, og livdyrformidler merker det dersom en får kunder fra andre slakterier. Noen selgere sender med «helseerklæring» uten å bli bedt om det.

Det selges fra DD-besetninger til DD-besetninger og oppfôringsbesetninger. Kjøpere bryr seg ikke, de har kun fokus på å få opp mjølkeproduksjonen. Dersom kjøper fortsatt vil kjøpe, så får hen det.

Livdyrformidlerne har fokus på å gi opplysninger. Det er stor etterspørsel etter livdyr, men færre vil selge pga. mangel på mjølk. Mange med nye fjøs trenger flere dyr. En livdyrformidler sier at hen tror veterinær sjekker klauver, de ber i alle fall om det. De ber også om å sjekke ekstra for ringorm.

En livdyrformidler sier at hen undersøker grunnen til at status er rød, om det er pga. påvist sjukdom eller pga. manglende dokumentasjon. Hen sjekker også Dyrehelseportalen og buskapsattest i TINE samt konfererer med selger. Dersom selger har rød status og kjøper vil kjøpe etter å ha sett buskapsattesten, så får de kjøpe. Men livdyrformidler fraråder kjøp dersom selger har rød klauvstatus pga. DD. Hvis de allerede har DD i egen besetning, får de kjøpe. Dersom de ikke har, så vil de heller ikke kjøpe, de blir da ikke tilbudt dyret. Når det derimot er manglende dokumentasjon som er grunn til rød status, informeres kjøper om det og kan kjøpe på eget ansvar. Selger anbefales å beskjære klauver. Livdyrformidleren mener det bør være krav om oppgitt klauvstatus ved kjøp og salg av dyr.

Det er som nevnt over noe varierende hvilke attester som følger med dyret til kjøperbesetningen (og om de følger med). En livdyrformidler sier at det følger en veterinærattest med de fleste dyr og at de fleste veterinærer bruker den digitale livdyrattesten. Livdyrformidler får ikke kopi av denne attesten, men sjåførene har «digitalt verktøy». Noen selgere sender med papirutgaven av attesten. Ifølge en livdyrformidler så selger ikke bønder dyr med avvik, selv om de nok ikke selger de beste. Det er en utfordring at kjøper ikke kan gå inn og se på det innkjøpte dyrets helsestatus før dyret er innmeldt i den nye besetningen. Veterinærattesten er kun gyldig i 7 dager, og kjøper har kanskje ikke tilgang på attesten før dyret er flyttet. Men dersom kjøper ønsker det, sendes attest til dem på epost. De pleier også å tilby stambok og andre helseopplysninger. Egengerklæring skrives av bonden selv og kommer ofte sammen med dyret.

En livdyrformidler sier at ved direktesalg har ikke slakteriet ansvar, da har ikke slakteriet noe med attester og vurderinger å gjøre. Kjøper må da forhøre seg med selger selv.

Vi prøver å organisere transporten godt, sier en livdyrformidler. Sjåførene kan en del om besetningene og får varsling fra TINEs beredskapstelefon.

En livdyrformidler sier at hen ikke selger dyr fra rød besetning til grønn besetning (klauvstatus). Derimot forhører de seg med de som allerede har rød klauvstatus om de vil kjøpe fra andre besetninger med rød status. I slike tilfeller anbefaler livdyrformidler fotbad, rein og tørr oppstalling og at enkeltdyr undersøkes i klauvboks i forbindelse med livdyrsalget. Denne livdyrformidleren har ikke en policy om ikke å omsette fra røde besetninger da det er mange med rød status i området. De anbefaler det ikke, men det blir da opp til kjøper å avgjøre om de ønsker å kjøpe fra besetninger med rød klauvstatus. Derimot avslår de å formidle dyr med DD.

En livdyrformidler sier at veterinærattest samt dokumentasjon på klauvhelse følger dyret. Flere selgere har fått dyret undersøkt i klauvboks i forbindelse med attestutstedelse. Livdyrformidleren pleier å sende stambok til de som skal kjøpe slik at kjøper selv kan ta et valg. Veterinærattesten skrives uka før salg. Av og til følger attesten dyret, men ofte ankommer den kjøperen før dyret kommer. De regner med at attesten blir sendt før dyret, men det er vanskelig å si hvor ofte det skjer.

En livdyrformidler synes det er vanskelig å vurdere en del av livdyrene som skal selges, f.eks. kalver som har stått separat fra mordyr og gruppen der DD er påvist. En livdyrformidler nevner spesielt at veterinær i de fleste tilfeller ikke får undersøkt klauvene når veterinærattesten skrives.

En livdyrformidler mener BRL bør være noe strengere og at det ikke er så lett å ta beslutninger når det er så få konkrete krav, men mye «kan» og «bør». De pleier å være strenge for å forsøke å hindre smittespredning.

En formidler er mye enig med den forrige om at BRL burde vært strengere og mer konkret. De må alltid foreta vurderinger og er ofte litt usikker. Det største problemet er ved direktehandel, da henter bonden sjøl og slakteriet gjennomfører det økonomiske oppgjøret. Denne livdyrformidleren pleier å undersøke helsestatus i selgerbesetningen selv om det er direktehandel. Det skjer ofte at det skjer direktehandel fra DD-besetninger der kjøper ikke er informert om selgerbesetningens klauvstatus og der livdyrformidler kun gjennomfører avregning. Mange selgere synes det er tull at det er så strengt og tenker at alle har DD i fjøset. I noen tilfeller har ikke dyra som selges gått i lag med de dyra som har fått påvist DD.

En annen livdyrformidler synes det er vanskeligst i de tilfellene der selgerbesetningen ikke har hatt klauvskjæring. Da må kjøper stole på veterinærattesten og bonden som selger dyrene. Livdyrformidler ville da frarådet kjøp dersom kjøper ikke har DD selv og selgerbesetningen har DD. Dersom det er manglende dokumentasjon som er årsak til rød status, informeres kjøper om det og må ta valget selv om de ønsker å kjøpe. Livdyrformidleren synes slike tilfeller er vanskelige. Dersom dyret har en klauvsjukdom, eksempelvis løsning i den hvite linjen, avslås det å formidle dyret. Veterinærattest samt individkort, egenerklæring og buskapsattest følger alle dyr som er over ett år. Egenerklæring er ofte på papir, veterinærattest ofte digital. Sjåfør tar med attestene og gir til kjøper sammen med dyret. Når attesten er digital, får kjøper alle attester i forkant eller samme dag som dyret ankommer, noe som avhenger av når veterinærattesten er skrevet. Livdyrformidler forsøker å sende kjøper buskapsattest og individkort på e-post dagen før ankomst, men når kjøper faktisk får attestene, kommer an på når de er skrevet. Livdyrformidleren sier at det sjelden er anmerkning på veterinærattesten, og det er sjelden at klauvene er undersøkt. En livdyrformidler sjekker helsestatus og veterinærattest.

3.3.4.5 *Bondens fokus*

De fleste intervjuede livdyrformidlerne mente at kjøper har lite fokus på risiko for introduksjon av smitte ved livdyromsetning. En livdyrformidler mener noen kjøpere er bevisste, men mange ikke. Livdyrformidler prøver da å formidle informasjon. En formidler spør bonden om det er sykdom i besetningen, hen tror ikke folk lyver. Livdyrformidler tror kjøper selv er klar over risikoen ved å kjøpe.

En livdyrformidler sier at bonden ikke tenker på smitterisiko selv, men hen pleier å snakke med de om det. Hen har inntrykk av at de er ikke så opptatt av det, at de kjøper dyr når de trenger det og at de da kan ta inn hva som helst.

3.3.4.6 *Behov som livdyrformidlerne ser*

Kjøper må kunne se informasjon om dyret og selgerbesetningen før dyret er meldt inn i kjøperbesetningen. Selger bør kunne legge inn merknader på dyret. Én formidler mener at det må strammes inn på den frie handelen, spesielt den som skjer mellom regioner og uten veterinærattest. Det er mye «facebook-handel». Klauvskjærer må informere bonden når de finner DD, for det er det ikke alltid bonden vet.

Livdyrformidlerne ønsker mer kunnskap om sommersamdrifter og smitterisiko. De ønsker også mer informasjon om DD og smitterisiko i ulike situasjoner til livdyrformidling og produsenter. Én sier at livdyrformidlerne må stille mer krav om dokumentasjon på klauvhelse. Helseattest og buskapsattest er ikke nok, de må ha mer informasjon. Det må være flere rammer rundt livdyrsalget i form av regler for omsetning; flere krav, ikke kun anbefalinger.

De fleste av de intervjuede livdyrformidlerne ønsket seg bedre opplæring og kursing i rollen som livdyrformidler for å kunne gjøre bedre vurderinger. To stykker ønsket seg en tydeligere bransjeretningslinje. Det blir tryggere dersom kjøp og salg av livdyr håndteres likt, og en mener det blir for mye opp til hver enkelt. Veterinærbesøk i forbindelse med utsteding av attester må

planlegges bedre. Det burde kanskje vært krav om undersøkelse i klauvboks der det gjøres unntak fra bransjeretningslinjene.

3.3.4.7 Konklusjon

- Inntrykket etter intervjuene er at det er stor variasjon mellom livdyrformidlere, både når det gjelder omfang på livdyromsetning og kunnskap om og fokus på smittevern ved livdyromsetning.
- Det kan virke som om mindre slakterier med mindre livdyromsetning har mindre fokus på smittevern og i større grad antar at andre tar hånd om det.
- Man stoler i stor grad på at veterinærene tar vurdering på om dyret kan selges.
- Det er generelt ønske om bedre opplæring og mulighet for sparring ved utfordrende vurderinger.
- Det er stor etterspørsel etter livdyr
- Kjøperne virker å være ukritiske med tanke på smittefare og konsekvenser.

3.4 Prosedyre

I etterkant av besetningsbesøk, intervjuer og spørreundersøkelser ble det på bakgrunn av resultatene laget en prosedyre for hvordan bonden skal forholde seg til DD når sykdommen først blir oppdaget i besetningen.

Prosedyre ved førstegangs påvisning av digital dermatitt (DD)

Klauvskjærer

1. Informerer umiddelbart produsenten eller den som er ansvarlig for besetningen, slik at denne også kan se lesjonen.
2. Ta bilde, som ved tvil sendes til praktiserende veterinær, veterinær i Helsetjenesten for storfe eller NMBU veterinærhøgskolen for annenhånds vurdering. Bildet lagres med dato, produsentnummer og kunnummer.
3. Oppsummeringssamtale med produsenten ved avsluttet klauvskjæring. Vis bilder tatt i besetningen og sammenlikne disse med bilder fra Nordisk klauvatlas (2020). Vis rapport fra KlauvApp som viser omfang av DD i besetningen. Informere produsenten om konsekvenser av DD, i utlandet og innenlands – med halthet, ubehag og nedsatt ytelse. Informere om viktighet av å hindre spredning i egen besetning og mellom besetninger. Foreløpig er det i de fleste rammede besetninger i Norge få og milde tilfeller, men i utlandet der DD er mer etablert, er konsekvensene mye større. Bakteriene fra DD invaderer også andre sår og gjør at de vanskelig heler. Diskutere mulige tiltak i den aktuelle besetningen og ta kontakt med veterinær som kan hjelpe med tilpasset tiltaksplan. Der veterinær ikke er tilgjengelig for råd, kan TINE-veterinær eller Helsetjenesten for storfe i Animalia kontaktes.
4. Henvise til mer informasjon: informasjonssiden [Digital dermatitt](#) på Animalias hjemmesider og [Animalias brosjyre om DD](#). Alle klauvskjærere bør ha papirutgave av klauvatlas og brosjyre for å dele ut til produsenten.

Produsent

1. Lese Animalias brosjyre om DD
2. Ta kontakt veterinær for konsultasjon om tiltaksplan
3. Følge opp tiltaksplan sammen med klauvskjærer og veterinær
4. Evaluering av resultater av tiltaksplan og eventuelt justering av denne sammen med klauvskjærer og veterinær

Veterinær

1. Må tilegne seg kunnskap om DD som, som et minimum tilsvarer informasjonen på animalia.no.
2. Gir tilpassede råd i besetningene i henhold til Animalias brosjyre om DD og assisterer med å sette opp tiltaksplan.
3. Hjelp med å følge opp og evaluere tiltaksplanen.
4. Det er viktig at klauvskjærer og veterinær samarbeider om å lage tiltaksplan.

Animalia, Helsetjenesten for storfe

1. SMS sendes til produsent med lenke til informasjon om DD og råd vedrørende tiltak.
2. Bistår bonde, klauvskjærer og veterinær ved behov med råd i forbindelse med påvisning og oppfølging

Lenker til mer informasjon:

- Animalias brosjyre om DD: https://animalia.no/globalassets/storfe-bilder-og-dokumenter/dd_brosjyre.pdf
- Animalias informasjonsside om DD: <https://animalia.no/no/Dyr/storfe/klauv/klauvhelse/klauvhelse/digital-dermatitt/>

4 Diskusjon

4.1 Statistikk/data

God klauvhelse er nødvendig for gode resultater i melkeproduksjonen. Regelmessig kontroll i klauvboks av flest mulig dyr er viktig for å avdekke enkelttilfeller av DD samt forekomst av DD på besetningsnivå. SF har flere små besetninger enn MR og Norge. Besetningsstørrelse har sammenheng med fjøstype: løsdriftsbesetninger er jevnt over større enn besetninger hvor dyra står på bås. Vi fant som forventet at store besetninger har høyere klauvskjæringsfrekvens enn små besetninger. Størrelsen på besetningen har sammenheng med fjøstype, som igjen er korrelert med DD. Løsdriftsfjøs stiller større krav til bevegelsesapparatet enn båsfjøs, og DD er langt hyppigere påvist i løsdriftsbesetninger enn i båsfjøsbesetninger. Det at Sogn og Fjordane har mindre besetninger enn Møre og Romsdal og landet for øvrig, har nok en betydning for at forekomsten av DD er lavere i SF enn i MR og landet. Større besetninger har mer klauvskjæring og med det også økt sannsynlighet for å avdekke DD. Det er også mulig at produsenter i SF er mer bevisst på smittevern ved livdyrformidling enn produsenter i MR.

En forholdsvis stor andel av klauvskjærerne sto for en relativt liten andel av totalt registrerte besetningsbesøk relatert til klauvskjæring (2023). Siden mange klauvskjærere kjører til få besetninger i et område, er det sannsynligvis vanskelig for de fleste av disse klauvskjærerne å kjøre en ekstra runde for å tilby flere bønder hyppigere klauvskjæring; hver enkelt klauvskjærer har for få kunder i området og avstandene blir for lange.

På landsbasis var ca. 12 % av besetningene med innrapportert klauvskjæring registrert med DD i 2023. De aller fleste av disse besetningene har svært få tilfeller. Figur 4 A-C viser at besetninger med DD har økt jevnt fra 2014, da klauvskjærerne startet å registrere DD i KlauvApp. Det betyr at selv om DD har økt, så skyldes noe av økningen at DD blir påvist og innrapportert i større grad i MR og SF.

Elektronisk direkterapportering av sykdomsfunn fra klauvskjærere ble innført i 2014. Slike systemer tar minst 10 år å etablere, så en økning i innrapporteringer mange år etter innføring må en forvente. Økningen en ser de siste åra vil nok derimot hovedsakelig kunne tilskrives økt forekomst av sjukdommen.

Det mistenkes at mange som skjærer klauver ikke registrerer at de gjør det og heller ikke registrerer eventuelle sykdomsfunn. Dette prosjektet kan bidra til å påvirke grad av innrapportering ved å øke bevisstheten blant klauvskjærere og veterinærer, og man vil kunne forvente økt innrapportering etter prosjektet.

Selv med bedre registrering er det sannsynligvis en del mørketall på DD-registreringer. Etter vår kunnskap brukes det i løsdriftsbesetninger langt oftere sertifiserte klauvskjærere enn i båsbetninger. Likevel er det for lav klauvskjæringsfrekvens i flertallet av besetningene. Dette

påvirker frekvensen av DD, men de fleste løsdriftsbesetninger bruker klauvskjærere minst to ganger per år, der en også regner med at de fleste er oppdaterte på DD. At det er et betydelig større antall DD i besetninger over 40 kyr i MR, har sammenheng med flere ting, som rask utvidelse ved innkjøp av dyr. Det er begrenset kapasitet hos klauvskjærerne, ikke minst fordi en gjerne vil ta hele besetningen på én dag. Spyling av bakklauvene ville avdekke de minste såra på et tidligere stadium.

Figur 5 B og C viser at forekomsten av KSF har steget betydelig fra 2022 til 2023 i MR og på landsbasis. Det er generelt sett få registrerte KSF i perioden 2014-2022, og data viser at det er noen få besetninger som har hatt store problemer som trekker snittet opp. De fleste KSF diagnoser registreres av veterinær siden symptomene ofte er akutte, og behandling med reseptpliktig antibiotika som regel er vellykket. Vi vet at en del av KSF-tilfellene registreres av veterinær under en generell klauv sykdomskode og ikke som KSF. Våre funn styrker denne mistanken, og det er derfor tvilsomt om tallene over KSF viser et korrekt bilde av virkeligheten. Flere og flere klauvskjærere og bønder vil sannsynligvis registrere og behandle KSF fremover i og med at lokalbehandling med salisylsyrepulver (reseptfritt) i bandasje anerkjennes som en aktuell behandling tidlig i sykdomsforløpet.

4.2 Spørreundersøkelser

Spørreundersøkelsen kan være noe påvirket av at produsenter som svarer er mer engasjerte og opptatt av klauvhelse enn de som ikke har svart.

Undersøkelsen viste at 26 % av løsdriftsbesetningene ofte opplever 1–3 måneders forsinket klauvskjæring i henhold til planen, mot 4 % i båsbesetningene. Båsbesetninger, som ofte er mindre besetninger, opplever altså ifølge undersøkelsen sjeldnere enn løsdriftsbesetninger å måtte vente på klauvskjærere. Dette er noe i kontrast til det en av og til hører, at noen klauvskjærere prioriterer store løsdriftsbesetninger slik at de små må vente. Men det er også kjent at noen klauvskjærere primært beskjærer i båsfjøs, så det kan være at klauvskjærere i enkelte området har bedre kapasitet. Det angis at klauvskjærere er årsaken til forsinkelse i 75 % av tilfellene. I totalt 11 % av besetningene beskjæres klauvene av produsenten selv. Vi vet ikke hvor mange av dem som har gått kurs eller fått tilsvarende opplæring i å gjenkjenne DD. Produsenter har heller ikke tilgang til å registrere i KlauvApp, så derfor er det sannsynlig at mørketallene i disse besetningene er høyere enn der en bruker sertifisert klauvskjærer.

Omtrent halvparten av produsentene har tilgang på klauvboks, 43 % har ikke tilgang på klauvboks og 10 % har kun sporadisk tilgang (vedlegg 4). Det er ønskelig at besetningene har tilgang til stasjonær klauvboks som kan benyttes til enkeltdyr-undersøkelse mellom de rutinemessige besøkene av klauvskjærere. Veterinær kan ikke undersøke klauver uten tilgang på klauvboks, noe som gjør det utfordrende for veterinær å bli tilkalt til halte dyr med halthet som stammer fra klauvene (80-95% av tilfellene). Nypris for en klauvboks varierer ut fra hvor avansert den er, og kan ligge på alt fra noen titusen til flere hundre tusen. Pris kan derfor være en medvirkende årsak til at flere ikke skaffer seg dette. I og med at dette også er utstyr som ikke brukes ofte, kan det fort bli en investering som prioriteres ned. Fjøsuts utforming og tilgang på oppbevaringsplass, kan også tenkes er en faktor. For bonden kan dette dermed bli en kost/nytte-vurdering der nøyaktig diagnostisering, og mer tilpasset

behandling, går på bekostning av mer praktiske hensyn. I lengden er det høyst sannsynlig at en slik investering kan veies opp av de positive følgende (les økonomiske og velferdsmessige) sykdomsbekjempelse av klauv sykdommer gir. Klauvboks er dessuten helt essensielt når veterinær skal skrive veterinærattest i forbindelse med salg og bør være en del av det nødvendige utstyret i selgerbesetninger.

Kun 23 % av veterinærene i området svarer at de har vært involvert i tiltaksplan i forbindelse med påvisning av DD (vedlegg 5). Det er ønskelig at veterinærene tilegner seg kompetanse og erfaring slik at de blir en nyttig bidragsyter for å redusere smittepresset i besetningen. Men siden de ofte ikke blir involvert, så kommer de heller ikke i posisjon til å tilegne seg denne kompetansen. Dette gjenspeiler seg i at 22 av de 35 veterinærene som svarte på spørreundersøkelsen sjelden eller aldri har samarbeidet med klauvskjærer (tabell 13). Kun en svarte «ofte» på dette spørsmålet. Veterinærer som anser seg selv som å ha «svært høy» eller «høy» kunnskap om DD (n=10) har observert DD, mot to som anser sin kunnskap som lav (tabell 13). Ingen av de som oppga de hadde lav kunnskap følte seg trygge på å stille diagnosen. Veterinærer som selv mener de kan lite om DD kan dermed risikere å overse sykdommen. Det er derfor viktig at veterinær koples på, både for å få erfaring med og kompetanse på sykdommen og for å bidra med sin kompetanse i produksjon av tiltaksplan. Med kun 35 respondenter på denne undersøkelsen, er tallgrunnlaget lite og resultatene må tolkes med forsiktighet.

Omtrent halvparten av produsentene sier at de har kjøpt livdyr og halvparten av de igjen krever ikke dokumentasjon på helsestatus. Det kjøpes mest drektige kviger, men også mange kyr og kalver. Dessuten svarer over halvparten at helseattest kommer samtidig med dyret eller i etterkant. Flere får ikke attest i det hele tatt. Flertallet er ikke veldig redd for å få inn smittsomme klauv sykdommer i besetningen ved livdyrkjøp. Det kan dessuten virke som at færre produsenter med større besetninger krever dokumentasjon på klauvhelsen ved livdyrsalg. Dette kan være på grunn av at det er veldig mye annet å passe på enn smittevern, eller at de allerede har DD i besetningen. Spørreundersøkelsen synliggjør altså et stort behov for å øke bevissthet på smitterisiko hos kjøpere av livdyr. Dette gjelder ikke bare smittsomme klauv sykdommer, men også alle andre smittsomme sykdommer. Det at attesten kommer etter dyret, viser at det også er behov for gjennomgang av hele systemet rundt livdyrformidling av et dyr, fra bonden melder inn dyret og får veterinær til å skrive attest, til dyret står i fjøset. Forbedringspotensial kan ligge i rutiner og i det digitale systemet for attestskrivning og flyten mellom ulike aktører.

4.3 Intervju

4.3.1 Produsent

Det er stor risiko for å dra inn DD i forbindelse med kjøp av livdyr. Mange utvider produksjonen og trenger flere dyr raskest mulig etter kvoteutvidelse. Ved en betydelig økning, vil en i tillegg kjøpe dyr fra mange besetninger, noe som øker risikoen betydelig. Videre vil skifte av rase begrense tilbudet av livdyr, og en ser oftere etter dyr i andre regioner. En har flere eksempler fra innkjøp av rasen Holstein fra områder med betydelig større utbredelse av DD, som Rogaland og

Trøndelag. Dette øker risikoen betydelig for å kjøpe dyr som drar med seg smitte. Én besetning starta med nytt fjøs og ingen dyr, måtte kjøpe alt og fikk da inn dyr fra nærområdet med DD-smitte.

Selv om de fleste av de intervjuede hadde en historikk med livdyrsalg, var det mange år siden flere hadde kjøpt dyr og husket derfor ikke detaljene. En hadde kun kjøpt fra båsbesetning for mange år siden og stilte seg derfor uforstående til hvordan smitten kom inn. DD-smitte kan befinne seg i fjøset og det kan gå lang tid uten kliniske symptomer. Endringer som fører til et dårligere hygienisk miljø kan både gjøre klauvene mer mottakelige for smitten, smittepresset kan øke og kliniske tilfeller kan dermed dukke opp. Stress, avl og fôring er momenter som også betyr mye for om det blir DD-lesjoner. Smitte kan også i noen tilfeller bringes inn med ureint utstyr og besøkende som ikke følger smittevern anbefalingene.

De fleste hadde lite kunnskap om DD før sykdommen ble påvist i egen besetning ut over at det var noe en absolutt ikke ville ha. Det er ønsket bedre informasjon spredt utover i flere medier. Næringas retningslinjer for omsetning av livdyr er lite kjent, men få kjøper kyr lenger og produsentene gir uttrykk for at de er bevisste på at de må innhente informasjon om helsestatus i selgerbesetningen på forhånd. Det betyr at informasjonsbehovet fortsatt er der og at en fortsatt kan forbedre informasjonsflyten for å nå alle.

De fleste ønsket oppfølging i tillegg til klauvskjæringa, og flest ønsker hjelp fra en veterinær til dette. Det er derfor viktig at veterinær involveres mer av både produsent og klauvskjærer enn det som er tilfelle i dag. Det ideelle vil være om en får til et samarbeid mellom alle tre. Produsenten er den som må involvere veterinæren, men klauvskjærer bør oftere påpeke nytten av å involvere veterinærer overfor produsenten. Klauvskjærer har ofte svært lange dager, det er mange veterinærer å forholde seg til, og flere sier at kompetansen til veterinærene er svært varierende, dermed kan det bli utfordrende å få til et samarbeid mellom alle tre. Videre er det nødvendig med klauvboks for at veterinærer skal kunne yte god service vedrørende klauvhelse, og en må fortsette å oppfordre produsenter til å kjøpe enklere varianter av klauvbokser. Dette er ekstra viktig når DD er påvist. Hyppigere involvering av veterinærer vil også føre til økt kompetanse hos yrkesgruppen.

Produsentintervjuene viste at det er varierende hvilken informasjon som blir gitt fra klauvskjærer i forbindelse med påvisning av DD og hvilke råd de får om hvordan de skal forholde seg til sykdommen. Det er viktig å understreke at for mange produsenter er det flere år siden DD første gang ble påvist, så mye kan være glemt. Uansett er det viktig med ensartede føringer for klauvskjærer i forbindelse med påvisning av DD, og det er viktig med god oppfølging.

Ca. halvparten av intervjuobjektene ønsker hyppigere klauvskjæring. Dette viser at det er behov for å øke rekrutteringen av klauvskjærere i området. Alle produsentene ønsker å bli kvitt DD, men det er varierende hvilke tiltak som settes inn, noe som påvirker utviklingen av DD i besetningen. Dette synliggjør enda en gang behovet for mer ensartet informasjon til produsent, fra klauvskjærere, veterinærer og Animalia. Det er og behov for økt informasjon og bevisstgjøring FØR smitte dras inn i fjøset.

4.3.2 Veterinær

Intervjuene viser at veterinær i størst grad blir kontaktet angående akutt halthet på grunn av KSF og traumer som f.eks. utglidninger og ikke til oppfølging ved påvisning av DD. Dette gir ikke veterinæren kompetansetrening på DD, som igjen fører til at bonde og klauvskjærer ikke kontakter veterinærene. Slik blir dette en sirkel som er litt utfordrende å komme seg ut av for veterinæren. Det er et ønske fra veterinærene om økt samarbeide med klauvskjærer, og dette må i større grad tilrettelegges for. Veterinærene mener at de må bli involvert i klauvproblematikk

av klauvskjærer og bonde for å kunne utvikle seg og bli trygg på jobbing med klauvhelse og smittsomme klauvsjukdommer.

I spørreundersøkelsen kommer det frem at produsentene ved påvisning av DD helst ønsker hjelp og råd fra klauvskjærer og veterinær i samarbeid. Samtidig sier et flertall av veterinærene i spørreundersøkelsen deres at de har lite kunnskap på området klauvhelse. Veterinærer og klauvskjærere burde samarbeidet mer og bedre slik at produsenten får den hjelpen hen trenger og faggruppene kunne lært av hverandre. Samarbeidet kan tilrettelegges for med felles samlingspunkter og oppfordringer om samarbeid, men også ved at veterinær og klauvskjærer selv tar initiativ til samkjøring og felles innsats.

4.3.3 Klauvskjærer

Intervjuene gir inntrykk av at klauvskjæerne stort sett har en samvittighetsfull og dyktig tilnærming til faget sitt, men mange har mye å gjøre og dårlig tid til å imøtekomme etterspørselen.

Alle de spurte mener registrering av klauvsjukdom er viktig, men en ser også betydelige forskjeller i hvor mye klauvskjæerne registrerer. Noe kan ha sin bakgrunn i at enkelte klauvskjærere fortrinnsvis skjærer i båsfjøs og andre i løsdriftsfjøs, i og med at en finner mer klauvsjukdom i løsdriftsfjøs. Men det er viktig å erkjenne at det er betydelig variasjon mellom klauvskjæerne i hva og hvor mye de registrerer, uavhengig av fjøstype, noe som kan ha sin årsak i kompetanse, bevissthet, tid m.m.

Få klauvskjærere har rutine for å få klauvene spylt før skjæring, men de fleste vasker klauvene på enkelt dyr ved behov. De mener det er et forbedringspotensial å ordne det slik at det er praktisk mulig å få spylt klauvene før beskæring. Dette kan bli utfordrende å få til som en rutine i alle besetninger, spesielt når klauvboksen er plassert på et område i fjøset uten mulighet for drenering. Tilrettelegging for klauvskjæring er viktig, inkludert tilrettelegging for vask av klauver i forbindelse med klauvskjæring, men også for vask og desinfeksjon av utstyret etter endt klauvskjæring for å hindre at smittestoffer bringes videre til andre besetninger. NoKL har utarbeidet et notat om hvordan man bør tilrettelegge. Dette er tilgjengelig på Animalias nettsider (Sogstad 2019).

Det er stor interesse for faglig påfyll blant klauvskjæerne, og flere mener det hadde vært nyttig med flere samlinger per år.

Det er få av de spurte klauvskjæerne som samarbeider med lokale veterinærer annet enn i enkelttilfeller og med spesielt interesserte veterinærer som en har kommet i kontakt med. Klauvskjæerne har hørt om «Bransjeretningslinjer for livdyromsetning», men de kjenner ikke til detaljene. Etter informasjon om dette, støtter de anbefalingene.

Prosjektet har dessuten vist at det er stor variasjon i behandling og oppfølging av besetninger med DD, noe som viser behov for mer ensartet praksis. Selv om det selvsagt må gjøres tilpasninger for hver besetning.

DD-brosjyren fra Animalia leveres for sjelden ut ved påvisning eller ved seinere besøk. De fleste mener det er en usikkerhet rundt diagnostikk av DD og at det er vanskelig å med sikkerhet stille diagnosen. Mange er derfor usikre på om funn av DD bør gi føringer for livdyrtrafikken.

4.3.4 Livdyrformidler

Inntrykket etter intervjuene er at det er stor variasjon mellom livdyrformidlere, både når det gjelder omfang på livdyromsetning og kunnskap om og fokus på smittevern ved livdyromsetning. Det kan virke som om mindre slakterier med mindre livdyromsetning har mindre fokus på smittevern og i større grad antar at andre tar hånd om det. Man stoler i stor grad på at veterinærene tar vurdering på om dyret kan selges.

Det er generelt ønske om bedre opplæring og mulighet for sparring ved utfordrende vurderinger. Det er stor etterspørsel etter livdyr, noe som gjør at kjøpere nok blir mer ukritiske til smittevern. Resultatene fra intervjuene viste at det er behov for kursing av livdyrformidlere. Det er mye å forholde seg til og opplæringen er lite systematisk. Slik blir bransjeretningslinjene og andre anbefalinger praktisert på ulike måter hos ulike slakterier og livdyrformidlere.

Hvor stort ansvar livdyrformidlerne tar for smittevernet er også avhengig av hvor stor involvering de har i prosessen. I mange tilfeller vil de kun ta avregning eller kun ta avregning og transportere dyret. Da tar de mindre ansvar for smittevernet. Uansett virker det som de fleste overholder opplysningsplikten. Men når en har i bakhodet at kjøpere generelt ikke er veldig bevisst på smittevern, og en heller ikke kan forvente at kjøpere har mulighet til å sette seg inn i alle sykdommer – så er det behov for at andre i prosessen tar ansvar.

5 Konklusjon

- Det er behov for flere sertifiserte og godt kvalifiserte klauvskjærere for å tilfredsstille behovet for klauvskjæring i området.
- Det er behov for at det er klauvboks i fjøsene, for enkeltdyrsundersøkelse mellom de rutinemessige besøkene av klauvskjærere.
- Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane og spesielt Sogn og Fjordane har fortsatt langt færre DD-registreringer enn Trøndelag og Rogaland, også for besetninger over 40 årskyr, men antall påvisninger har vært stigende også her. Årsaken kan dels skyldes et større tall små besetninger med lavere klauvskjæringsfrekvens, dels mindre innkjøp av dyr generelt og fra risikoområder spesielt. For SF synes det som om produsentene er mer bevisste på å kjøpe dyr lokalt enn det produsentene i MR er.
- Det er høyere forekomst av DD i løsdriftsbesetninger/større besetninger. I besetninger med gode klauvskjæringsrutiner er det dessuten bedre mulighet for påvisning.
- Det er generelt behov for og ønske om mer kunnskap om DD blant mange bønder, veterinærer, klauvskjærere og rådgivere, som forebygging og tiltak ved påvisning.
- Det er behov for bedre støtte i forbindelse med at DD blir påvist i besetningene. Klauvskjærere gir bonden i de fleste tilfeller informasjon, men det trengs også oppfølging mellom klauvskjæringene for å få bukt med sjukdommen.
- Flere bønder peker på at de skulle ønske at veterinær var mer engasjert i oppfølging etter påvist DD. I kontrast til dette, viser spørreundersøkelsen at mange veterinærer føler at de har for lite kunnskap om klauvsjukdommer og at de sjelden blir involvert av bønder og klauvskjærere når DD blir påvist.
- Det er stort forbedringspotensial når det gjelder samhandling mellom klauvskjærere og veterinær ved oppfølging etter påvist DD, for å sette i verk tiltak raskest mulig.
- Mange produsenter føler at DD-tilfellene i sin besetning ikke gir alvorlige nok symptomer til å ta DD alvorlig.
- Livdyrhandel er et fellestrekk for besetninger der DD er påvist
- De fleste produsentene har ikke kunnskap om alvoret i en påvisning før etter at de har fått sjukdommen i fjøset.
- Det er stort behov for økt bevissthet om risiko for introduksjon av smittsomme klauvsjukdommer ved livdyrkjøp og annen kontakt med dyr fra andre besetninger.
- Altfor ofte kommer helseattest for sent til mottakerbesetningen, delvis på grunn av manglende bevissthet om viktigheten av attesten i flere ledd i kjeden og fordi livdyrhandelen «skjer så raskt».
- Det er behov for et bedre og mer enhetlig system for livdyrformidling, og det kan virke som om flere ledd i prosessen (selger, veterinær, livdyrformidler, rådgiver, kjøper) stoler på at «noen andre» tar ansvar for å vurdere om dyret er trygt å kjøpe.
- Dyrehelse er generelt god i Norge, men det er behov for økt bevissthet rundt risiko for smitte forbundet med livdyrkjøp og annen trafikk i fjøset.

6 Litteraturliste

- Ahlén, L., Holmøy, I. H., Nodtvedt, A., Sogstad, Å. M., Fjeldaas, T. (2022) A case-control study regarding factors associated with digital dermatitis in Norwegian dairy herds. *Acta Vet. Scand.* 64:19 <https://doi.org/10.1186/s13028-022-00635-0>
- Ahlén, L. & Sogstad, Å. M. (2023) Tips for å bli kvitt digital dermatitt. Tilgjengelig fra: [Tips for å bli kvitt digital dermatitt | Buskap Besøkt 11.10.24](#)
- Ahlén, L., Holmøy, I. H., Sogstad, Å. M., Jensen, T. K., Frosth, S., Rosander, A., Fjeldaas, T. (2024) Bovine digital dermatitis: *Treponema* spp. On trimming equipment and chutes - effect of washing and disinfection. *BMC Vet. Research* 20:261. <https://doi.org/10.1186/s12917-024-03941-z>
- Animalia (2020) Om prosjektet Diginostics [Om prosjekt Diginostics \(animalia.no\)](#)
- Animalia (2021) Retningslinjer for livdyrhandel. Tilgjengelig fra: [Retningslinjer for livdyrhandel \(animalia.no\)](#) Besøkt 11.10.24 Besøkt 11.10.24
- Bruijnis, M. R. N., Hogveen, H., Stassen, E. N. (2010) Assessing economic consequences of foot disorders in dairy cattle using a dynamic stochastic simulation model. *J. Dairy Sci.* 98:2419-2432 doi: 10.3168/jds.2009-2721
- Evans, N. J., Timofte, D., Isherwood, D. R., Brown, J. M., Williams, J. M., Sherlock, K., Lehane, M. J., Murray, R. D., Birtles, R. J., Hart, C. A., Carter, S. D. (2012) Host and environmental reservoirs of infection for bovine digital dermatitis treponemes. *Vet. Microbiol.* 156:102-109 doi:10.1016/j.vetmic.2011.09.029
- Fjeldaas, T., Sogstad, Å. M., Østerås, O. (2011) Locomotion and claw disorders in Norwegian dairy cows housed in freestalls with slatted concrete, solid concrete, or solid rubber flooring in the alleys. *J. Dairy Sci.* 94:1243-1255
- Gomez, A., Cook, N. B., Socha, M. T., Döpfer, D. (2015) First-lactation performance in cows affected by digital dermatitis during the rearing period. *J. Dairy Sci.* 98:1-12 <http://dx.doi.org/10.3168/jds.2014-904>
- Holmøy, I. H., Ahlén, L., Frössling, J., Sølverød, L., Holzhauer, M., Nødtvedt, A., Fjeldaas, T. (2021) Evaluation of test characteristics of 2 ELISA tests applied to bulk tank milk and claw-trimming records for herd-level diagnosis of bovine digital dermatitis using latent class analysis. *J. Dairy Sci.* 104:10111-10120 <https://doi.org/10.3168/jds.2020-19804>
- Holzhauer, M., Hardenberg, C., Bartels, C. J. M., Frankena, K. (2006) Herd- and cow-level prevalence of digital dermatitis in the Netherlands and associated risk factors. *J. Dairy Sci.* 89:580-588
- Klitgaard, K., Strube, M., Isbrand, A., Jensen, T. K., Nielsen, M. W. (2017) Microbiota analysis of an environmental slurry and its potential role as a reservoir of bovine digital dermatitis pathogens. *Appl. Environ. Microbiol.* 83,11,e00244-17 DOI: <https://doi.org/10.1128/AEM.00244-17>
- Laven, R. (2001) Control of digital dermatitis in cattle. *In Practice* Vol 23:336-341 <https://doi.org/10.1136/inpract.23.6.336>
- Laven, R. & Proven, M. (2000) Use of an antibiotic footbath in the treatment of bovine digital dermatitis. *Vet. Record* 147:503:506
- Laven, R. A. & Logue, D. N. (2006) Treatment strategies for digital dermatitis for the UK. *Vet. J.* 171:79-88 doi:10.1016/j.tvjl.2004.08.009
- Nordisk klauvatlas (2020) - definisjoner. Tilgjengelig fra: [nordicclawatlas_updated-june2020_norsk-oversettelse-002_tora4aug2020_ams_endelig.pdf \(animalia.no\)](#) Besøkt 11.10.24

Nortura og Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund (2021) Den norske kjøttbransjens retningslinje for omsetning av livdyr i storfeproduksjon. Tilgjengelig fra: [retningslinje-for-omsetning-av-livdyr-i-storfeproduksjon.pdf \(animalia.no\)](#) Besøkt 16.10.24

Palmer, M. A. & O'Connell N. E. (2015) Digital dermatitis in dairy cows: a review of risk factors and potential sources of between-animal variation in susceptibility *Animals* 5:512:535
doi:10.3390/ani5030369

Relun, A., Lehebel, A., Bruggink, M., Bareille, N., Guatteo, R. (2013) Estimation of the relative impact of treatment and herd management practices on prevention of digital dermatitis in French dairy herd. *Pre. Vet. Med.* 110:558-562
<http://dx.doi.org/10.1016/j.prevetmed.2012.12.015><http://dx.doi.org/10.1016/j.prevetmed.2012.12.015>

Rognstad, O. (2021) 64 prosent av mjølkekyrne i lausdriftsfjøs. Tilgjengelig fra: [64 prosent av mjølkekyrne i lausdriftsfjøs – SSB](#) Besøkt 16.10.24

Sogstad, Å. M. (2019) Slik tilrettelegger du for klauvskjæring. Tilgjengelig fra: <https://www.animalia.no/no/Dyr/storfe/klauv/klauvskjæring/slik-tilrettelegger-du-for-klauvskjæring/> Besøkt 24.11.2024

Sola, L. K. (2017) Kartlegger digital dermatitt. Tilgjengelig fra [Kartlegger digital dermatitt - Bondevennen](#) Besøkt 11.10.24 Besøkt 11.10.24

Sullivan, L. E., Carter, S. D., Blowey, R., Duncan, J. S., Grove-White, D., Evans, N. J. (2013) Digital dermatitis in beef cattle. *Vet. Record.* doi: 10.1136/vr.101802

Sullivan, L. E., Blowey, R. W., Carter, S. D., Duncan, J. S., Grove-White, D. H., Page, P., Iveson, T., Angell, J. W., Evans, N. J. (2015) Presence of digital dermatitis treponemes on cattle and sheep hoof trimming equipment. *Vet. Record.* doi: 10.1136/vr.102269

Thomas, A. D., Orsel, K., Cortés, J. A., Pajor, E. A. (2022) Objective determination and quantification of pain and inflammation associated with digital dermatitis in feedlot cattle. *Appl. Anim. Behav. Sci.* Vol. 253 <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2022.105684>

Veterinærinstituttet (2021) Digital dermatitt hos storfe [Digital dermatitt hos storfe - Veterinærinstituttet \(vetinst.no\)](#)

Zinicola, M., Lima, F., Lima, S., Machado, V., Gomez, M., Döpfer, D., Guard, C., Bicalho, R. (2014) Altered microbiomes in bovine digital dermatitis lesions, and the gut as a pathogen reservoir. *PLoS ONE* 10(3): e0120504. doi:10.1371/journal.pone.0120504

Vedlegg

Vedlegg 1 - Spørreundersøkelse produsenter

Vedlegg 2 - Spørreundersøkelse veterinærer

Vedlegg 3 - Spørreundersøkelse rådgivere

Vedlegg 4 – Diagram produsenter

Vedlegg 5 – Diagram veterinærer

Vedlegg 6 – Diagram rådgivere

Vedlegg 1

Rutiner rundt klauvskjæring og klauvhelse

Denne undersøkelsen tar ca 3-5 minutter

Undersøkelsen er anonym.

* Obligatorisk

Generelt

1. Antall årskyr *

≤20

21-40

≥41

2. Driftstype *

Løsdrift

Båsfjøs

Rutiner for klauvskjæring og kontroll av klauver i klauvboks

3. Alle melkekyr kontrolleres og/eller skjæres *

- Kun ved behov (lange klauver, sykdom)
- En gang i året
- To ganger i året
- Tre eller flere ganger i året

4. Alle drektige kviger kontrolleres og/eller skjæres *

- Kun ved behov (lange klauver, sykdom)
- Aldri
- Sjelden
- Ofte

5. De fleste har en plan for klauvskjæring. Blir klauvskjæring som oftest gjennomført etter planen? *

- Ja
- Nei, opplever ofte 1-3 mnd forsinkelser
- Nei, opplever ofte >3 mnd forsinkelser

6. Hvis nei, hva er årsaken til disse forsinkelsene? *

- Klauvskjærer har ikke anledning iht planen
- Jeg har ikke anledning iht planen

7. Hvordan synes du tilgangen til klauvskjærer er nå? *

Velg høyst 2 alternativer

- Tilfredsstillende
- Vanskelig å få tak i i perioder
- Generelt vanskelig å få tak i
- Jeg har ikke tilgang til klauvskjærer
- Jeg skjærer klauver selv

Halte dyr

8. Ser du halte dyr de første dagene etter klauvskjæring? *

- Aldri
- Sjelden
- Av og til
- Ofte

9. Hva gjør du hvis du ser halte dyr etter klauvskjæring? *

- Kontakter klauvskjærer
- Kontakter veterinær
- kontaker andre enn klauvskjærer/veterinær
- ordner det selv
- venter og ser

10. Dersom du har halte dyr (uavhengig av årsak) og ringer veterinær, har du da tilgang på klauvboks? *

- Ja
- Nei
- Av og til

Klauvsykdommer

11. Er det noen gang påvist digital dermatitt i besetningen din? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

12. Synes du at du fikk tilstrekkelig informasjon om sykdommen og hvilke tiltak du kunne gjøre for å redusere konsekvensene av sykdommen? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

13. Hvor fikk du informasjonen fra? *

- Klauvsjærer
- Veterinær
- animalia.no
- Tine
- Annet

14. Hvor foretrekker du å finne informasjon om tiltak for å forhindre og å redusere følgene av smittsomme klauvsykdommer? *

- Veterinær
- Klauvsjærer
- Tine-veterinær
- De tre foregående i samarbeid
- animalia.no
- Foretrekker å finne ut selv
- Annet

Innkjøp av dyr

15. Har du kjøpt inn dyr de siste tre årene? *

- Ja
- Nei

16. Hvilke typer dyr har du kjøpt inn? *

- Kalver
- Drektige kviger
- Melkekyr
- Annet

17. Helseattest på det innkjøpte dyret og på opprinnelsesbesetningen kommer... *

- før dyret kommer til besetningen
- samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen
- får ikke helseattest

18. Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

19. Er du redd for å få inn smittsomme klauvsykdommer i besetningen når du kjøper livdyr *

- Ja
- Nei
- Litt
- Vet ikke

20. Krever du noen form for dokumentasjon på helsestatus ved innkjøp av livdyr? *

- Nei
- Krever dokumentasjon på klauvhelse både å innkjøpt individ og for opprinnelsesbuskapsen i forkant av kjøpet
- Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status før ankomst til egen besetning
- Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status OG at dyret er undersøkt i klauvboks kort tid før dyrets ankomst til egen besetning

Har du kommentarer til spørreundersøkelsen?

21. Vi setter stor pris på om du skriver kommentarene dine her:

Dette innholdet er verken opprettet eller godkjent av Microsoft. Dataene du sender, sendes til skjemaieren.

Vedlegg 2

Veterinærer og klauvhelse *

Denne spørreundersøkelsen tar ca 5 minutter.
Undersøkelsen er anonym.

* Obligatorisk

1. Har du arbeidet i produksjonsdyrpraksis de siste tre årene?

- Ja
- Nei

2. Hvor stor andel av praksisen din består/besto av produksjonsdyrpraksis (andel av full stilling)? *

- ≤29%
- 30-70%
- ≥71%

3. Hvor mange år har du drevet med stordyrpraksis i løpet av karrieren? *

- mindre enn 2 år
- 2-10 år
- mer enn 10 år

Klaavsjukdom

4. Ranger årsak til konsultasjoner med halthet hos melkekyr i din praksis: *

Klauspaltflegmone
Hornvekstrelaterte lidelser (f.eks. sålekusning, byll i den hvite linje, forfangenhet, etc.)
Halthet med årsak lenger proksimalt (ikke klaurelatert)
Andre infeksjose klauvildelser enn klauspaltflegmone
Traume/skader i klauven

5. Hvordan vil du karakterisere din kunnskap om klauvsjukdommer? *

- Svært høy
- Høy
- Middels
- Lav
- Svært lav

6. Hvordan vil du helst tilegne deg kunnskap om klauvsjukdommer (flere alternativer mulig)? *

- Fysiske kurs
- digitale kurs
- Webinar
- Søke informasjon på internett
- Kolleger
- Annet

7. Har du sett digital dermatitt på storfe? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

8. Har du besetninger i ditt distrikt hvor det har blitt påvist digital dermatitt? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

9. Hvordan fikk du vite at besetningen(e) har digital dermatitt (flere alternativer mulig)? *

- Av klauvskjærer
- Av produsent
- Av kollega
- Av slakteri
- Jeg diagnostiserte det selv
- Annet

10. Føler du deg trygg på å stille diagnosen digital dermatitt? *

- Ja
- Som oftest
- Sjelden
- Nei
- Annet

11. Har du gitt råd eller satt opp tiltaksplan i besetninger med digital dermatitt? *

- Ja
- Nei

12. Har du forslag til hvordan du kan hjelpe bonden i kampen mot digital dermatitt på en enda bedre måte enn i dag?

Klauvboks

13. Hva gjør du vanligvis når bonden ber om hjelp med ei halt ku, du mistenker at det sitter i klauven og ikke tror det er klauvspaltflegmone (flere alternativer mulig)? *

- Undersøker dyret så godt jeg kan med eller uten klauvboks
- Ber bonden ringe klauvsjærer
- Annet

14. Anslå hvor mange fjøs i ditt område som har enkel tilgang på klauvboks. *

- ≥50%
- 21-49%
- <20%

15. Gir du bønder råd om å skaffe egen klauvboks? *

- Ja
- Nei
- I noen tilfeller

16. Ville du benyttet deg av klauvboks for diagnostisering og behandling hvis denne var tilgjengelig i fjøset? *

- Ja
- Nei
- Kanskje

Samarbeid med klauvskjærer

17. Samarbeider du med klauvskjærer? *

- ofte
- av og til
- sjelden
- Har aldri samarbeidet med klauvskjærer

18. Har det skjedd at klauvskjærer har kontaktet deg for faglig samarbeid eller rådslaging? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

19. Hva var årsak til at klauvskjærer kontaktet deg (flere alternativer mulig) ? *

- Vurdere eller behandle enkeltdyr
- Lage tiltaksplan mot smittsomme klauv sykdommer (f.eks. digital dermatitt, klauvspaltflegmone) eller andre klauv sykdommer
- Annet

20. Har du kontaktet klauvskjærer for faglig samarbeid/råd? *

- ja
- nei
- vet ikke

21. Hvorfor tok du kontakt med klauvskjærer (flere alternativer mulig) ? *

- For å henwise pasienten(e) til klauvskjærer
- For å skjære klauver og stille diagnose sammen med klauvskjærer
- For å lage plan mht smittsom klauv sykdom
- For å lage plan mht annen klauv sykdom
- Annet

22. Kommentarer?

Hvis du har kommentarer til spørreundersøkelsen, ser vi veldig gjerne at du skriver dem her.

Vedlegg 3 – Spørreundersøkelse rådgivere

Rådgivere og klauvhelse

Denne spørreundersøkelsen tar ca 3-5 minutter

Undersøkelsen er anonym.

Obligatorisk

1. Fagområde som rådgiver

- Avl
- Fôring
- Økonomi og bygg

2. Tanker om klauvskjærer-tilgjengelighet i distriktet?

- Mange nok klauvskjærere
- For få klauvskjærere
- Ingen formening
- Annet

3. Hvordan oppfatter du at produsentens kunnskap om klauvhelse er?

- Veldig god
- God
- Kunne vært bedre
- Dårlig
- Jeg har ingen formening

4. Hvordan vil du karakterisere DIN kunnskap om klauvhelse?

- Kan mye
- Kan en del
- Kan lite
- Kan ingenting (ut over at det er viktig for kyrne med gode klauver)
- Annet

5. Klauvspalteflegrone og digital dermatitt er smittsomme klauvsjukdommer som kan forårsake problemer i besetningen. Under forberedelsene til møtet, legger du merke til om disse sykdommene er registrerte?

- Ja
- Som regel
- Sjelden
- Nei

6. Dersom du registrerer eller bonden forteller om smittsomme klauvsjukdommer i egen besetning, hva gjør du for å hjelpe han/henne (ranger fra oftest til sjeldnest)? *

Henviser til klauvinformasjon på Animalia.no , Buskap og andre kilder på nettet/tidsskrifter
Gir råd selv
Ber de ta kontakt med rådgiver med mer kunnskap
Jeg tar kontakt med rådgiver med mer kunnskap
Ber de ta kontakt med klauvskjærer
Jeg tar kontakt med klauvskjærer
Ber de ta kontakt med veterinær
Jeg tar kontakt med veterinær
Ingenting

7. Eventuell kommentar til forrige spørsmål:

--

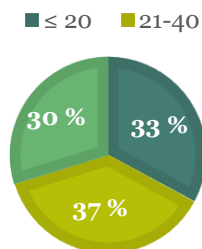
8. Føler du at du har en rolle i det forebyggende klauvhelsearbeidet?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

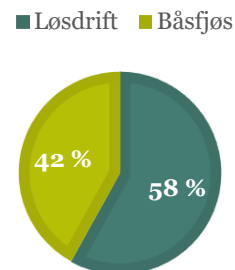
9. Har du kommentarer til spørreundersøkelsen generelt eller enkelte av spørsmålene spesielt?
Skriv dem her:

Vedlegg 4 - Diagram fra spørreundersøkelse for produsenter

1. Antall årskyr	
≤ 20	127
21-40	144
≥ 41	115

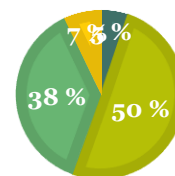

2. Driftstype	
Løsdrift	224
Båsfjøs	162

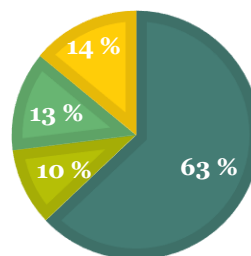
3. Alle melkekyr kontrolleres og/eller beskjæres	
Kun ved behov	20
En gang i året	194
To ganger i året	145
Tre eller flere ganger i året	27

- Kun ved behov
- En gang i året
- To ganger i året
- Tre eller flere ganger i året

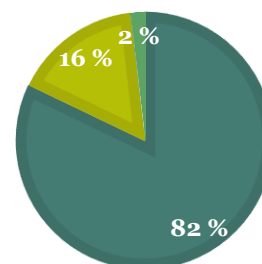
4. Alle drektige kviger kontrolleres og/eller beskjæres	
Kun ved behov	243
Aldri	39
Sjelden	50
Ofte	54

- Kun ved behov
- Aldri
- Sjelden
- Ofte

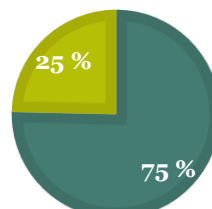
5. De fleste har en plan for klauvskjæring. Blir klauvskjæring som oftes gjennomført etter planen?	
Ja	317
Nei, opplever ofte 1-3 mnd forsinkelser	62
Nei, opplever >3 mnd forsinkelser	7

- Ja
- Nei, opplever ofte 1-3 mnd forsinkelser
- Nei, opplever >3 mnd forsinkelser

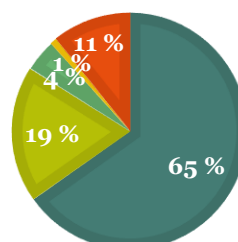
6. Hvis nei, hva er årsaken til forsinkelsene?	
Klauvskjærer har ikke anledning ihht planen	52
Jeg har ikke anledning ihht til planen	17

- Klauvskjærer har ikke anledning ihht planen
- Jeg har ikke anledning ihht til planen

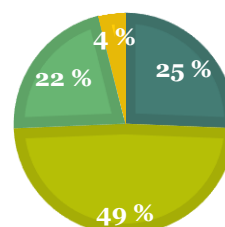
7. Hvordan synes du tilgangen til klauvskjærer er nå?	
Tilfredsstillende	268
Vanskelig å få tak i i perioder	77
Generelt vanskelig å få tak i	18
Jeg har ikke tilgang til klauvskjærer	4
Jeg skjærer klauver selv	44

- Tilfredsstillende
- Vanskelig å få tak i i perioder
- Generelt vanskelig å få tak i
- Jeg har ikke tilgang til klauvskjærer
- Jeg skjærer klauver selv

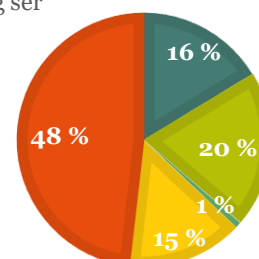
8. Ser du halte dyr de første dagene etter klauvskjæring?	
Aldri	99
Sjelden	188
Av og til	84
Ofte	15

- Aldri
- Sjelden
- Av og til
- Ofte

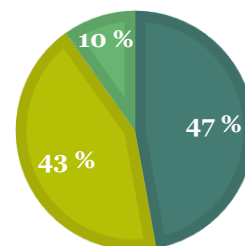
9. Hva gjør du hvis du ser halte dyr etter klauvskjæring?	
Kontakter klauvskjærer	63
Kontakter veterinær	77
Kontakter andre enn klauvskjærer eller veterinær	3
Ordner det selv	57
Venter og ser	186

- Kontakter klauvskjærer
- Kontakter veterinær
- Kontakter andre enn klauvskjærer eller veterinær
- Ordner det selv
- Venter og ser

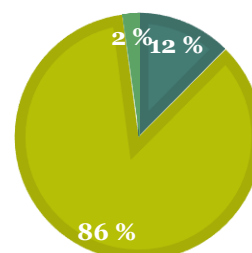
10. Dersom du har halte dyr (uavhengig av årsak) og ringer veterinær, har du da tilgang på klauvboks?	
Ja	182
Nei	166
Av og til	38

■ Ja ■ Nei ■ Av og til

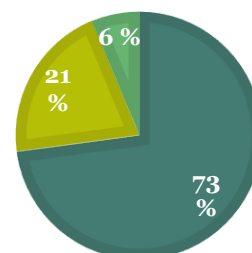
11. Er det noen gang påvist digital dermatitt i besetningen din?	
Ja	48
Nei	330
Vet ikke	8

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

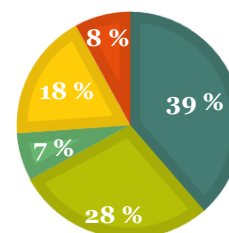
12. Synes du at du fikk tilstrekkelig informasjon om sykdommen og hvilke tiltak du kunne gjøre for å redusere konsekvensen av sykdommen?	
Ja	35
Nei	10
Vet ikke	3

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

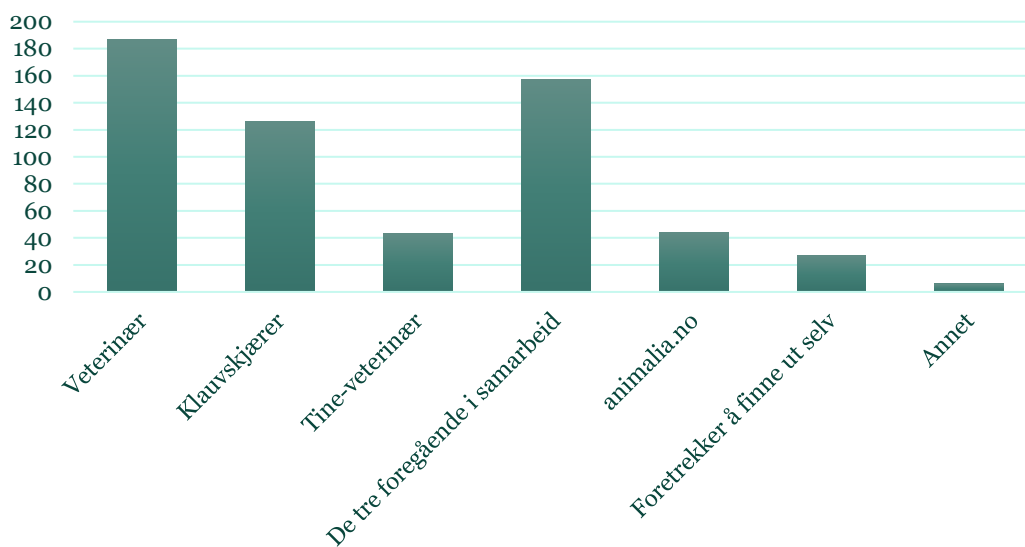

13. Hvor fikk du informasjonen fra?	
Klauvskjærer	34
Veterinær	25
animalia.no	6
Tine	16
Annet	7

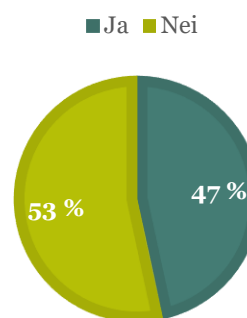
■ Klauvskjærer ■ Veterinær
 ■ animalia.no ■ Tine
 ■ Annet

14. Hvor foretrekker du å finne informasjon om tiltak for å forhindre og å redusere følgende av smittsomme klauvsykdommer?	
Veterinær	187
Klauvskjærer	126
Tine-veterinær	43
De tre foregående i samarbeid	157
animalia.no	44
Foretrekker å finne ut selv	27
Annet	6

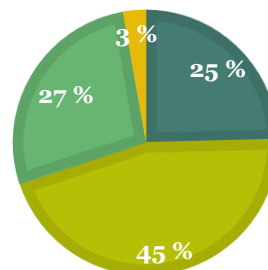

15. Har du kjøpt inn dyr de siste tre årene?	
Ja	180
Nei	206

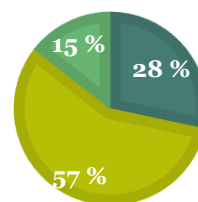
16. Hvilke typer dyr har du kjøpt inn?	
Kalver	63
Drektige kviger	116
Melkekyr	70
Annet	7

■ Kalver
 ■ Drektige kviger
■ Melkekyr
 ■ Annet

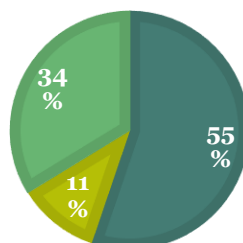
17. Helseattest på det innkjøpte dyret og på opprinnelsesbesetningen kommer...	
Før dyret kommer til besetningen	51
Samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen	103
Får ikke helseattest	26

■ Før dyret kommer til besetningen
■ Samtidig med eller etter at dyret har kommet til besetningen
■ Får ikke helseattest

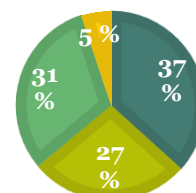
18. Inneholder helseattestene opplysninger om klauvhelse?	
Ja	85
Nei	17
Vet ikke	52

■ Ja
 ■ Nei
 ■ Vet ikke

19. Er du redd for å få inn smittsomme klauvsykdommer i besetningen når du kjøper livdyr?	
Ja	66
Nei	49
Litt	56
Vet ikke	9

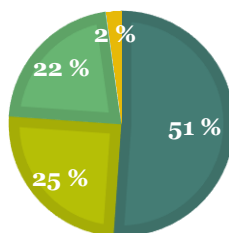
■ Ja
 ■ Nei
■ Litt
 ■ Vet ikke

20. Krever du noen form for dokumentasjon på helsestatus ved innkjøp av livdyr?	
Nei	92
Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ og for opprinnelsesbuskapen i forkant av kjøpet	45
Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ OG grønn status før ankomst til egen besetning	39
Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status OG at dyret er undersøkt i klauvboks kort tid før dyrets ankomst til egen besetning	4

■ Nei

- Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ og for opprinnelsesbuskapen i forkant av kjøpet
- Krever dokumentasjon på klauvhelse både på innkjøpt individ OG grønn status før ankomst til egen besetning
- Krever dokumentasjon på klauvhelse OG grønn status OG at dyret er undersøkt i klauvboks kort tid før dyrets ankomst til egen besetning

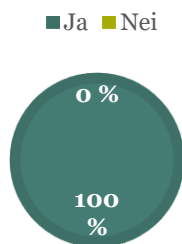
Vi setter stor pris på om du skriver kommentarene dine her:
Nei
har prøvd å fåtilo 3 skjeringer men klauvskjeraren kjem for seint som regelt hå hausten å då blir der for kort tid til å skjere 3 gonger då eg ikkje vil gjere det i beitesesongen. men har boks sjølv som ein tar en del dyr i.
Har ikke vært innkjøpt dyr siste 10 år. Fikk påvist 1 tilfelle DD sommeren 23. Kua loksbehandlet med bandasje og gel av klauvskjærer, deretter slaktet ut. Skal prøve annen klauvskjærer på våren. Vi stiller oss litt tvilende til diagnosen.
Alle burde bruke sertifisert klauvskjærer. Dyrlege, klauvskjærer og andre rådgivere må komme med de samme rådene.
Har ikkje kjøpt inn livdyr sidan 2018, men følte eg måtte kjeøpe tilbake "embryokvigene" frå Geno
Kompetanseheving rundt klauvproblem trur eg er beste løysing. Ikkje nok at alt som har med klauvproblem vert overlatt til ein klauvskjærer som kjem 1-2 gonger i året. Bonden blr ha kunnskap sjølv og
Brukar proff klauvskjerar med god kompetanse
Er vell ikkje påvist på geit endo, men redd smitte.
Vi har hatt Digital dermatitt i besetningen i moderat grad i mange år. Dere kan sjekke vår klavhelseprofil på kukontrollen. Vi hadde mange flere tilfeller ved forrige klauvskjæring enn den vi hadde nå i begynnelsen av februar.
Med tanke på kvaliteten som er på helseattesten er det ikke handla dyr på 30 ÅR
Bør komme ut med info så fort ei besetning i nærområdet er ramma av smitsom klauvsjukdom
Har sluttet å kjøpe inn dyr og har redusert besetningen. Vurderer heller å slutte enn å kjempe mot DD i tillegg til dårlig økonomi i utgangspunktet.
Har hatt en eller to tilfeller av DD ved hver klauvskjæring og ikke merket problemer med det.
Innkjøp av dyr skjer frå kjente leverandørar i nærområdet

Har gått kurs i klauvskjering, ønsker å ha flere som kan skjere klauv, rekruttering, men også oppdateringskurs i klauvstell for de som steller klauv sjølv
Eg brukar TINE-rådgivar til å sjekke dyr som blir kjøpt inn før vi i det heile tatt kjøper noko. Rådgivar som tipsar oss om det finnes gode dyr til salgs.
ok
Har berre kjøpt dyr frå nærområdet
Supert med kartlegging.Har ikke kjøpt dyr på 34 år.
Vi har en vedlig dyktig men travel klauvskjærer her og tilgang til en annen som også kan ta oppdrag på enkeltkyr. Veterinærer er også godt oppdaterte på dette. Skulle hatt tilgang til enkel klauvboks så veterinærer kunne sjekke og evt skjære enkeltkyr.
Skjær skjølv inimellom. Halte dyr (byll, limer klosse skjølv).
Tilgang på klauvskjærere er svært sårbart.
Ved innkjøp så er det kun fra gårdsbruk jeg kjenner til, både bonden, besetningen, oppstillingen og ikke minst hvordan dyra er behandlet fra fødselen av
Dei første dagane etter klauvskjæring er dyra meir sårbeinte, uten at eg ser på det som noko grunn til å gjere tiltak anna enn å prøve å skjære i god tid før dei skal gå på grus.
Båsfjøs og seterdrift her, klauvskjering og klauvkontroll før utslipp, kan knapt huske å ha hatt klauvproblem noensinne, drevet i 24 år nå
De vær greit o svare på spørreundersøkelsen 😊 vi er glade at vi ar en klauvskjærer som kjem nor vi ringe kjøre langt men kjemme
Good idea for the avlørser to respond or read. Lot of farmers work with them so there has to be knowlege from both sides.
Har aldri hatt klauvskjærere på mine dyr
Vi har aldri hatt klauv-sjukdommar i besetninga.
Kort og grei 😊
Kjøper aldri inn dyr og har aldri hatt smittsam sjukdom ifjøsset
Mine kyr er av rasen Vestl. fjordfe, dei går mykje i fjell og utmark, klauver og bein er gode
Nei
Sliper klauver 2 g i året og ytterligere ved behov
Ved siste innkjøp av drektige kviger kom det ingen dokumentasjon hverken før eller ved levering av dyra. Tidlegare har dette alltid vore på plass.
Ble mer bevisst på å være oppmerksom på klauvhelse ved kjøp av dyr etter spørreundersøkelsen
Nei
Små forhold og har kjøpt dyr av eit par naboar, så har ikkje sett behov for ekstra sjekk av klauver ved livdyrkjøp.
Har kun kjøpt håndplukkede dyr fra besetninger jeg kjenner og har kjent i flere år.
Ok
Eg har båsfjøs og driv med vestlandsk fjordfe og setring. Kyrne går ute frå Mai til Oktober. Det er fin naturleg klauvslitasje. Har klauvboks i fjøsset, men den er svært sjelden i bruk. Om somaren på sætra har eg ordna det slik at eg kan skjere klauver i mjølkegrava e
Kjøper svært sjelden dyr, men fint å få en vekker med tanke på eventuelt kjøp av dyr seinere og klauvhelsestatus. Greit å motta disse i forkant.
Det er før beiteslepp vi tar ein gjennomgang av dyra og noterer ned til klauvskjærere kor mangen det gjelder.Det hender at vi skjærer om hausten også.
Har kjøpt livdyr gjennom Nortura, og har hatt tillit til at dei har oversikt på besetningane dyra kjem frå.
Har kjøpt dyr gjennom Nortura,helseattest har eg aldri fått før dyret kommer. Det hadde vel kansje kunnet kommet på mail i forkant. Vet at det kan komme på anemalia men da er det innlogging,og blir ikkje åpnet! For det tar tid!
Nortura bør vare likar på og sende helseattest før mottak av livdyr.
som du ropar i skogen får du svar
Me har ikkje sett dd men har hatt eit par sanne"mild dermatitt" eller kva det heiter i klauvkortet. Har ca eit årleg tilfelle av jurfestesår som tek lang tid å lekje seg. Har egne utprøvingar med vassdlin, blåspray,repiderma og optika ph men ikkje nokd vil eg sei er imponerande effektivt.
tror de med løsdriфт og bløte gulv har større utfordringer enn de som har båsfjøs. Kjøp av dyr er nok en stor risikofaktor for dd og spredning av den.
Enkel og grei spørjeundersøking!
Å skjære selv er en fordel både når en kan ta det og med tanke på smittespredning med utstyr.

Regner med at klauvhelseel er en del av helseatesten.
Båsfjøs er det beste ang. klauvehelse. Det kan vere noko å tenke på.
Grei undersøkelse å svare på.
Kjøpte inn noen få dyr i 2023 da vi økte produksjonen. Ellers er det i fortid eller fremtid ikke behov for å kjøpe inn dyr da vi har nok dyr til egenrekrutering.

Burde vert mulig å svare :kjøper kun fra nærligende kjent besetning.
Men eg vil gjerne vite kva klauvskjeraren min gjer for å ikkje ta med smitte til meg
Viktig med info ut til ALLE storfebønder om digital dermatitt
Kunne egentleg tenkt meg klauvskjæring på alle mjølkedyr 2 ganger pr år, men kapasiteten til dei som driver med dette er sprengt. Me trenger fleire som driver med dette.
Kjøpte drekige kviger Nortura sa at de låg helseportalen men eg eller vetriner fant den
Bra at dere har fokus på dette. Pass på rutinene hos slaktebil-sjåførene. De har dårlig tid og vil gjerne inn i fjøset og hjelpe til med å få ut dyra.
Jobb for å ikke komme med påbud om at klauvskjærer skal være ekstern og godkjent
Kjøper kun dyr fra kjent besetning,i nabolaget.
foringsdyr i kombinasjon med mjølkeproduksjon medfører høgt antal dyr innkjøpt/slakta. Livdyr kjøp/salg er risikofaktor uansett. Nortura har ein ENORM veg å gå for å få dette på stell.... Når eg kjøper livdyr frå kjentfolk/faste leverandører får eg aktuell info pr mail før dyret vert lasta :)
Hva med å sende ut et infohefte om DD?
Enkelt og greit
Den var ok
Tror racet etter å fylle kvote ved å kjøpe dyr, og for å fylle fjøs raskt etter utvidelse fører til mye smitte. Unngår å kjøpe dyr inn til mitt fjøs med denne begrunnelsen. Da får det heller bli lav kvotefylling et år eller to.
Viktig å utdanne nye klauvskjærerar før dei eksisterande blir pensjonistar eller sluttar.
kjøper dyr lokalt
Har klauvskjæraren rett er det i fjøs med skraperenner (våtare der enn i spaltegulv), og oftare der det er "nye" spalter pga våtare forhold.

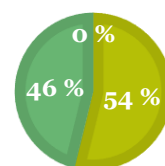
Vedlegg 5 - Diagram fra spørreundersøkelse for veterinærer

1. Har du arbeidet i produksjonsdyrpraksis de siste tre årene?	
Ja	35
Nei	0

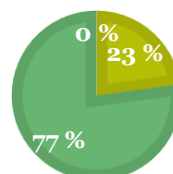
2. Hvor stor andel av praksisen din består av/besto av produksjonsdyrpraksis (andel av full stilling)?	
≤ 29 %	0
30-70%	14
≥ 71 %	12

■ ≤ 29 % ■ 30-70% ■ ≥ 71 %

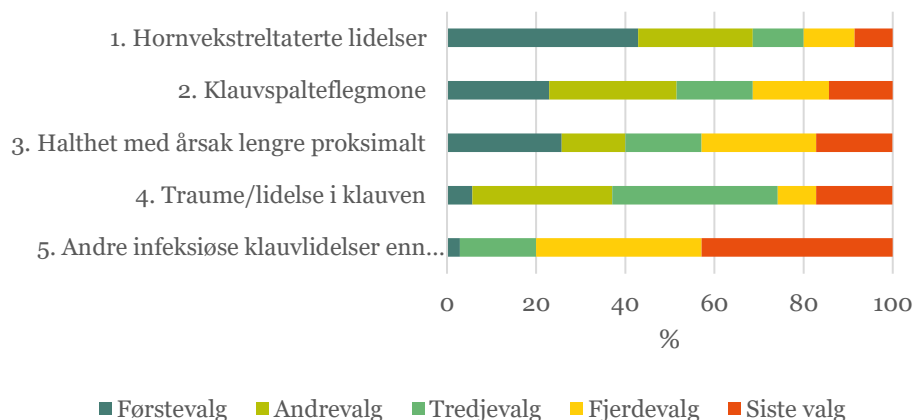

3. Hvor mange år har du drevet med stordyrpraksis i løpet av karrieren?	
Mindre enn 2 år	0
2-10 år	8
Mer enn 10 år	27

■ Mindre enn 2 år ■ 2-10 år
■ Mer enn 10 år

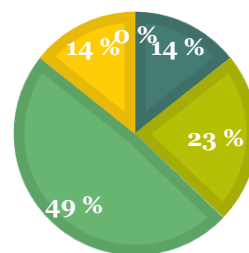

4. Ranger årsak til konsultasjoner med halthet hos melkekyr i din praksis
1. Hornvekstrelaterte lidelser
2. Klauvspaldeflegmone
3. Halthet med årsak lengre proksimalt (ikke klauvrelatert)
4. Traume/skader i klauven
5. Andre infeksjøsse klauvlidelser enn klauvspaldeflegmone

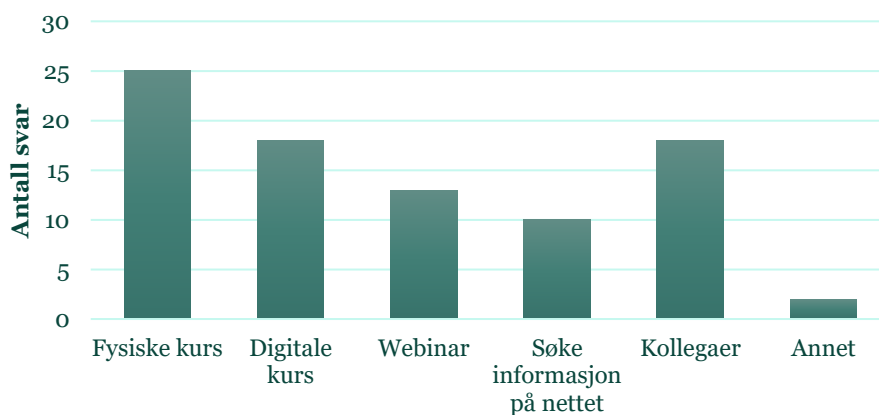

5. Hvordan vil du karakterisere din kunnskap om klauvsjukdommer?	
Svært høy	5
Høy	8
Middels	17
Lav	5
Svært lav	0

■ Svært høy ■ Høy ■ Middels
 ■ Lav ■ Svært lav

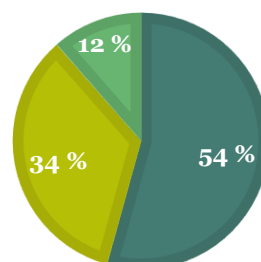

6. Hvordan vil du helst tilegne deg kunnskap om klauvsjukdommer (flere alternativer mulig)?	
Fysiske kurs	25
Digitale kurs	18
Webinar	13
Søke informasjon på nettet	10
Kollegaer	18
Annet	2

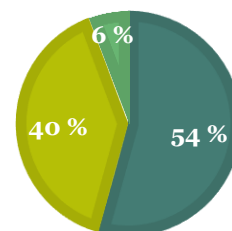
7. Har du sett digital dermatitt på storfe?	
Ja	19
Nei	12
Vet ikke	4

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

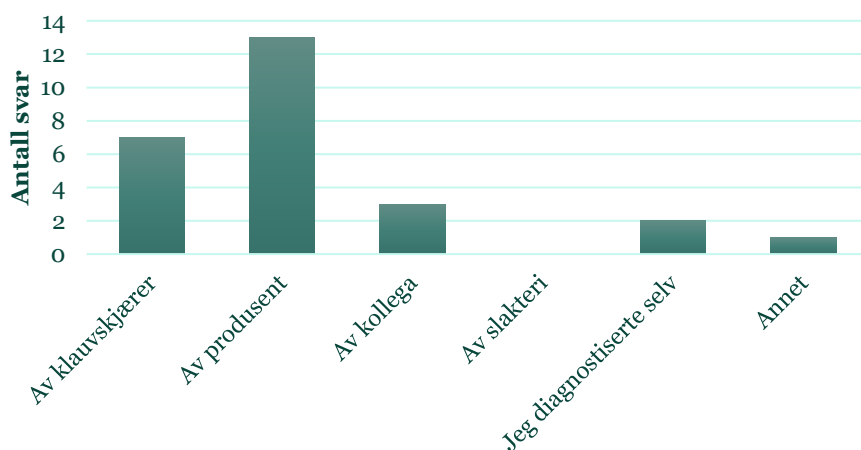

8. Har du besetninger i ditt distrikt hvor det har blitt påvist digital dermatitt?	
Ja	19
Nei	14
Vet ikke	2

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

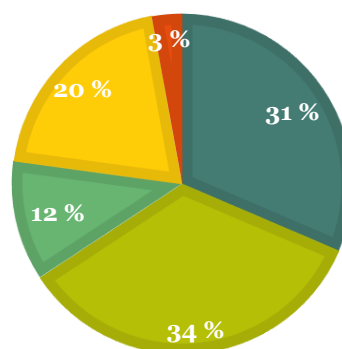

9. Hvordan fikk du vite at besetningen(e) har digital dermatitt (flere alternativer mulig)?	
Av klauvskjærer	7
Av produsent	13
Av kollega	3
Av slakteri	0
Jeg diagnostiserte selv	2
Annet	1

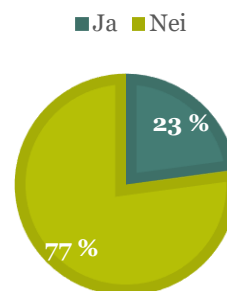

10. Føler du deg trygg på å stille diagnosen digital dermatitt?	
Ja	11
Som oftest	12
Sjelden	4
Nei	7
Annet	1

■ Ja ■ Som oftest ■ Sjelden ■ Nei ■ Annet

11. Har du gitt råd eller satt opp tiltaksplan i besetninger med digital dermatitt?	
Ja	8
Nei	27

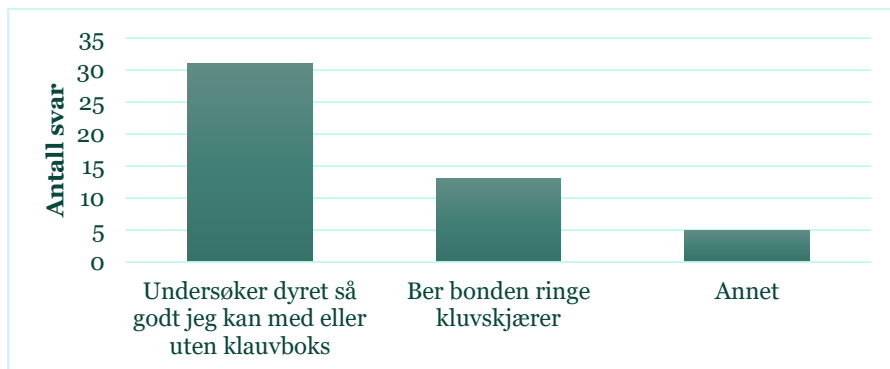

12. Har du forslag til hvordan du kan hjelpe bonden i kampen mot digital dermatitt på en enda bedre måte enn i dag?

15 veterinærer la igjen svar på dette spørsmålet, hvorav fire svarte «nei». Av de som la igjen kommentar (N = 14), er det i tabellen under oppsummert hovedpunktene i det de svarte. Seks veterinærer nevnte forsiktighet rundt livdyrsalg og var tilbakemeldingen flest kom med.

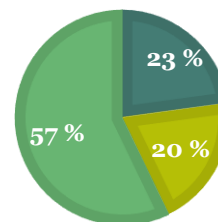
Kategori	
Livdyrhandel	<ul style="list-style-type: none"> • Kontroll/begrensning av livdyrsalg
Smittevern	<ul style="list-style-type: none"> • Smittevern ved livdyrsalg, for besøkende og for slaktebilsjåfør
Fjøsløsninger	<ul style="list-style-type: none"> • Dagens fjøsløsninger gjør dette svært vanskelig • Fotbad eller fotspray • Unngå fuktige gangveier i fjøset
Annet	<ul style="list-style-type: none"> • Inkludering av veterinær ved håndtering av sykdommen • Grundige undersøkelser ved halthet • Tilgang på klauvboks • Mulighet for å spyle balleparti/interdigitalt

13. Hva gjør du vanligvis når bonden ber om hjelp med ei halt ku, du mistenker at det sitter i klauven og ikke tror det er klauvspalteflegmone (flere alternativer er mulig)?	
Undersøker dyret så godt jeg kan med eller uten klauvboks	31
Ber bonden ringe klauvskjærer	13
Annet	5

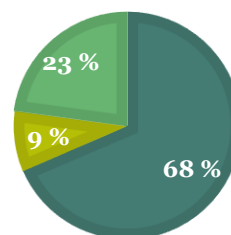
14. Anslå hvor mange fjøs i ditt område som har enkel tilgang på klauvboks	
≥ 50 %	8
21-49 %	7
≤ 20 %	20

■ ≥ 50 % ■ 21-49 % ■ ≤ 20 %

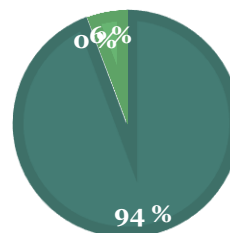
15. Gir du bønder råd om å skaffe seg egen klauvboks?	
Ja	24
Nei	3
I noen tilfeller	8

■ Ja ■ Nei ■ I noen tilfeller

16. Ville du benyttet deg av klauvboks for diagnostisering og behandling hvis denne var tilgjengelig i fjøset?	
Ja	33
Nei	0
Kanskje	2

■ Ja ■ Nei ■ Kanskje

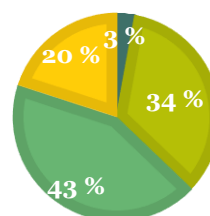
17. Samarbeider du med klauvskjærer?	
Ofte	1
Av og til	12
Sjelden	15
Har aldri samarbeidet med klauvskjærer	7

■ Ofte

■ Av og til

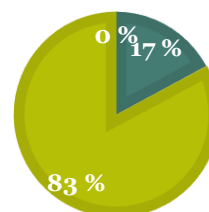
■ Sjelden

■ Har aldri samarbeidet med klauvskjærer

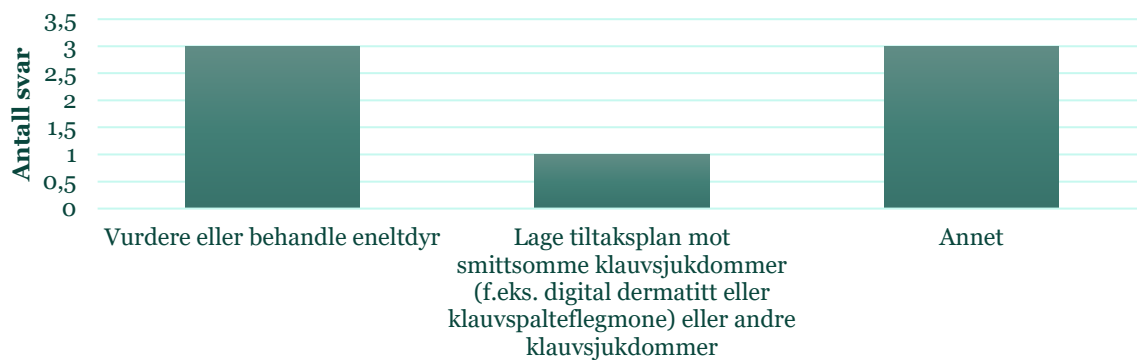

18. Har det skjedd at klauvskjærer har kontaktet deg for faglig samarbeid eller rådslaging?	
Ja	6
Nei	29
Vet ikke	0

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

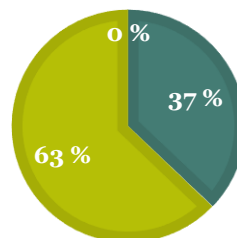

19. Hva var årsaken til at klauvskjærer kontaktet deg (flere alternativer mulig)?	
Vurdere eller behandle enkelt dyr	3
Lage tiltaksplan mot smittsomme klauvsjukdommer (f.eks. digital dermatitt eller klauvspalteflegmone) eller andre klauvsjukdommer	1
Annet	3

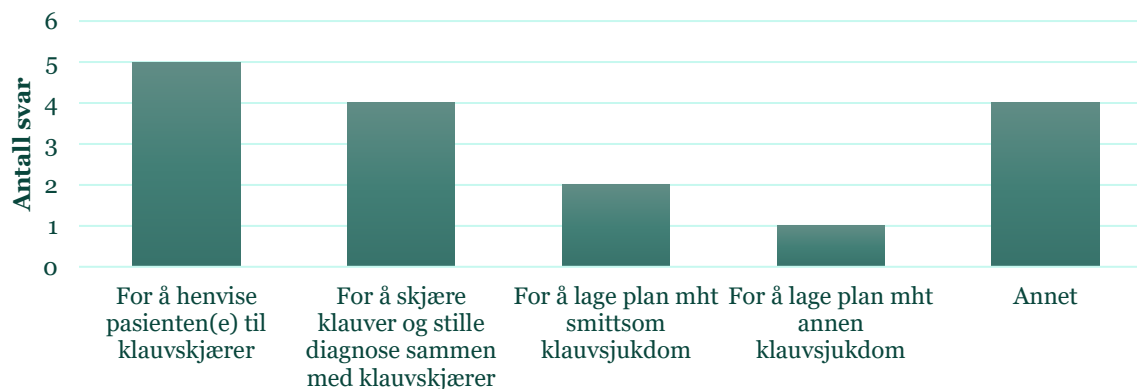

20. Har du kontaktet klauvskjærer for faglig samarbeid/råd?	
Ja	13
Nei	22
Vet ikke	0

■ Ja ■ Nei ■ Vet ikke

21. Hvorfor tok du kontakt med klauvskjærer (flere alternativer mulig)?	
For å henvise pasienten(e) til klauvskjærer	5
For å skjære klauver og stille diagnose sammen med klauvskjærer	4
For å lage plan mht smittsom klauvsjukdom	2
For å lage plan mht annen klauvsjukdom	1
Annet	4

22. Kommentarer

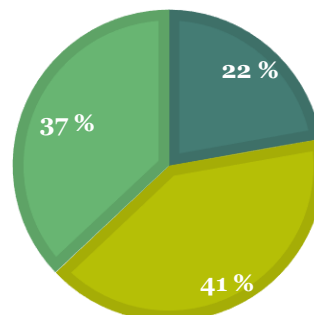
Fem veterinærer la igjen kommentarer til spørreundersøkelsen.

	Kommentar
1	Privatpraktiserende har en gyllen mulighet til å gi råd om mest mulig restriktiv livdyrhandel, som kommer den enkelte bonde til gode.
2	Jeg synes ikke dig.derm. er noe stort problem. Men tidligere vil jeg påstå at det ikke fantes (båsfjøs) tette gulv med løsdrift må jo være den optimale måten å spre det på.ellers er vel diagnostikken verdt oppmerksomhet.jeg tok en biopsi på en ku jeg mistenkte for dd men aktuelle mikrober lot seg ikke påvise
3	Hvordan vet man hvilke klauvskjærere som har kompetanse på klauvsjukdom? Må alle gjennom kurs?
4	Takk for undersøkelse og fokus! Klauv speglar både indre og ytre faktorar som kua står i. Har jobba i fleire distrikt og ser det er framleis ein veg å gå for kunnskap om klauv på veterinærar og bønder. Det kan ikkje berre nå ut til dei mest ihuga klauventusiastane. Så eg heier på facebook-gruppe som er oppretta og håp om at klauvskjærarane kan informere bønder om funna dei gjer og samarbeid med lokale veterinærar.
5	Vet ikke om det kommer frem av mine svar at jeg behandler sjøl alle klauvrelaterte haltheter

Vedlegg 6 - Diagram fra spørreundersøkelse for rådgivere

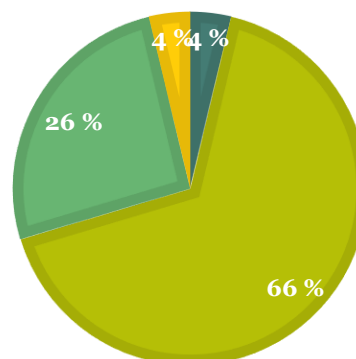
1. Fagområde som rådgiver	
Avl	6
Fôring	11
Økonomi og bygg	10

■ Avl ■ Fôring ■ Økonomi og bygg

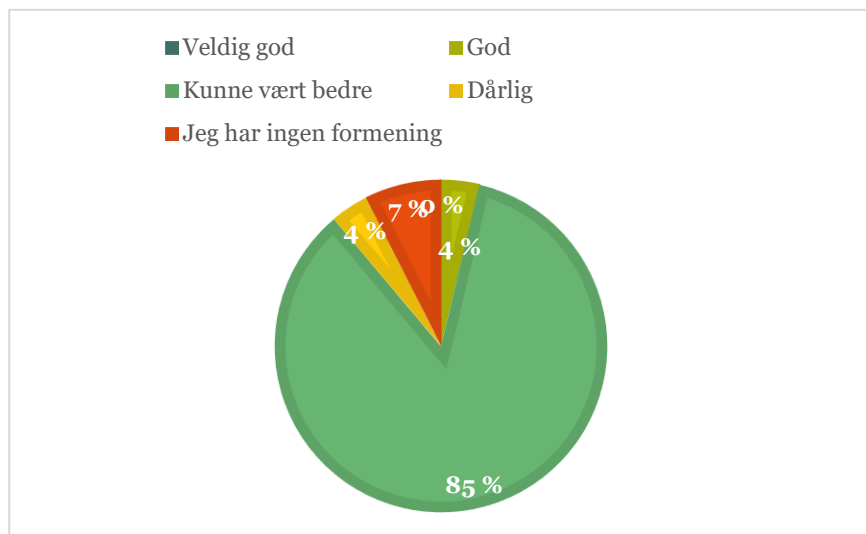

2. Tanker om klauvskjærer-tilgjengelighet i ditt distrikt?	
Mange nok klauvskjærere	1
For få klauvskjærere	18
Ingen formening	7
Annet	1

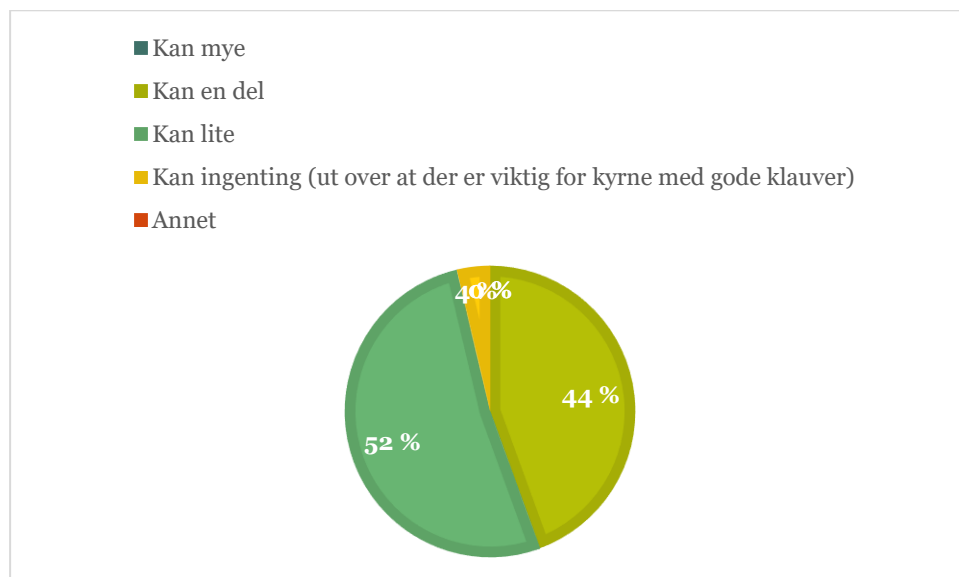
■ Mange nok klauvskjærere ■ For få klauvskjærere
■ Ingen formening ■ Annet

3. Hvordan oppfatter du at produsentenes kunnskap om klauvhelse er?	
Veldig god	0
God	1
Kunne vært bedre	23
Dårlig	1
Jeg har ingen formening	2

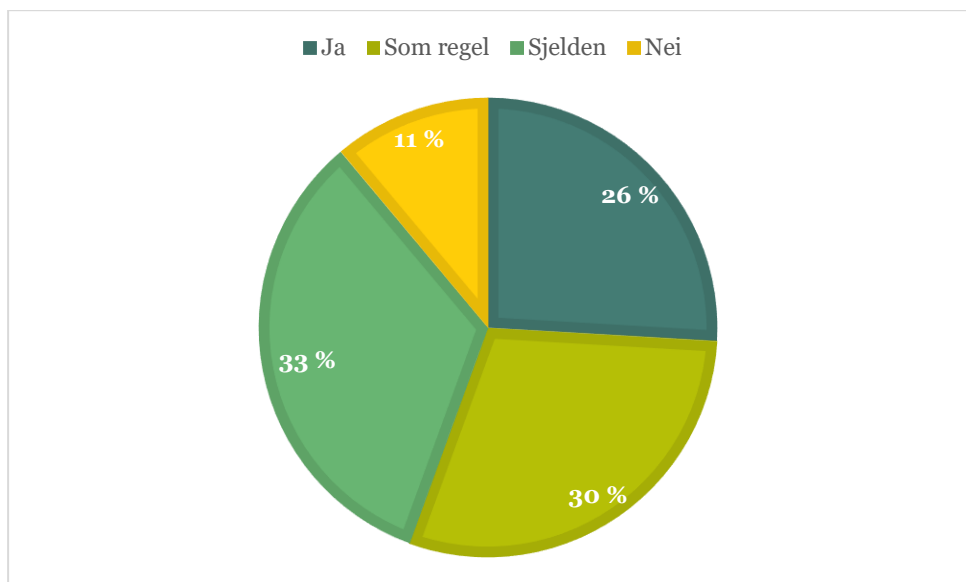

4. Hvordan vil du karakterisere DIN kunnskap om klauvhelse?	
Kan mye	0
Kan en del	12
Kan lite	14
Kan ingenting (ut over at der er viktig for kyrne med gode klauver)	1
Annet	0

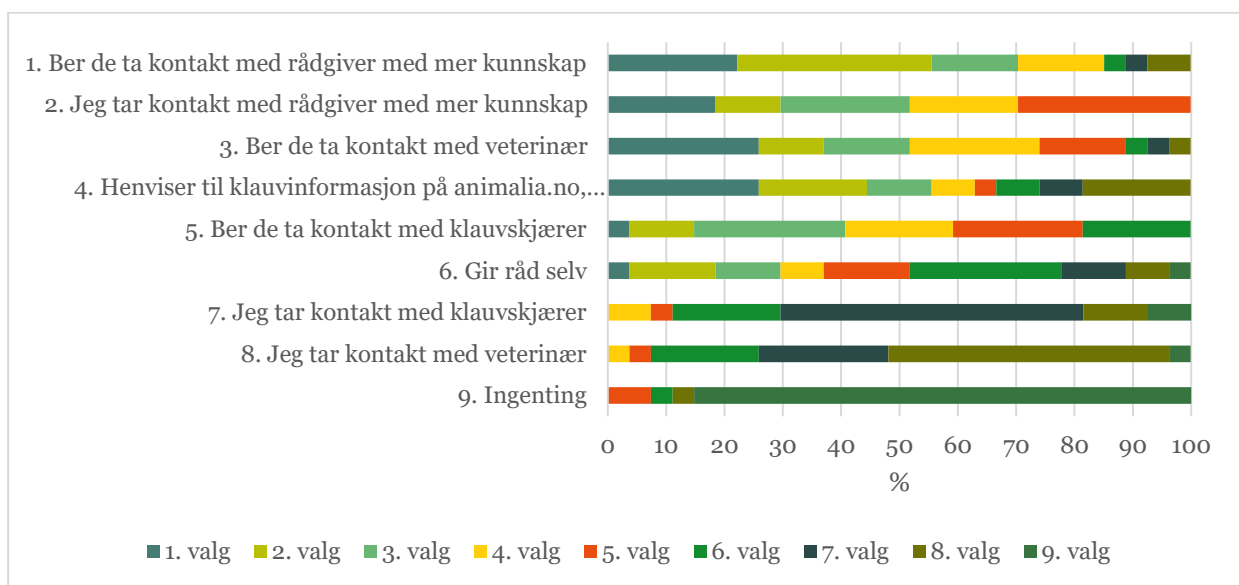

5. Klauvspalteflegmone og digital dermatitt er smitsomme klauvsjukdommer som kan forårsake problemer i besetningen. Under forberedelsene til møtet, legger du merke til om disse sykdommene er registrerte?	
Ja	7

Som regel	8
Sjelden	9
Nei	3

6. Dersom du registrerer eller bonden forteller om smittsomme klauvsjukdommer i egen besetning, hva gjør du for å hjelpe han/henne (ranger fra oftest til sjeldnest)?

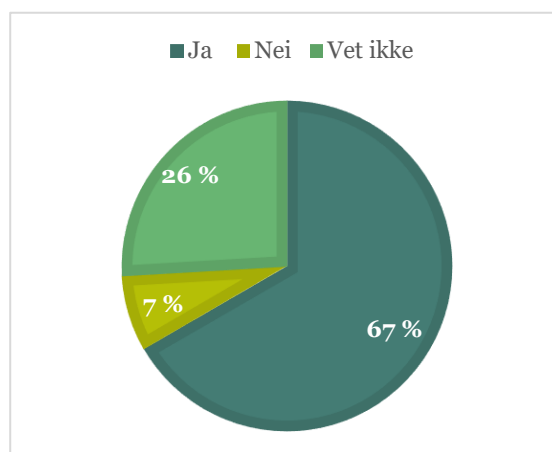

7. Eventuelle kommentarer på forrige spørsmål

	Kommentar
1	Få sjelden spørsmål om eksisterende bygg

2	Er bevisst på faren med smittespredning, men tenker smitten kan finnes uten at den er registrert, så utøver smittevernstiltak uansett besetning. Derfor kanskje ikke så OBS på hva som er registrert
3	Jeg tar bare og gjør de to første – men som oftest er jeg ikke i bildet pga forsikring så der er allerede prosess på gang med rådgivere og veterinærer. Det vanskeligste er når det er innkjøpte dyr og selger ikke synes det er viktig og det ikke et tap pga DD, så fortsetter å selge
4	Det kommer veldig an på hendelsesforløpet, og om bonden har hatt kontakt med vet./klauvsj. på et tidspunkt før jeg er inne eller ikke. Dermed vil det variere litt hvordan jeg håndterer situasjonen.
5	Dei fleste buskavar med desse klauvsjukdomane nyttar proffesjonelle klauvsjkerarar som har kunnskap, i tillegg til at brukarane også har kunnskap. Opplever derfor sjeldan at sjukdomane oppstår der kunnskap er svak hjå begge partar.

8. Føler du at du har en rolle i det forebyggende klauvhelsearbeidet?	
Ja	18
Nei	2
Vet ikke	7

9. Har du kommentarer til spørreundersøkelsen generelt eller enkelte av spørsmålene spesielt? Skriv dem her

	Kommentar
1	Føler det er stor variasjon på hva klauvsjkerere registrerer av klauv lidelser/smittsomme sykdommer. Har vært i fjøs med mye dårlige klauver og null registrering på unormale klauver (utført av klauvsjkerer, men dårlig rapportering).

2	Som byggrådgiver er fokuset større på det som kjem, enn det so er. Fokuset ligg difor meir rundt tilrettelegging for klauvskjering i framtida, med plassering av boks, utskilling, og legge til rette for at klauvskjæringa skal gå smidig. For øvrig går også ein del av rådgivinga ut på gangunderlag sett opp mot klauv.
3	Har ikke tatt stilling til sp 6
4	Har ikke noen spesiell kompetanse på klauver, føler jeg
5	Jeg tar det opp når det er snakk om at de skal kjøpe dyr, at de må kjøpe fra besetningar som er fri for klauvesykdommer osv

Norsk senter for økologisk landbruk, NORSØK er ei privat, sjølvstendig stifting.

Stiftinga er eit nasjonalt senter for tverrfagleg forskning og kunnskapsformidling for å utvikle økologisk landbruk. NORSØK skal bidra med kunnskap for eit meir berekraftig landbruk og samfunn. Fagområda er økologisk landbruk og matproduksjon, miljø og fornybar energi.

Besøks- /postadresse

Gunnars veg 6
6630 Tingvoll

Kontakt

Tlf. +47 930 09 884
E-post: post@norsok.no
www.norsok.no